

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

2010

Petr Medek

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Petr Medek

ULYXES alias Pavel Minařík

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Petr Medek**

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

MEDEK, P. *ULYXES alias Pavel Minařík*. Praha, 2011. 100 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Anotace (abstrakt)

Diplomová práce popisuje průřez životem Pavla Minaříka, novináře, ale především agenta StB, který působil v Rádiu Svobodná Evropa v Mnichově a také v řadě exilových organizací. Zároveň obsahuje stručný přehled situace v Československu v 2. polovině 20. století, vývoj bezpečnostního aparátu státu po 2. světové válce se zaměřením na StB a rozvědku a vznik Rádía Svobodná Evropa. Práce odkazuje na odborné studie k tématu, svazky StB, ale také vzpomínky redaktorů mnichovské vysílačky.

Abstract

This dissertation describes the life of Pavel Minarik, a journalist but also secret police agent, who worked at Radio Free Europe in Munich and in several exile organizations. It also provides a brief overview of the situation in Czechoslovakia in the 2nd half of the 20th century, the development of the security apparatus of the country after World War II (focusing on the secret police and intelligence service) and the foundation of Radio Free Europe. The work refers to the studies on the topic, secret police archives, and also memories of the “Munich radio” reporters.

Klíčová slova

Pavel Minařík, Rádio Svobodná Evropa, Mnichov, StB, rozvědku, Signál, komunismus, exil

Keywords

Pavel Minarik, Radio Free Europe, Munich, StB, Intelligence Service, Signal, communism, exile

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla umístěna v Ústřední knihovně Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům.

Diplomová práce má 138 068 znaků včetně mezer (do tohoto počtu není započítána úvodní strana, prohlášení, poděkování, obsah, seznam zkratk, použitá literatura, seznam příloh, přílohy a poznámky pod čarou).

V Praze dne 13. 1. 2011

Petr Medek

Poděkování

Děkuji především konzultantce této diplomové práce doc. PhDr. Barbaře Köpplové, CSc. za kritické a zároveň podnětné hodnocení práce během jejího vzniku a cenné rady. Dále můj dík patří bývalému řediteli československé redakce Rádia Svobodná Evropa Mgr. Pavlu Pecháčkovi, bývalé redaktorce RSE a poslední ředitelce československého oddělení Olze Kopecké-Valeské, Oksaně Shulga z RSE, profesoru Ladislavu Bittmanovi a pracovníkům Archivu bezpečnostních složek.

Obsah

ÚVOD	14
1. SITUACE V ČESKOSLOVENSKU V 2. POLOVINĚ 20. STOLETÍ	16
<i>1.1 Politická situace</i>	16
<i>1.2 Ekonomická situace</i>	17
<i>1.3 Média</i>	18
<i>1.3.1 Cenzura</i>	20
<i>1.4 Pokus o „socialismus s lidskou tváří“</i>	22
<i>1.4.1 Média pražského jara</i>	23
2. BEZPEČNOSTNÍ APARÁT V ČESKOSLOVENSKU	25
3. VZNIK RÁDIA SVOBODNÁ EVROPA	30
<i>3.1 Vnik československé redakce</i>	31
<i>3.2 Vysílání Rádia Svobodná Evropa</i>	33
4. AKCE REŽIMU PROTI RSE	36
<i>4.1 Aktivní a pasivní opatření</i>	38
<i>4.2 Tajní spolupracovníci</i>	43
5. PAVEL MINAŘÍK	46
<i>5.1 Období před vysazením do zahraničí</i>	46
<i>5.1.1 Vysazení do zahraničí</i>	50
<i>5.2 Působení v SRN</i>	51
<i>5.2.1 První schůzka</i>	53
<i>5.2.2 Počátek 70. let</i>	56
<i>5.2.3 Pravidelné schůzky</i>	58
<i>5.2.4 Zprávy a návrhy na “aktivní opatření”</i>	59

5.2.5 Akce PANEL	62
5.2.6 Rozvod	64
5.2.7 Exilové organizace	65
5.2.8 Krátkodobá stažení do Československa	65
5.2.9 Hodnocení agentovy práce	66
5.2.10 Propouštění v RSE	70
5.2.11 Návrat do Československa	72
5.3 Období po návratu do ČSSR	73
5.3.1 Akce INFEKCE	73
5.3.2 Ilegální opuštění republiky	76
5.3.3 KSČ A SNB	78
5.3.4 Časopis Signál	80
5.3.5 Atentát na budovu RSE	81
5.4 Soudní procesy v 90. letech	82
ZÁVĚR	85
SUMMARY	87
POUŽITÁ LITERATURA	88
SEZNAM ZKRATEK	95
SEZNAM PŘÍLOH	96
PŘÍLOHY	97

Úvod

Diplomová práce mapuje život Pavla Minaříka, novináře a především agenta StB s krycím jménem ULYXES (později PLEY). Minařík působil jako redaktor v brněnském rozhlasu, v roce 1967 ho naverbovala rozvědka a o rok později, po okupaci Československa, emigroval do SRN. Krátce poté začal pracovat v Rádiu Svobodná Evropa v Mnichově a StB předával materiály týkající se činnosti emigrantských organizací a práce v redakci. Od roku 1970 se zabýval plánem na teroristickou akci proti budově RSE. Teroristický útok byl realizován až v roce 1981, pět let po Minaříkově odchodu z Německa, ovšem není jasné, jestli podle jeho plánů.

Po svém návratu vystudoval Minařík vysokou školu a stal se příslušníkem Sboru národní bezpečnosti se zpětnou platností od roku 1968. V roce 1985 se stal šéfredaktorem časopisu Signál.

V devadesátých letech se začaly Minaříkovými plány bombového útoku na budovu Rádía Svobodná Evropa zabývat české soudy. Rozsudek čtyři roky nepodmíněně byl ale zrušen a Minařík vyvázl bez trestu. Proces se táhl 16 let.

Informátorů byla v RSE za dobu komunistického režimu celá řada. Nejznámější z nich byl vedle Pavla Minaříka polský agent Andrzej Czechowicz, který do RSE nastoupil v roce 1965. Po svém návratu do vlasti v březnu 1971 vystoupil, stejně jako později Minařík, před novináři v propagandistické kampani namířené proti RSE a exilu.

Minařík používal ve službách StB krycí jméno ULYXES. Při pátrání po původu tohoto výrazu dojdeme k jedinému odkazu – a sice k odkazu na román Pierra Boullia Planeta opic, ve kterém jednoho z hlavních hrdinů představuje novinář Ulyxes Mérou.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. V první se věnuji nástinu situace v Československu v druhé polovině 20. století, včetně pozice médií v tehdejším režimu. Následuje kapitola stručně popisující vývoj struktury bezpečnostního aparátu po druhé světové válce se zaměřením na Státní bezpečnost a rozvědku. Rádiu Svobodná Evropa je věnována kapitola třetí, vedle založení instituce a začátkům vysílání také vzniku československé redakce, která začala přes železnou oponu vysílat jako první.

V další kapitole popisují, jak StB a vůbec celý režim bojoval proti vysílání Rádía Svobodná Evropa, jakým způsobem se snažil do instituce pronikat a získávat z ní informace.

Zbytek práce je věnován přímo Pavlu Minaříkovi, nejprve jeho životu před emigrací, pak jeho působení v SRN, jeho návratu do vlasti, působení v časopisu Signál až po soudní procesy z 90. let a začátku nového tisíciletí.

Publikace, která by se obsáhleji věnovala Pavlu Minaříkovi, k dispozici není. Snad nejvíce se osobou tohoto agenta zabývá studie Prokopa Tomka Objekt Alfa, která ovšem zpracovává akce komunistického režimu proti RSE jako celek.

V diplomové práci jsem využil odbornou literaturu, studie Ústavu pro studium totalitních režimů, ale také publikace bývalých zaměstnanců RSE a dobový tisk. Bohužel archiv Rádía Svobodná Evropa byl přesunut do Budapešti, což mi znemožnilo jeho využití. V části o Pavlu Minaříkovi jsem použil především svazků StB z Archivu bezpečnostních složek. Pokusil jsem se také spojit přímo s Pavlem Minaříkem, na můj dopis ovšem neodpověděl.

Mimoto jsem se zkontaktoval s bývalým rozvědčíkem Ladislavem Bittmanem, se kterým jsem zkonzultoval informace týkající se práce rozvědky. O činnosti Rádía Svobodná Evropa, ale také působení Pavla Minaříka v instituci jsem pak hovořil s bývalým redaktorem a ředitelem československého oddělení RSE Pavlem Pecháčkem a bývalou redaktorkou a taktéž bývalou ředitelkou čs. oddělení RSE Olgou Kopeckou, která mi poskytla materiály k teroristickému útoku na budovu RSE v roce 1981.

1. Situace v Československu v 2. polovině 20. století

1.1 Politická situace

Komunisté začali svou vedoucí pozici ve státě budovat hned po válce. Po únorovém převratu se začala veškerá moc soustředit do rukou nejvyšších funkcionářů KSČ, čímž se omezila prakticky na nulu jakákoli demokratická kontrola. Do čela nekomunistických stran byli dosazeni komunisty vybraní funkcionáři a sociálně demokratická strana se v červnu 1948 stala součástí strany komunistické. V Československu začaly čistky, kvůli kterým přišlo o práci čtvrt milionu „nepohodlných“ lidí.¹

Byly zřízeny tábory nucené práce a součástí vyšetřování se stalo fyzické mučení a další nezákonné postupy. V hledáčku bezpečnostních složek se ocitli především příslušníci bývalých nekomunistických stran, nekomunistického odboje za 2. světové války a vojáci československých jednotek na Západě. „Zvláštní pozornost byla věnována katolické církvi, považované komunisty za nejnebezpečnějšího protivníka. Byl vytvořen pečlivě propracovaný systém „výroby“ politických procesů, jejichž obětí se stalo asi 230 000 našich občanů.“²

Po roce 1948 nastala první vlna emigrace. Ovšem už v letech 1946–1947 odešlo z Československa 1721 lidí. „Problém byl v tom, že až do února 1948 nezákonné opuštění republiky nebylo trestným činem. Tento „nepatřičný“ stav se změnil záhy po únorové změně vlády. V roce 1950 byl přijat § 95 tr. zák., ošetřující ochranu hranic před nežádoucí emigrací. Ten byl v roce 1961 nahrazen § 109 tr. zák. o nedovoleném překročení státní hranice, který umožňoval stíhat úmyslný ilegální odchod z republiky nebo naopak odmítnutí návratu do ní, případně organizaci takové činnosti a převaděčství. Zřízeno bylo tzv. hraniční pásmo s komplikovaným systémem povolení k pohybu i pobytu a byla zavedena zpřísněná ostraha hranic. Důvod byl nasnadě: za první tři roky (tedy v letech 1948–1951) uprchlo do zahraničí už 25 354 osob...“³

¹ Bělina, 1992, str. 268

² Bělina, 1992, str. 269

³ Hanzlík, 2002, str. 274-275

S emigrací byl spojen vznik řady zájmových organizací československého exilu, např. Ústředí československého sokolstva nebo Československé společnosti pro vědy a umění v USA. Vysílat do Československa začala rozhlasová stanice Svobodná Evropa (viz kapitola 3). Právě první (poúnorová) vlna emigrace se později dostala do sporů s posrpnovými emigranty, kteří odešli do zahraničí po roce 1968. Často šlo totiž o bývalé komunisty. V případě Rádia Svobodná Evropa navíc vedení stanice mnohdy tyto nové emigranty preferovalo, protože měli lepší povědomí o aktuálním dění a náladách v Československu.

1.2 Ekonomická situace

Československé hospodářství bylo změnami po událostech z roku 1948 citelně postiženo. „Značný díl společenského produktu a národního obchodu se vynakládal neúčelně. Velkou část pohltila odvětví, která bohatství nevytvářela, ale spotřebovávala – armáda, dále investice do neefektivních výrob, ztráty ve výrobě a v obchodě, nevyužití či podcenění zdrojů domácích surovin, znehodnocení kvalifikace velké části zaměstnanců, katastrofální stav zemědělství – to vše a další skutečnosti představovaly velikou, ale těžko vyčíslitelnou ztrátu“⁴.

Do roku 1952 komunisté znárodnili i nejmenší části soukromého sektoru. Tomu neunikli ani zemědělci, kteří se tzv. kolektivizací stali součástí jednotných zemědělských družstev.

„Komunistická politika ovšem vedla k mravnímu rozkladu (nejen) pracovního procesu. Centrální plánování bylo neracionální a nepružné, zmizela soutěživost, chyběla motivace k pracovnímu výkonu i k údržbě výrobních prostředků, stát musel regulovat pracovní morálku represí. Monopol výrobců vedl ke všeobecnému nedostatku zboží a frontám před obchody. Kvetla barterová směna, nebo přímo „šmelina“. Zásadní roli hrála propaganda – komunisté se snažili přesvědčit veřejnost, že za hospodářské potíže mohou „škůdci“ cíleně sabotující „budovatelské snažení“.“⁵

Zásahy komunistů do celkového chodu státu, orientace na těžký průmysl, plánované hospodářství, mohutné znárodnování ve všech oblastech, zpřetrhání vazeb

⁴ Kaplan, 1991, str. 108

⁵ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, str. 135

Československa na vyspělé státy, orientace na Sovětský svaz a „lidové demokracie“ apod. se začaly projevat na slábnoucí ekonomice státu. Ve vedení znárodněných podniků navíc seděli lidé, kteří sice vyhovovali kádrově, nikoli však intelektuálně.

Situace se pomalu ale jistě stávala neudržitelnou, a tak bylo nutné zasáhnout. Komunističtí představitelé státu se po konzultacích se Sovětským svazem rozhodli pro měnovou reformu. Ta ale ve srovnání s reformami z let 1919 a 1945 byla spíše ekvivalentem pro hospodářský krach. Komunistická moc zdůvodňovala reformu jako poslední úder proti kapitalistům, definitivní likvidaci jejich moci. Ve skutečnosti však reforma nejvíce postihla obyčejné dělníky.

„Ekonomická opatření v červnu 1953 citelně ovlivnila sociální situaci většiny obyvatel. [...] Reálná hodnota dělnických mezd poklesla podle oficiálních propočtů o 12 %, čímž se zlikvidoval její vzestup od roku 1948. Ve skutečnosti byl rozsah reformy mnohem větší, na nákup základních potravin potřeboval dělník mzdu za téměř trojnásobek pracovního času než v roce 1952.“⁶

Reforma se navíc ukázala i jako dobrá možnost kontroly obyvatel. Státní bezpečnost měla dokonalý přehled o tom, kolik kdo vyměňoval peněz.

S dalším zásadním problémem se československé hospodářství potýkalo v první polovině 60. let. Třetí pětiletka pro léta 1961 – 1965 se zcela zhroutila. Vedení státu už v té době bylo jasné, že je potřeba provést zásadní změny. Ovšem představy o možném spojení působení trhu se socialistickým plánováním se neseťkaly s úspěchem, a tak se vše vrátilo do starých kolejí.

1.3 Média

Komunistům k převzetí moci v roce 1948 pomohla především jejich vazba na Revoluční odborové hnutí. „Odboráři v tiskárnách odmítli tisknout nekomunistická periodika. Zaměstnanci elektrických podniků v Praze vyhrožovali vypnutím elektrického proudu redakcím, které by nesouhlasily s politikou KSČ. Ke čtenářům se tak nemohla bez problémů dostávat periodika, která by prezentovala jiné názory na

⁶ Kaplan, 1992, str. 6

politickou krizi.“⁷ Stejná situace byla také v rozhlasu, kam si prostřednictvím ministerstva informací dosadili komunisté svoje lidi. Mediální propaganda výrazně pomohla komunistům k moci a také jim měla pomoci si moc udržet.

Média a kulturní instituce tak čekal podobný osud jako průmysl, který začal stát ve velkém znárodnovat. Divadla, film, nakladatelství, galerie – to vše spadalo pod řízení státu, resp. příslušných ministerstev.

„Ideologickou politickou kontrolu kulturního života prováděla kulturní rada ÚV KSČ a různé komise, její i ministerské, např. lektorská rada, národní ediční rady, filmová rada ap. Důležitým nástrojem ideového a politického řízení kultury se staly tvůrčí svazy. Dosavadní volná sdružení a spolky umělců zanikly a místo nich vznikly svazy s výběrovým členstvím. Tvůrčí svazy, v jejichž vedeních měli komunisté většinu, spadaly do systému „převodových pák“ a měly za úkol prosazovat mezi umělci oficiální kulturní politiku. S obdobným posláním jako svaz spisovatelů, výtvarných umělců, skladatelů, divadelních umělců vznikl i svaz novinářů.“⁸

V prvních letech po únorovém převratu zaniklo několik set periodik⁹, další byly omezovány přidělem papíru nebo dohledem nad personálním obsazením redakcí. Stát si zajistil kontrolu nad periodickým tiskem také zestátněním polygrafických podniků, tedy tiskáren a grafických závodů.

Vydavatelem tisku mohly být pouze politické strany, společenské organizace a státní instituce. Rozhlas, ČTK¹⁰ a později také televize byly řízené státem, resp. komunistickou stranou. Média se nezodpovídala veřejnosti, ale KSČ. Jejich úkolem nebylo přinášet objektivní a vyvážené informace, ale vytvářet masový souhlas veřejnosti s politikou vládnoucí strany a udržovat její mocenský monopol.

Ideologická a politická kontrola sdělovacích prostředků se postupně vyvíjela. „...prováděla se prostřednictvím pokynů Čs. tiskové kanceláře, porad šéfredaktorů na ústředním výboru KSČ, příslušných tiskových komisí KSČ a odpovědností redakcí za politický obsah tiskovin. Vedoucí komunističtí funkcionáři považovali redakce novin a

⁷ Bednařík, Cebe, 2008, str. 53

⁸ Kaplan, 2006, str. 5

⁹ Od března do prosince 1948 bylo zastaveno vydávání cca 570 titulů celonárodních i regionálních listů především nekomunistických stran. (Bednařík, Cebe, 2008, str. 53)

¹⁰ ČTK plnila dvě funkce – jednak poskytovala zpravodajství pro média a veřejnost, ale také speciální zpravodajství pro aparát KSČ. „Důvěrné zpravodajství mělo tři stupně utajení a jeho obsahem byly především informace o aktivitách československého exilu, souhrny zpráv zahraničních médií atd.“ (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, str. 144)

významných časopisů za „vedlejší stranická pracoviště“ a redaktory řadili mezi své nejbližší spolupracovníky. Návrhy na zavedení státní cenzury, které se objevovaly už od roku 1948, se uskutečnily zřízením Hlavní správy tiskového dohledu. Vláda ji zřídila v rámci ministerstva vnitra svým nařízením č. 17/1953.“¹¹

1.3.1 Cenzura

První cenzurní zásahy následovaly záhy po únoru 1948, jejich cílem bylo izolovat československého občana od nevhodných domácích i zahraničních informací a plánovitě mu znemožňovat a deformovat kontakt se světovými názorovými proudy a ovlivňovat jeho názory. „Novináři měli být ve smyslu Leninových tezí o funkci tisku učitelé a vychovateli národa, podnětnými činiteli veřejného života, organizátory tvůrčích sil národa.“¹² Jinými slovy se s médii počítalo jako s „kolektivním organizátorem a propagátorem“.

Jisté ovlivňování novinářů se ale objevilo už dříve. Šlo ale spíše o kroky, které komunisté naplno využili během, ale zejména po únorovém převratu. V roce 1947 bylo ustaveno výsadní postavení Svazu novinářů jako novinářské organizace.

Paragraf 9 „...určoval, že pro výkon novinářského povolání je nezbytné členství ve Svazu novinářů. Tento paragraf sehrál významnou úlohu právě v únorových událostech roku 1948, kdy se s jeho pomocí komunistická strana za vydatné podpory akčního výboru Svazu novinářů zbavila řady nepohodlných žurnalistů, kteří po vyloučení z novinářské organizace již nemohli vykonávat svou činnost. [...] Bezprostředně po únoru vyloučil akční výbor 86 novinářů včetně Pavla Tigrida, Ferdinanda Peroutky či Ivana Herbena. V následujících měsících postihl tento osud ještě řadu dalších redaktorů.“¹³

V září 1948 vznikla Kulturní rada, která měla určovat mediální agendu. Kontrolu nad obsahem a řízením médií ale provádělo kulturní a propagační oddělení ÚV KSČ. Tato „pravomoc“ (cenzura byla až do roku 1966 zakotvena pouze

¹¹ Kaplan, 2006, str. 5

¹² Hudec, 1987, str. 88

¹³ Bednařík, Cebe, 2008, str. 54

vyhláškami a nařízeními, zlegalizoval ji až tiskový zákon č. 81/1966) později přešla na tiskový a vydavatelský odbor ÚV KSČ a tiskové referenty v krajích.

„Odbor dával redakcím závazné politické směrnice, hodnotil jejich činnost a měnil jejich vedení. Šéfredaktoři byli tiskovému odboru stranicky odpovědní. Kusý tiskový zákon č. 184/1950 přizpůsobil právní stav realitě. Zaměstnání novináře bylo podmíněno jeho členstvím ve Svazu československých novinářů. V prvních letech komunistického režimu se tedy novináři museli řídit vyjma právních norem, konkrétních rozhodnutí vedení KSČ a stranických dokumentů i materiály Svazu novinářů, které detailně teoreticky vymezovaly „socialistickou žurnalistiku“.“¹⁴

Po vzniku Hlavní správy tiskového dohledu (HSTD) nastala předběžná cenzura. Oddělení cenzurního úřadu sídlila v každém krajském městě.

„Jakkoli právní normy vymezovaly základní prostor, v němž se mohla média pohybovat, meze tohoto pohybu určovaly především dokumenty a nařízení KSČ a cenzurní instituce, případně materiály Svazu novinářů.“¹⁵ U ČTK kontroloval cenzor rukopisy před rozmnožením a vysláním, u rozhlasu a televize schvaloval materiály před vysláním (po podpisu odpovědného redaktora), v televizi kontroloval text i obraz – v případě potřeby i při generální zkoušce. V tisku schvaloval signální výtisk.“¹⁶

Činnost HSTD kopírovala společenskou atmosféru, až do konce 50. let se úřad choval sebejistě, spolu s oteplením poměrů aktivita ustávala, zásahů bylo méně. Hlavní funkcí úřadu byla „ochrana státního tajemství a jiných zájmů země“.

Jisté uvolnění pro novináře přinesl zákon z roku 1958, ovšem skutečně moderní legislativní úpravou byl zákon č. 81/1966, který zůstal beze změn až do přelomu tisíciletí. Upravoval pravomoci cenzury a uděloval právo se proti cenzurnímu zásahu odvolat k soudu. Cenzurní úřad byl přejmenován na Ústřední publikační správu a cenzoři již nemohli politicky nevhodné texty zakázat. Mohli na ně pouze upozornit.

¹⁴ Končelík, 2006, str. 562

¹⁵ Například Ústava z roku 1960 v článku 28 zaručila svobodu slova („V souladu se zájmy pracujícího lidu je všem občanům zaručena svoboda projevu ve všech oborech života společnosti, zejména také svoboda slova a tisku...“ (Československo. Ústavní zákon ze dne 11. července 1960 : Ústava Československé socialistické republiky. In *100/1960 Sb.* 1960, čl. 28. Dostupný také z WWW: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html>.)). V podstatě ovšem v této formulaci šlo o to, že svobody slova požívá jen ten, kdo chce v souladu se zájmy pracujícího lidu rozvíjet socialistickou republiku.

¹⁶ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, str. 137

Zákonem č. 84/1968 byla cenzura dokonce úplně zrušena, ovšem o pár měsíců později byla znovu zavedena, a to v horší podobě než před rokem 1968. Vznikl Úřad pro tisk a informace, který fungoval až do pádu komunistického režimu. Zavedla se následná cenzura. Články se tedy nekontrolovaly před jejich otisknutím, ale až po jejich zveřejnění. Pokud cenzor objevil něco „závadného“, čekal novináře postih. To přineslo jediné – rozsáhlou autocenzuru. Novináři se báli zveřejnit cokoli, co by se mohlo cenzorům znelíbit. Ztráceli tak kreativitu a přizpůsobili se tomu, co se od nich očekávalo, nebo odešli.

1.4 Pokus o „socialismus s lidskou tvář“

V druhé polovině 60. let začalo sílit volání po reformách. Reformní hnutí podporovala kritika stalinského dogmatismu, ale také hospodářské problémy, které se projevíly zhroucením třetí pětiletky pro roky 1961 – 1965. Kolektivizace zemědělství zapříčinila nesoběstačnost Československa v produkci potravin, průmysl ztrácel schopnost konkurence na zahraničních trzích.

Snahu po společenské změně živily také události v zahraničí. V první polovině 60. let „...komunistický svět ztratil svou pověstnou politickou a ideologickou jednotu a narůstaly v něm rozpory, které se nejvíc vyhrótily mezi mocenskou elitou Sovětského svazu a komunistické Číny. Množily se rozpory i uvnitř sovětského bloku. Albánie vypověděla poslušnost Moskvě a politicky se přiklonila k Číně. V dubnu 1964 deklarovalo svou nezávislost Rumunsko.“¹⁷

Významnou událostí v Československu pak bylo potlačení demonstrace studentů ze strahovských kolejí. Na podzim 1967 kvůli špatné elektroinstalaci a nefunkčnímu osvětlení či praskajícím žárovkám vyšli před budovy kolejí a začali skandovat: „Chceme světlo“. Státní bezpečnost si to vyložila jako protirežimní demonstraci a studenty zbilá obušky.

To vyvolalo negativní reakce i uvnitř KSČ, které se v konečném důsledku obrátily proti Novotného vedení. Prezidentovi Antonínu Novotnému byla obecně připisována zodpovědnost za stav, ve kterém se země nacházela. Navíc sílila kritika

¹⁷ Barnovský, 2006, str. 17

kumulace stranických funkcí. Novotný byl zároveň prvním tajemníkem ÚV KSČ a prezidentem, což obnášelo celou řadu kompetencí – byl vrchním velitelem armády a Lidových milicí, navíc řídil tři nejdůležitější oddělení ÚV KSČ.

Řadu lidí proti sobě popudil také několika skandály, ovšem nejpočetnější skupinu jeho odpůrců představovali Slováci. I to vyneslo do křesla prvního tajemníka ÚV KSČ dosavadního prvního tajemníka ÚV KSS Alexandra Dubčeka. Funkce se ujal v lednu 1968, když byl na sjezdu ÚV KSČ Novotný odvolán. O dva měsíce později odstoupil také z funkce prezidenta republiky, nahradil ho Ludvík Svoboda. Novotného odchod odstartoval personální změny – z funkcí musela odejít také většina krajských tajemníků.

Cílem reformních snah bylo napravit ekonomické, společenské a politické disproporce, které vznikly během prvních dvaceti let vlády KSČ. Tento proces obrody podporovala většina obyvatel Československa i samotná komunistická strana.

Akční program komunistické strany z 5. dubna 1968 (představoval politický program nového vedení) se pokusil o politická řešení některých problémů. Formuloval i novou mediální politiku, jejímž cílem měl být „návrat ke svobodě tisku“.

1.4.1 Média pražského jara

Média v období tzv. pražského jara přinášela konečně „něco zajímavého“ a novináři se nebáli psát. K tomu přispělo kromě celospolečenské atmosféry také postupné uvolňování cenzury.

V novinách a časopisech se objevovaly zajímavosti, které do té doby na stránkách tisku místo nenašly. Na pulty se tak vracela témata jako smrt Jana Masaryka, psalo se o strahovských událostech nebo o přítomnosti sovětských vojsk na Šumavě. Obsahy tisku tak překonaly mnoho let pěstovanou ignoraci sledování současného dění a lidé začali opět noviny číst.

Náklad Rudého práva se v tomto období výrazně snižoval, naopak rostl náklad ostatních novin, což souviselo s uvolněním přidělu papíru. Vycházela literatura, která předtím vyjít nemohla. Pražské jaro umožnilo rozmach odborářského tisku, časopisů pro mládež, ale především kulturních periodik. Komunisté jim dávali relativní volnost, protože se domnívali, že podobné časopisy nikdo nečte. Ve skutečnosti se ale kulturní časopisy staly útočištěm a arénou opozice, která volala po reformách.

Nejvýznamnějšími kulturními periodiky se staly slovenský Kultúrny život a české Literární noviny.

Postupně se uvolňování poměrů ve společnosti odrazilo také ve vysílání rozhlasu a televize. Vysílaly se debaty, diskuse nebo pořady, které se věnovaly do té doby zakázaným tématům.

Zákon č.84/1968 26. června úplně zrušil cenzuru, kterou označil za nepřípustnou. Vláda zároveň zrušila statut Ústřední publikační správy – tím prakticky zanikla.

„Podpora svobodě slova vyjadřovaná tzv. reformisty od počátku roku 1968 nebyla podmíněna ani tak jejich vnitřním přesvědčením o užitečnosti emancipace médií, jako spíše politickým kalkulem. Dubček potřeboval novináře, aby mu pomohli oslovit veřejnost.“¹⁸

Média skutečně pomohla Dubčekovi vytvořit obraz politika s příjemným, neoficiálním vystupováním, čímž si vydobyl velkou popularitu. Veřejnost mu tak promíjela určitý nedostatek politické koncepce.

Komunisté zároveň uvolňováním mediální legislativy pouze doháněli faktický stav. V oblasti mediální politiky navíc jako v jediné ztratili ústavou zaručenou vedoucí úlohu. „Tento stav byl předmětem jednání vedení KSČ s představiteli ostatních států Varšavské smlouvy a v konečném důsledku byl i jedním z důvodů vojenské intervence z 21. srpna 1968.“¹⁹

¹⁸ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, str. 181

¹⁹ Končelík, Večeřa, Orság, 2010, str. 188

2. Bezpečnostní aparát v Československu

Už během válečných let vznikaly představy o uspořádání československého bezpečnostního aparátu. V praxi mělo dojít k tomu, že měly být všechny složky sjednoceny pod jedno centrální vedení, v druhé řadě tu byl plán komunistů toto vedení ovládat. Oba dva body se naplnily – všechny ozbrojené složky bezpečnostního aparátu (kromě armády) byly převedeny pod Sbor národní bezpečnosti, který byl řízen ministerstvem vnitra v čele s komunistickým ministrem Václavem Noskem.

„Nově vytvořený Sbor národní bezpečnosti tedy vznikl jako výkonný orgán správy národní bezpečnosti a po provedené očištění do něho měli být zařazeni i příslušníci dosavadních bezpečnostních sborů – četnictva, státní policie a tzv. obecní výkonné policie. Tímto výnosem zaniklo zároveň Generální velitelství uniformované policie, inspektoráty uniformované policie, zemská četnická velitelství a velitelství četnických oddělení. Současně bylo na MV zřízeno hlavní velitelství SNB, v jehož čele stál důstojník Sboru. Vrcholným orgánem všech bezpečnostních složek tedy bylo ministerstvo vnitra se svým hlavním velitelstvím SNB.“²⁰

Tento model jednotného bezpečnostního útvaru vycházel ze sovětského vzoru a byl jakousi obdobou jednotné armády. „Vychází totiž z přesvědčení, které má charakter utkvělé představy, že mezi občany státu (k jejichž ochraně má přece policie sloužit) je skryto tolik potencionálních odpůrců existujícího politického a státoprávního uspořádání, že co do velikosti hrozby, kterou představují, snesou srovnání s organizovaným vnějším nepřítelem. Proto je nutné proti nim nasadit organizovaně řízený útvar, sjednocující pod jedním velením všechny dostupné síly.“²¹

Začalo se tak naplňovat poslání SNB jakožto důležitého mocenského orgánu, sloužícího zájmům KSČ a udržování její moci. Komunistům bylo jasné, že policie a zejména tajná služba tvoří jeden ze základních pilířů v mocenském systému vlády KSČ, pro celé období totality je tak typický model organizace bezpečnostních složek z jednoho centra.

²⁰ Kvapilová, 2006, str. 111

²¹ Frolík, 1991, str. 451

Už při převzetí moci komunisty v roce 1948 hrály složky národní bezpečnosti významnou úlohu. Ministr vnitra Václav Nosek „...dal rozkaz SNB k hlídání strategických bodů v Praze, k obsazení sekretariátů politických stran, k vyzbrojení protizákoně vytvořených Lidových milicí a pod.“²²

Po únoru 1948 se začala komunistická mašinérie rozbíhat naplno. Z bezpečnostních složek, stejně jako z ostatních částí státní správy byli postupně odstraněni zbylí funkcionáři nekomunistických stran, a to ze všech sborů a všech organizačních stupňů. „V březnu 1948 předpovídali vedoucí funkcionáři ministerstva vnitra, že v SNB postihnou čistky kolem 10 % příslušníků, tj. 3 600 osob. Avšak už v červenci bylo propuštěno z bezpečnosti (SNB) 3 200 příslušníků a čistky zdaleka neskončily. V roce 1948 se čistka týkala především více či méně aktivních členů nekomunistických stran, bez ohledu na to, že někteří vstoupili po únoru 1948 do KSČ. V následujících letech přišli postupně na řadu ti, kteří sloužili v policejních sborech už před druhou světovou válkou nebo do nich vstoupili během války.“²³

Sbor národní bezpečnosti se po celou dobu své existence dělil na Státní bezpečnost a Veřejnou bezpečnost. „V zákoně č. 286/1948 Sb. se to sice neuvádělo, upravovaly to však vnitřní směrnice ministra vnitra. Poprvé se toto členění objevilo až v zákoně č. 70/1965 Sb. a obsahoval ho i zákon č. 40/1974 Sb. Ani v jednom z těchto zákonů však nebyly specifikovány úkoly státobezpečnostní a veřejnobezpečnostní složky SNB. Ty se v obecné podobě určovaly pro celý SNB, což umožňovalo ministrovi vnitra usměrňovat a ovlivňovat svými nařízeními činnost jednotlivých složek bezpečnosti podle aktuálních politických potřeb. Složka Státní bezpečnosti byla v rámci SNB považovaná za privilegovanou; projevovalo se to i jejím lepším personálním a materiálním vybavením, vzbuzujícím averzi vůči StB ze strany veřejnobezpečnostní složky Sboru.“²⁴

Bezpečnostní aparát spadal na ministerstvu vnitra pod takzvanou Skupinu I – Bezpečnost. Vedle toho působila Skupina II, která měla na starosti správní agendu. Věnovala se tak vnitřní správě, tedy řízení národních výborů, záležitostem státních symbolů, archivnictví atd.

²² Pešek, 2006a, str. 120

²³ Kaplan, 1999, str. 9-10

²⁴ Pešek, 2006b, str. 122

Vnitro se ale postupně stávalo policejním ministerstvem, protože záležitosti bezpečnosti získávaly stále větší převahu. V roce 1950 bylo zřízeno Ministerstvo národní bezpečnosti, pod které se přesunula celá Skupina I dosud působící na ministerstvu vnitra. Zřízením nového resortu tak byl pouze posvěcen faktický stav, kdy na ministerstvu vnitra de facto působila ministerstva dvě.

„Do kompetence nového, vojensky organizovaného ministerstva [národní bezpečnosti] patřilo nejen řízení tajných služeb a policie, ale i dalších ozbrojených sborů, Pohraniční stráž a Vnitřní stráž. Do kompetence ministerstva patřila i Správa vězeňství²⁵. V roce 1951 převzalo ministerstvo národní bezpečnosti z kompetence ministerstva národní obrany vojenskou kontrarozvědku. Stalo se jakýmsi „superministerstvem“, ústředním řídicím a bezpečnostním orgánem, který spravoval i rozsáhlou civilně bezpečnostní agendu. Do jeho kompetence patřila např. evidence zbraní, střeliva, výbušnin a jedů, přihlašování obyvatelstva, agenda občanských průkazů a pasů, tábory nucené práce a pod. Ministerstvo vnitra na čele s V. Noskem sice zůstalo po vyčlenění bezpečnostních složek do podoby MNB v roce 1950 zachované, avšak v náplni práce mělo jiné úlohy. Spravovalo v té době jen poměrně málo významnou agendu, kromě usměrňování národních výborů např. povolování spolků a shromáždění, ochranu před požáry, civilní protiletectkou obranu, evidenci správních přestupků, ztráty a nálezy apod.“²⁶

V září 1953 bylo ovšem ministerstvo národní bezpečnosti zrušeno a jeho agenda převedena zpět na ministerstvo vnitra, některé úkoly pak přešly na jiné úřady. Zároveň se změnila organizační struktura ministerstva. Na ministerstvu národní bezpečnosti byla agenda nejprve rozdělena mezi sektory, které ale byly později přejmenovány na odbory s krycími názvy. Rozvědka představovala II. samostatný sektor, později tedy odbor s označením „Z“.

Po sloučení ministerstev bylo organizační schéma následující²⁷:

I. správa MV	zahraničněpolitická rozvědka
II. správa MV	kontrarozvědka
III. správa MV	vnitřní zpravodajství

²⁵ Ta byla pod MNB převedena v roce 1952. Ministerstvo tak kontrolovalo prakticky vše – zatýkalo, vyslýchalo a od roku 1952 také věznilo. (Frolík, 1991, str. 484)

²⁶ Pešek, 2006a, str. 120

²⁷ Frolík, 1991, str. 486-487

IV. správa MV	ekonomická kontrarozvědka
V. správa MV	železnice
VI. správa MV	vojenská kontrarozvědka
VII. správa MV	sledování
VIII. správa MV	ochrana ústavních činitelů
IX. správa MV	operativní technika
Správa vyšetřování	státobezpečnostní vyšetřování
I. odbor MV	operativní evidence
II. odbor MV	cenzura pošty
III. odbor MV	pasy a víza
IV. odbor MV	mobilizační
V. odbor MV	ostraha stranických objektů

Organizační struktura ministerstva vnitra se pravidelně měnila, docházelo k slučování jednotlivých správ, jejich opětovnému rozčlenění, přečíslování apod. Ovšem rozvědce, která se orientuje na shromažďování informací ze zahraničí a zaměřovala se tak např. na československou emigraci nebo Rádio Svobodná Evropa, zůstalo označení I. správa po zbylé období komunistického režimu.

Na přelomu 40. a 50. let se začal výrazně zvyšovat počet příslušníků Státní bezpečnosti. Jednou z hlavních příčin bylo rozšíření agendy, ale také rychlé přibývání objektů a osob, které se dostaly do hledáčku StB. „Bez vlivu na stavy StB nebyla ani skutečnost, že do jejích řad přicházeli noví, většinou mladí lidé a nedostatek jejich znalostí a zkušeností se řešil nábořem dalších.“²⁸

„Jestliže v prosinci 1947 pracovalo v útvech StB a zpravodajství asi 2 800 osob, do února 1949 se jejich počet téměř zdvojnásobil. V této době začal nábor komunistické straně oddaných nových příslušníků StB, v jehož rámci přicházeli mladí lidé a členové Lidových milicí; průměrný věk pracovníků StB činil v roce 1950 25 let. Kromě toho přicházely do StB skupiny zaměstnanců stranického aparátu a absolventi stranických škol přímo po jejich ukončení. Výhradně třídní a stranicko-politické měřítko při náboru otevřelo brány přílivu mladých nezkušených lidí, bez základních znalostí práce v Bezpečnosti a potřebného vzdělání. To se negativně projevilo v úrovni

²⁸ Kaplan, 1999, str. 8

a metodách práce. V polovině roku 1950 se už StB rozrostla asi na 5 700 osob a do konce roku 1951 následoval vzestup na více než 8 600 osob. Na podzim 1953 dosáhl početní stav StB asi 13 000 osob, t.j. nejvíce za celé období její existence.“²⁹

Zároveň se zvětšovala agenturní síť, která byla základem pro plnění úkolu systematického dozoru a dohledu nad celou společností. „Ještě roku 1956 sice zaznamenala pokles (odraz vývoje vnitropolitické situace), od roku 1957 však křivka získaných spolupracovníků StB prudce stoupala a koncem roku 1959 dosáhla svého vrcholu - počet tajných spolupracovníků tehdy dosáhl téměř 42 000 osob, tedy největšího počtu v době existence StB.“³⁰

Do činnosti celého bezpečnostního aparátu výrazně zasáhly poúnorové čistky a procesy z 50. let. Ochromeny byly téměř všechny sbory. Postupně se ale situace konsolidovala a i zaměření StB se přesunulo z masové trestní represe na plošnou politickou kontrolu společenského života a s tím spojenou kontrolu některých jednotlivců a skupin, které měly ohrožovat režim. Síť tajných spolupracovníků byla po celou dobu režimu pro Státní bezpečnost klíčová. Její význam pak spočíval v tom, že „...za situace, kdy, stručně řečeno, KSČ donutila právě s pomocí StB obyvatelstvo země, aby přestalo veřejně říkat, co si myslí, se opět s pomocí téže StB snažila potom zjistit, co si lidé skutečně myslí, ale co se bojí říct.“³¹

²⁹ Pešek, 2006c, str. 125

³⁰ Pešek, 2006c, str. 126

³¹ Frolík, 1991, str. 481

3. Vznik Rádia Svobodná Evropa

Američané si byli po válce vědomi toho, že nestačí soupeřit s Východem pouze vojensky a ekonomicky. Na poli ekonomickém podporovali Marshallův plán, který ovšem východoevropské země odmítly. Do armády investovaly USA miliardy dolarů. Bylo ale jasné, že je zapotřebí soupeřit s Východem ještě v jedné oblasti – v oblasti idejí. Pouze idejemi mohl Západ získat vítězství, které by přetrvalo i do budoucna.³²

Ihned po válce začala skupina Američanů, vesměs bývalých a současných politiků, vysoce postavených armádních činitelů apod., uvažovat o založení společnosti, která by se starala o uprchlíky z evropských zemí. Tyto plány se později rozšířily i na možnost dopravovat určitým způsobem do států, které spadly do područí SSSR, svobodné informace.

„Celá řada emigrantů byla ve své společnosti vůdčími osobnostmi a jejich zkušenosti mohly být využity k lepšímu pochopení technik, které komunisté používali k podrytí demokratických vlád. Mohli tak posloužit jako zdroj cenných informací, ale také jako autoři článků nebo prohlášení, které by měly v jejich zemi významný dopad, pokud by se našel způsob, jak je do jejich vlasti doručit.“³³

Výsledkem bylo založení Národního výboru pro Svobodnou Evropu, který spadal pod zákony státu New York a byl nezávislý na amerických úřadech. To byla také hlavní idea zakladatelů výboru. Rádio vysílající do východoevropských zemí mělo být na rozdíl od Hlasu Ameriky nebo BBC nezávislé na vládě.

Výbor byl založen 17. května 1949 a oficiálně představen o necelý měsíc později. „Jeho prvním úkolem bylo zajistit dostatek financí od soukromníků, organizací a společností. Národní výbor pro Svobodnou Evropu podporovali například americký ministr zahraničních věcí Dean Acheson, významný publicista a spoluzakladatel týdeníku Time C. D. Jackson, přední američtí odboráři Irwing Brown, George Meany, spisovatel John Steinbeck, newyorský arcibiskup Josef kardinál Spelman a mnozí další.“³⁴

Na podporu výboru byla v Londýně odlita replika zvonu svobody, který ve Filadelfii v roce 1776 oznamoval vyhlášení nezávislosti. Replika pak putovala po

³² Holt, 1958, str. 13

³³ Michelson, 1983, str. 2

³⁴ Sedláček, 1993, str. 12

celých Spojených státech a zhruba 16 milionů Američanů přispělo na první nadační fond. „Zvon svobody byl věnován Západnímu Berlínu a ještě dnes zvoní z věže schöneberské radnice.“³⁵

Cíle Národního výboru pro Svobodnou Evropu byly v počátcích tři – postarat se o uprchlíky a exil, dát lídrům exilu možnost promlouvat ke svým spoluobčanům v jejich jazyce a familiární formou, umožnit těmto lídrům kontakt s americkou demokracií jako vzorem svobodné společnosti (aby myšlenky svobody nebyly v jejich pořadech v teoretické, ale především v praktické rovině).³⁶ I když se s postupem času objevovaly nové cíle a nové potřeby, tyto tři základní myšlenky přetrvaly.

V červenci 1949 byl založen Výbor pro rádio, který měl zjistit možnosti, jak dostat „hlas exilu“ přes železnou oponu. V prosinci se výbor přejmenoval na Rádio Svobodná Evropa a následující rok začal připravovat experimentální vysílání. Od americké armády dostalo RSE jako dar přebytečnou 7,5kilowattovou krátkovlnnou vysílačku umístěnou na bývalé základně Luftwaffe nedaleko Mannheimu. „7,5 kilowattu bylo jako šepot v porovnání s 250kilowattovými giganty, které vysílali do východní Evropy na konci 50. let.“³⁷

Vysílač pokřtěný Barbara byl naložen na valník a převezen do lesa k československým hranicím nedaleko městečka Lampertheim. 4. července 1950 (v den svátku americké nezávislosti) pak začalo první 30minutové vysílání do Československa. Stalo se tak pouhých 13 měsíců od založení Národního výboru pro Svobodnou Evropu a sedm měsíců od založení Rádia Svobodná Evropa.

3.1 Vznik československé redakce

Během roku 1950 bylo zahájeno přijímání zaměstnanců pro vysílání do Československa, které mělo být zahájeno jako první. „Zaměstnanci se přijímali výhradně z řad politických exulantů.“³⁸

³⁵ Tomáš, 1991, str. 26

³⁶ Holt, 1958, str. 11-12

³⁷ Michelson, 1983, str. 29-30

³⁸ Kopecká, 2006, str. 734

Ředitelem československého oddělení byl jmenován novinář Ferdinand Peroutka. Mezi prvními zaměstnanci byl Ludovít Šebesta, bývalý slovenský redaktor pražského rozhlasu, Pavel Tigríd, který se později stal šéfem mnichovské redakce, nebo Julius Firt, bývalý nakladatel a poslanec. Úkolem československé redakce bylo připravit vysílací schéma. Zahájení pravidelného vysílání se připravovalo přibližně půl roku.

„Zařizovala se studia, stavěly vysílače, sháněli se lidi. Vzal jsem si na pomoc výborného režiséra Josefa Kodíčka a novináře Jana Stránského, kterého jsem znal z BBC za války. Začali jsme jezdit po uprchlických táborech a hledat talenty. Nebylo to snadné, kdekdo o sobě tvrdil, že je novinář. A výběr musel být neúprosný. Bylo to tvrdé, protože když jsme někoho vzali, byla to pro něho výhra. Zajistili jsme mu byt, a to bylo něco jiného než lág. Mnoho lidí jsme vyzkoušeli a našli jsme také mnoho talentů. Objevili se redaktoři, spisovatelé, režiséři, herci, zpěváci, z Paříže jsme povolali oblíbeného komika Járu Kohouta. Mým slovenským zástupcem byl dr. Múdry, druhým zástupcem Jan Stránský. My tři jsme dali dohromady první vysílací schéma. Pak přijel Peroutka a vše schválil,“³⁹ vzpomínal na začátky vysílání Pavel Tigríd.

Pravidelné vysílání bylo zahájeno 1. května 1951. „Předseda Výboru pro Svobodnou Evropu C. D. Jackson vyzdvihl při slavnostním zahájení provozu RSE jedinečnou úlohu exulantů takto: „Z této stanice budou svobodní Češi a Slováci hovořit ke svým porobeným rodákům.“ A svůj projev zakončil známým výrokem: „Pane Peroutko, toto je vaše stanice!“⁴⁰

A pak se v 11 hodin ozvala první slova československého vysílání: „Volá hlas svobodného Československa, rozhlasová stanice Svobodná Evropa.“

„Hlášení se ještě neozývalo z mnichovské budovy v Anglické zahradě, ale z provizorních studií v Possartstraße číslo 10, z domu, který Národní výbor pro Svobodnou Evropu najal od soukromníka.“⁴¹

Na základě zkušeností československé redakce vznikala postupně oddělení vysílající do Polska, Maďarska, Bulharska, Rumunska nebo Albánie⁴².

³⁹ Sedláček, 1993, str. 16

⁴⁰ Tomek, 2006, str. 9

⁴¹ Tomáš, 1991, str. 25-26

⁴² Po několika měsících ale RSE vysílání do Albánie přerušila. Důvody byly především dva – populace pouhých 1,5 milionu obyvatel a nevhodná geografická poloha.

Nejprve se vysílalo jeden a půl hodiny denně, program se ale rozšiřoval až k celodennímu vysílání. Do konce prosince 1951 vysílalo RSE v součtu 68 hodin denně. O rok později už to bylo 218 hodin.⁴³

3.2 Vysílání Rádia Svobodná Evropa

Od počátku bylo jasné, že vysílač Barbara nebude stačit. Postupně se proto stavěly vysílače nové, nejprve v Německu, později kvůli vlastnostem šíření signálu ve Španělsku a Portugalsku. Do roku 1955 využívalo Rádio Svobodná Evropa 29 vysílačů a celkový odvysílaný čas se zvýšil na 2 800 hodin týdně. O dalších 30 let později stálo 45 vysílačů s výkonem 9 milionů wattů, 24 hodin denně se vysílalo do Ruska, 19 hodin denně do Polska, Československa a Maďarska, 12 hodin denně do Rumunska a 8 hodin denně do Bulharska.⁴⁴

Program vysílání nebyl naplněn pouze politickými komentáři a zprávami. Jednalo se o plnoformátovou stanici, která měla konkurovat státním rozhlasovým stanicím. K posluchačům se tak dostávaly pořady kulturní, hudební, komedie, dramata, satira nebo rozhovory zaměřené na všechny vrstvy obyvatelstva.

Zakladatelé Rádia Svobodná Evropa se inspirovali rádiem RIAS (Rundfunk im amerikanischen Sektor), které vysílalo pod patronací Američanů pro americký sektor v Berlíně a okolí. Pro RSE představovalo RIAS vzor především tím, že ho vytvářeli sami Němci bez zásahu americké strany, nejednalo se pouze o propagandistické vysílání, ovšem o stanici vysílající pořady pro všechny společenské a zájmové skupiny.

Naproti tomu BBC nebo Hlas Ameriky vysílaly do komunistických zemí pouze několik hodin denně, pořady a scénáře navíc nepřipravovali exulanti, kteří promlouvali do mikrofonu. Cílem bylo tlumočit politiku států, které rozhlasové stanice platily. Exiloví pracovníci pouze texty překládali a četli.

Informace vysílané RSE musely být aktuální a přesné, stejně tak podávané rychle. Tato pravidla byla shrnuta pod takzvanou Strategii objektivní pravdy („The Strategy of Objective Truth“), která se stala od počátku vysílání základní normou. RSE se snažila za každou cenu udržet si důvěryhodnost u svých posluchačů - jednostranně

⁴³ Holt, 1958, str. 14-15

⁴⁴ Michelson, 1983, str. 4

zkreslování faktů by ji postavilo na úroveň komunistických rádií. RSE mělo zároveň navodit dojem „lokálnosti“ stanice tím, že mělo vysílat po celý den až do noci, a vytvořit tak konkurenci státním rozhlasovým stanicím. Zaměstnanci RSE vysílali do své vlasti v podobě lokálního rádia, i když byli ve skutečnosti stovky kilometrů daleko.⁴⁵

Museli znát svůj národ, situaci a dění ve společnosti (proto byli vítáni noví spolupracovníci, kteří přišli do RSE s aktuálními informacemi o dění ve své zemi; zároveň jezdili redaktoři po uprchlických táborech a informace získávali od emigrantů). Pracovníci RSE tak vlastně žili dvojí život – jeden fyzický v Mnichově, druhý imaginární za železnou oponou.⁴⁶

Nábor zaměstnanců nebyl vůbec jednoduchý. RSE musela najít lidi s patřičnými zkušenostmi, nebo alespoň s talentem k rozhlasové práci. Zároveň museli projít bezpečnostní prověrkou. I proto bylo nakonec sídlo RSE přesunuto z New Yorku do Mnichova, protože počet emigrantů v USA a v Německu byl nesrovnatelný.⁴⁷

To byl ovšem jen jeden z důvodů přesunutí sídla do Evropy. Pokud chtěla být Svobodná Evropa „lokálním rádiem“, bylo samozřejmě lepší se co nejvíce přiblížit železné oponě, kde mohla také snáze získávat komunistické noviny a periodika před tím, než se stanou neaktuálními, monitorovat vysílání komunistického rozhlasu a později také televize. Mnichov pak byl ideálním místem. Německo bylo stále okupovanou zemí a Mnichov spadal do americké okupační zóny. Další výhodou byl snazší přenos signálu do východní Evropy.

Sídlo v Německu přinášelo ale i negativa. Především fakt, že komunistická propaganda označovala Rádio Svobodná Evropa za neonacistickou organizaci, která se snaží o znovunastolení německé nadvlády nad východem Evropy.⁴⁸

Díky podpoře americké vlády souhlasila bavorská vláda s umístěním sídla RSE na okraji největšího mnichovského parku Anglická zahrada. V srpnu 1952 bylo dokončeno všech šest křídel budovy, ve které se nacházelo 22 studií, 6 velínů a místnosti pro další zázemí, celkem 21 tisíc metrů čtverečních plochy.⁴⁹

⁴⁵ Michelson, 1983, str. 27

⁴⁶ Holt, 1958, str. 26

⁴⁷ Pro Čechy, Slováky a Poláky bylo vzhledem k velikosti exilu snazší najít vhodné zaměstnance než pro Bulhary nebo Rumuny.

⁴⁸ Holt, 1958, str. 54

⁴⁹ Holt, 1958, str. 15

Od počátku vysílání byl Maďarský, Polský a Rumunský vedoucí oddělení v sídle v Mnichově, pouze Československý a Bulharský sídlil v New Yorku. To se změnilo v roce 1957, kdy i tito dva šéfové byli přesunuti do Německa. V New Yorku tak zůstala pouze kancelář, která pokrývala události ve Spojených státech, v sídle OSN apod.⁵⁰

V roce 1955 popisoval Národní výbor pro Svobodnou Evropu vysílání následovně: „Je to soukromá, nevládní stanice. Nevysílá do Sovětského svazu nebo východní Evropy, ale pouze do pěti států za železnou oponou (Polska, Československa, Maďarska, Rumunska a Bulharska). Do třech těchto států – Polska, Československa a Maďarska – dodává plný rozhlasový servis zhruba 18 – 20 hodin denně, včetně programů kulturních a zábavních, ale také zpravodajských, komentáře, antikomunistické polemiky a ukázky etiky a institucí opravdové demokracie. Pět hlasů těchto stanic jsou hlasy národní – Poláci mluví k Polákům, Maďaři k Maďarům apod. jejich vlastním jménem, nikoli jménem americké vlády nebo amerického lidu. Jejich sídlem je Mnichov a jeho okolí, pořady připravené v newyorských studiích představují pouhých 15 procent vysílacího času. Vysílání zajišťuje přenosové oddělení v Portugalsku se sídlem v Lisabonu.“⁵¹

⁵⁰ Holt, 1958, str. 75-76

⁵¹ Holt, 1958, str. 16

4. Akce režimu proti RSE

Rádio Svobodná Evropa bylo trnem v oku celému východnímu bloku. A to nejen kvůli vysílání samotnému, ale i dalším činnostem, které v rámci vysílání plnilo.

„Československý monitoring odposlouchával pravidelně dvě pražské stanice a Bratislavu, ale měl přehled i o vysílání brněnském či košickém. V posledních dvou desetiletích se sledovalo také vysílání československé televize, nejprve jen mluvené, později také obrazové. Odposlouchávaný text se zapisoval a redaktor ho měl na stole každé ráno v podobě objemného svazku.“⁵²

Na základě těchto přepisů vznikaly v RSE pořady, které měly za úkol polemizovat s informacemi odvysílanými komunistickými stanicemi. Například pořad Rub a líc – „Jak poslouchat komunistický rozhlas a číst komunistické noviny. Snaha ukázat nepravdivé body komunistické propagandy a k těmto dodat pravdivý komentář. Tento program se připravuje podle poslechu pražského rozhlasu a podle došlých českých novin. Kdykoliv jest možné, bratislavský rozhlas, jakož i zprávy slovenských novin jsou zahrnuty.“⁵³

„Dále mělo československé oddělení svůj vlastní archiv [...] Tam se shromažďovaly a vyhodnocovaly všechny zprávy o Československu, rozhovory s turisty, návštěvníky a uprchlíky z Československa, četl se všechen český a slovenský tisk – a to nejen hlavní deníky, ale i krajské deníky, potom týdeníky, měsíčníky atd. Toto oddělení vydávalo pravidelné „background information“ – informace o pozadí různých událostí, o různých osobách a faktech.“⁵⁴

Toto oddělení komunisté zvláště napadali a označovali ho za špionážní. V archivu totiž byly informace téměř o každé osobě komunistického režimu.

Pro RSE byla reakce komunistických států důkazem, že má vysílání smysl. Dokladem toho může být fakt, že Sovětský svaz dával na rušení signálu sesterské stanice RSE - Rádía Svoboda⁵⁵ šestkrát víc, než kolik byl roční rozpočet rádia.⁵⁶

⁵² Tomáš, 1991, str. 30-31

⁵³ Sedláček, 1993, str. 21-22

⁵⁴ Tomáš, 1991, str. 31

⁵⁵ V Československu se začaly rušičky stavět od roku 1952, tedy téměř od počátku vysílání RSE.

⁵⁶ Sedláček, 1993, str. 104

Ovšem nešlo pouze o rušičky, komunistické režimy reagovaly také nejrůznějšími pokusy Svobodnou Evropu zdiskreditovat. Například „...po potlačení maďarského lidového povstání v roce 1956 byla Svobodná Evropa obviněna z podněcování tohoto povstání. Vyšetřování amerického Kongresu, německé vlády a Rady Evropy ji však tohoto obvinění zcela zprostito.“⁵⁷

RSE se obecně snažilo nezavdávat příčinu k tomu, aby bylo ze strany států východního bloku napadáno. Pavel Minařík popisoval taktiku Svobodné Evropy tak, že pokud získala zajímavou informaci (kdy nebyla přímo zajímavá pro americkou zpravodajskou službu, jinak by byla označena za tajnou a poslána do USA), byla nejprve předána novinám, které ji otiskly. RSE ji následně od těchto novin převzalo a vyhnulo se tím jakémukoli obvinění ze špionáže.⁵⁸

V Československu byla snaha o diskreditaci RSE nebo jejích zaměstnanců téměř na denním pořádku. Časopis Tvorba například 4. října 1955 otiskl báseň Marie Pujmanové nazvanou Emigranti. Jedna ze slok byla věnována Rádiu Svobodná Evropa:

*„Svobodná Evropo“, tvůj vykřičený hlas
v procesí syčáků a byvších primadon,
zas „chránit kulturu“, zas „bolševictví hráz“,
ty, „Nová Evropo“ známe tvůj hlas,
ba věru pravý uhodilas tón
a šťastné poutní místo vybralas,
kdekdo má v Čechách chuť vydat se opět znova
na svatováclavskou pouť do Mnichova –
hanební emigranti.“⁵⁹*

Mnohdy byly ale snahy RSE očernit kontraproduktivní, protože lidé na základě útočných článků v médiích chtěli vědět, co že se vlastně v RSE vysílá.

O vysoké poslechovosti a především všeobecném povědomí o vysílání RSE hovoří dokument StB „K situaci ve Svobodné Evropě“ z roku 1974:

⁵⁷ Kopecká, 2006, str. 734

⁵⁸ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, Záznam ze schůzky se spoluprac. ULYXESEM, 27. 6. 1969, str. 10

⁵⁹ Pujmanová, M. Emigranti. Tvorba. 4.10.1955 In Sedláček, K. Volá Svobodná Evropa, str. 31

„Vysílání Svobodné Evropy má stále u našich občanů značný ohlas. Některé z dopisů kritizují a odsuzují způsob vysílání, velká většina jich však naopak vyjadřuje pozitivní ohlas. Dopisy jsou adresovány nejen na krycí adresy, běžně vysílané, ale chodí přímo na adresu budovy Svobodné Evropy v Mnichově. Stalo se dokonce, že došel dopis s adresou psanou pouze česky. Mimo dopisy dostává Svobodná Evropa z ČSSR i knížky, gramofonové desky a dokonce i fotografie posluchačů. Z celé řady dopisů vyplývá, že mnozí neposlouchají v týdnu – z Prahy – ale o weekendu z mimopražských oblastí.“⁶⁰

4.1 Aktivní a pasivní opatření

Zpočátku se snažily proniknout do Rádia Svobodná Evropa rozvědka a kontrarozvědka. Zároveň s nimi vyvíjela aktivitu i krajská velitelství StB a krátce se RSE zabývala také vojenská kontrarozvědka. V roce 1956 ale došlo k vyjasnění kompetencí. Ministr vnitra vydal rozkaz, podle kterého přešly kompetence k rozpracovávání Rádia Svobodná Evropa a politických organizací československého exilu v SRN do působnosti I. správy ministerstva vnitra. Příslušné poznatky včetně tajných spolupracovníků měly být předány I. správě. „Po vydání tohoto rozkazu bylo těžiště aktivit proti RSE přeneseno na rozvědku MV (tedy I. správu MV), zatímco II. správa MV a další součásti StB byly v dalším období spíše adresáty informací, na jejichž základě pak prováděly opatření proti aktivitám RSE na území ČSR. Svobodnou Evropu v zahraničí tedy od roku 1956 do sedmdesátých let operativně rozpracovávala téměř výlučně rozvědka (I. správa).“⁶¹

V počátcích vysílání ale byla československá Státní bezpečnost paralyzována čistkami v řadách KSČ. „Náměstek ministra národní bezpečnosti Karel Šváb a velitel StB Osvald Závodský byli popraveni, velitel rozvědky Oskar Valeš, velitel kontrarozvědky Vladimír Šmolka a další vysocí funkcionáři StB odsouzeni k vysokým trestům vězení. Desítky příslušníků StB, zejména z rozvědky, byly přeřazeny k uniformované SNB či propuštěny z MNB úplně. Rozvědka MNB, již beztak nepříliš

⁶⁰ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 026, *K situaci ve Svobodné Evropě*, 13. 3. 1974, str.3

⁶¹ Tomek, 2006, str. 23

výkonná, byla takto ještě více paralyzována a do poloviny padesátých let nedokázala získávat z RSE prakticky žádné hodnotnější zpravodajské informace.“⁶²

Komunisté řadili rozhlasové vysílání ze Západu k prostředkům ideologické diverze protivníka. Formy ideodiverzní činnosti rozlišovala StB ve třech základních kategoriích:⁶³

- bílá propaganda (vysílání oficiálních rozhlasových stanic kapitalistických států)
- šedá propaganda (činnost Svobodné Evropy, jednalo se ale nejen o rozhlasové vysílání, ale i o zaslání tiskových materiálů do Československa po vodních tocích, pomocí balonů a poštou)
- černá propaganda (tiskové materiály snažící se vzbudit dojem, že pocházejí přímo z Československa, i tuto propagandu měla ovšem vést Svobodná Evropa)

Hlavními prostředky boje režimu proti „nepříteli“ pak byla takzvaná aktivní a pasivní opatření. Pasivním opatřením se rozumělo „...přerušování kanálů, jimiž proudily informace k československému obyvatelstvu. V případě rozhlasového vysílání šlo o rušení vysílání technickými prostředky – rušičkami. U tiskových materiálů o kontrolu poštovních zásilek přicházejících do Československa ze zahraničí a jejich zabavování a ničení, u tiskovin zasílaných letecky (zde zejména balony) o jejich vyhledávání, shromažďování a ničení. V případě dopravy tiskových materiálů pomocí kurýrů – zpočátku ilegálních, později legálních (turisté, diplomaté apod.) – byly tyto cesty odhalovány a kurýři postihováni.“⁶⁴

„Sovětský termín „aktivní opatření“ zahrnuje operace tajného charakteru, jejichž cílem bylo ovlivňovat události, osobnosti a instituce cizích států, podlamovat důvěru západní veřejnosti a její vlastní reprezentanty, vytvářet rozpory v kapitalistickém světě a diskreditovat západní vůdce a jejich akce.“⁶⁵

Aktivní opatření se objevila v práci rozvědky v 2. polovině 50. let. Podle Směrnice pro agenturně operativní práci v zahraničí vydané ministrem vnitra Lubomírem Štrougalem v roce 1964 měla aktivní opatření „na základě soustavného sledování vývoje vztahů třetí země k zemi hlavního nepřítele provádět [...] k

⁶² Tomek, 2006, str. 21

⁶³ Tomek, 2002, str. 341

⁶⁴ Tomek, 2006, str. 15

⁶⁵ Bittman, 2000, str. 51

diskreditaci a oslabení vlivu hlavního nepřítele (na př. diskreditovat nositele tohoto vlivu), v nejdůležitějších oblastech existujících rozporů, či rozpory aktivními opatřeními vytvářet.“⁶⁶ Dále směrnice definovala aktivní opatření jako „...tajná opatření rozvědky, která směřují ve svém konečném účinku k podpoře zahraniční politiky a bezpečnosti světové socialistické soustavy nebo ke splnění určitého operativního záměru. Konečného účinku dosahuje rozvědka tím, že zpravodajskými silami, formami a prostředky co nejúčinněji zasahuje nepřítele v oblastech politického, hospodářského, vojenského nebo veřejného života, nebo zajišťuje jiný prospěch zájmům ČSSR a ZST [země socialistického tábora].“⁶⁷

V případě Rádia Svobodná Evropa se aktivním opatřením rozumělo vysílání agentů, kteří se měli do instituce infiltrovat, nebo získání spolupracovníků z řad zaměstnanců RSE. Ti pak měli předávat rozvědce tajné informace, případně uskutečňovat připravené operace. Aktivním opatřením byly také různé dezinformační kampaně proti RSE.

„V druhé polovině 50. let bylo navrženo několik desítek nejrůznějších „aktivních opatření“ proti této rozhlasové stanici, která ovlivňovala veřejné mínění v Československu. Akce měly celou řadu podob, od šíření ústních pomluv, přes rozesílání pomlouvačných dopisů, otiskování kompromitujících informací ve sdělovacích prostředcích až k akcím diverzního rázu. Cílem akcí bylo rozeštvávat zaměstnance československého oddělení SE, vyvolávat v nich pocit nejistoty a ohrožení, československému publiku byly určeny především akce, které měly snížit vliv vysílání SE na její posluchače.“⁶⁸

Využívána byla také takzvaná „demonstrativní aktivní opatření“, ...která byla prováděna za pomoci „ostrých prostředků“ (zbraní, výbušnin), což ovšem nutně neznamenal jejich přímé použití, ale třeba „jen jejich pasivní“ využití k diskreditaci protivníka. V tom případě měl být vyvolán dojem, že protivník sám tyto prostředky používá.“⁶⁹

Jedním z příkladů takového opatření je například operace Panenka, kdy měl jeden ze spolupracovníků I. správy MV v RSE umístit do kantýny slánky s jedovatým atropinem. Úkol nakonec nesplnil a celou akci vyzradil německé policii.

⁶⁶ Směrnice pro agenturně operativní práci v zahraničí vydaná Rozkazem ministra vnitra ČSSR. 1964, Čj. A/1-00211/010-64, čl. 5. Dostupná z WWW: <<http://odboj.jicinsko.cz/zdroje/smernice/a1-211.htm>>.

⁶⁷ Směrnice pro agenturně operativní práci v zahraničí vydaná Rozkazem ministra vnitra ČSSR. 1964, Čj. A/1-00211/010-64, čl. 77. Dostupná z WWW: <<http://odboj.jicinsko.cz/zdroje/smernice/a1-211.htm>>.

⁶⁸ Cajthaml, 2006, str. 3

⁶⁹ Tomek, 2006, str. 20

Podpůrnou činnost při přípravě aktivních opatření zajišťoval informační odbor I. správy. Rozkazem ministra vnitra z roku 1962 bylo ale zřízeno oddělení dezinformací a aktivních opatření, které se inspirovalo odborem „D“ fungujícím v rámci I. hlavní správy KGB od roku 1959. Oddělení dezinformací a aktivních opatření představovalo útvar zodpovědný za přehled a provádění komplexních vlivových akcí v zahraničí nebo s dopadem na západní státy vycházejících z dlouhodobé práce rozvědky. „Při svém založení mělo oddělení jen dva pracovníky, do konce roku 1963 byl jejich počet zvýšen na pět⁷⁰. Pracovníci oddělení začali se systematictější přípravou aktivních opatření a prosazovali je jako jednu z klíčových metod rozvědky.“⁷¹

V roce 1964 bylo oddělení povýšeno na odbor (8. odbor I. správy MV), náčelníkem se stal Jiří Stejskal (dosavadní náčelník 2. odboru I. správy MV, který se věnoval latinské Americe) a jeho zástupcem Ladislav Bittman⁷².

„Kromě vlastních operativců, kteří připravovali aktivní opatření, se na nově zřízeném odboru konstituovaly dvě servisní skupiny – technický referát, který disponoval různými psacími a kancelářskými stroji, na nichž zabezpečoval výrobu fals pro některá aktivní opatření, a analyticko-dokumentační úsek, který prováděl analýzu akcí odboru a vedl evidenci jednotlivých aktivních opatření.“⁷³

„V přízemí křížovnického kláštera, v místnosti s panoramatickým výhledem na Vltavu a Hradčany, byl v šedesátých a sedmdesátých letech uskladněn neobvyklý materiál: psací stroje nejrůznějších značek, papíry s úřední hlavičkou celé řady prezidentů, ministerských předsedů, zpravodajských služeb a obrovská kartotéka s podpisy prominentních osobností z celého světa. Budova křížovnického kláštera v tu dobu hostila centrálu československé zpravodajské služby včetně dezinformačního odboru, který byl velkovýrobnou padělků hlavně amerických, britských a západoněmeckých vládních dokumentů. Před každými vánočními svátky rozesílala československá velvyslanectví tisíce vánočních a novoročních blahopřání západním politikům a vládním úředníkům a jejich zdvořilá poděkování s originálními podpisy pak obohacovala kolekci vzorů pro pražské falzifikátory.“⁷⁴

⁷⁰ Stejný odbor v rámci KGB měl 50 – 70 zaměstnanců. (Bittman, 2000, str. 17)

⁷¹ Cajthaml, 2006, str. 6

⁷² Po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy emigroval do Spojených států, kde později přednášel na Bostonské univerzitě teorii dezinformace v mezinárodní politice. Celá řada agentů československé rozvědky se ocitla v nebezpečí, protože Bittman měl o jejich pravé identitě a působení informace, které předal západním tajným službám – viz např. Bittman, L.: Špionážní oprátky.

⁷³ Cajthaml, 2006, str. 10

⁷⁴ Bittman, 2000, str. 18

„Kolekci“ obohacovali také agenti v zahraničí. Pavel Minařík z RSE soustavně posílal do Prahy nejrůznější korespondenci jako ukázkou rukopisu dané osoby, vyhlášky a nařízení, ale také například čistý dopisní papír s hlavičkou RSE.

V rámci rozvědky pak působil 7. odbor I. správy, tedy služba zvláštního určení. Ta měla na starosti „ostré akce“.

Na činnost rozvědky měla ovšem rozhodující vliv Moskva. „Československá rozvědka byla pod přímým dohledem sovětské KGB a každá operace musela být schválena nejenom příslušným náčelníkem operativního odboru, ale i projednána se sovětským poradcem. Stejná procedura se uplatňovala na úrovni náčelníka rozvědky a konečně i na úrovni ministra vnitra, šlo-li o velmi závažnou akci. Tato třístupňová kontrola, při které měli poradci k dispozici všechny dokumenty – ve většině případů dokonce přeložené do ruštiny českým překladatelem – nedovolovala československé rozvědce žádnou nekonformní činnost.“⁷⁵

Stejně tak celá řada informací, které československá rozvědka získala, nesloužila tuzemským zájmům, ale zájmům Sovětského svazu, případně celého východního bloku. „Východoevropské komunistické rozvědky – s výjimkou rumunské – operovaly pod přímou kontrolou KGB. [...] Kdykoliv sovětská rozvědka narazila na neočekávanou překážku, úkoly převzal aparát satelitních zemí, který byl pro svou nenápadnost mnohdy produktivnější než sovětský. Náklady na československou špionáž, právě tak jako pobyt sovětských poradců v Praze, byly ovšem financovány z domácího rozpočtu. Poradci patřili většinou k provaleným rozvědčíkům, kteří museli na pár let zmizet ze scény.“⁷⁶

Českoslovenští rozvědčíci se tak mnohdy staly pouhými vykonavateli sovětské strategie. Je ale potřeba dodat, že československá rozvědka byla jedinou zpravodajskou službou sovětských satelitů, která se dokázala v oblasti aktivních opatření alespoň z části vyrovnat I. hlavní správě KGB, a to i s poměrně malým kolektivem – odbor zahrnoval 18 zaměstnanců včetně čtyř žen na administrativních pozicích. „Československý špionážní aparát byl do roku 1968 kromě KGB největším a nejúspěšnějším producentem operací tohoto druhu, a v některých situacích dokonce předčil svého sovětského učitele a patrona.“⁷⁷

⁷⁵ Bittman, 2000, str. 17

⁷⁶ Bittman, 1992, str. 52

⁷⁷ Bittman, 2000, str. 11

Do konce roku 1966 realizovala československá rozvědka celkem 216 aktivních opatření, přičemž dalších 150 návrhů nebo námětů nebylo schváleno.⁷⁸

4.2 Tajní spolupracovníci

První informace, které rozvědka o činnosti RSE měla, byly poskládány z legálně získaných informací - z krajaných novin, monitorů a částečně i z agenturních zdrojů. „V období první poloviny padesátých let byly pro MV rozhodujícím zdrojem informací o RSE nikoliv zprávy tajných spolupracovníků, nýbrž výslechy osob, které s RSE přišly do styku a dostaly se různým způsobem „do rukou“ Státní bezpečnosti.“⁷⁹

V první polovině roku 1952 vyslala rozvědka do Rádia Svobodná Evropa několik tajných spolupracovníků, kteří se měli do instituce infiltrovat. Žádnému z nich se to ale nepodařilo.⁸⁰

Situaci ztěžovalo především to, že Československo nemělo se SRN vypořádané vzájemné vztahy a na území západního Německa nebyl žádný československý konzulát. „...Praha byla ve špionážní činnosti proti západnímu Německu handicapována. Mezi oběma zeměmi neexistovaly diplomatické styky a německý odbor [2. odbor I. správy MV] se musel spokojit s malou rezidenturou pod krytím československé obchodní mise ve Frankfurtu, která bez diplomatické imunity mohla plnit pouze pomocné úkoly. K řízení agentů využíval německý odbor hlavně československou vojenskou misi v Západním Berlíně, velvyslanectví ve východním Berlíně a rezidentury v sousedních zemích, jako např. konzulát v Salcburku, vyslanectví ve Vídni a československé zastupitelské úřady ve Švýcarsku, Belgii a Dánsku.“⁸¹

Každý zastupitelský úřad v kapitalistických zemích tehdy sloužil jako špionážní uzel. Například v salcburském konzulátu byli podle Ladislava Bittmana všichni až na sekretářku špioni.⁸²

Spolupracovníky získávala StB několika způsoby, i když tím nejsnadnějším bylo využití kompromitujících informací nebo materiálů. Když spolupracoval cizinec

⁷⁸ Cajthaml, 2006, str. 27

⁷⁹ Tomek, 2006, str. 39

⁸⁰ Tomek, 2006, str. 22

⁸¹ Bittman, 1992, str. 23

⁸² Bittman, 1992, str. 39

ze Západu na základě ideologického přesvědčení, byl pro StB podezřelý. Celá řada spolupracovníků v západní Evropě, především pak v Německu, byli bývalí nacističtí zločinci, o jejichž minulosti měla StB důkazy. Tito lidé měli na výběr – buď skončí u soudu, nebo budou spolupracovat.

Kontrarozvědka získávala cizí státní příslušníky ke spolupráci na základě⁸³:

a) jejich příbuzenského, osobního nebo přátelského vztahu k našim občanům, popřípadě jejich pokrokového postoje a sympatií k našemu socialistickému zřízení

b) prověřené kompromitující činnosti⁸⁴

c) hmotné zainteresovanosti

d) vhodného spojení podmínek

Cizinci se získávali především na území Československa, výjimečně mohli k jejich naverbování dojít v zahraničí. Získávání cizích státních příslušníků musel schválit ministr vnitra nebo jeho náměstek.

K pronikání do exilových skupin se snažila StB získat především československé emigranty, nejlépe někoho, kdo byl přímo členem skupiny nebo se do ní mohl snadno dostat. Agenty verbovala také v uprchlických táborech⁸⁵. Ti pak získávali informace a verbovali ke spolupráci se Státní bezpečností další uprchlíky. „Zpravodajské možnosti těchto agentů StB byly omezené; byly dány jejich společenským postavením a styky.“⁸⁶

⁸³ Rozkaz ministra vnitra č. 13 „*Směrnice pro agenturně operativní práci Státní bezpečnosti*“, 16.5.1962

⁸⁴ V rámci sektoru, pod který spadala operativní technika, fungovalo oddělení věnující se dohledu nad hotely. To mělo k dispozici agenturní síť složenou z prostitutek a zaměstnanců hotelů. Cílem bylo dostat potencionálního spolupracovníka do kompromitující situace, pořízení důkazů, zejména fotografií, a naverbování této osoby. (Frolík, 1991, str. 475) Například hotel Alcron byl celý pod dohledem StB, „...většina pokojů byla vybavena odposlouchávacím zařízením a průzory pro tajné fotografování a zaměstnanci byly buď důstojníci Státní bezpečnosti, nebo její agenti.“ (Bittman, 1992, str. 33)

⁸⁵ V uprchlických táborech hledalo své potenciální zaměstnance nebo spolupracovníky také Rádio Svobodná Evropa, případně s emigranty točilo rozhovory a získávalo od nich aktuální informace o dění v Československu.

⁸⁶ Tomek, 2006, str. 22

Informace z Rádia Svobodná Evropa pak získávala Státní bezpečnost hned několika způsoby⁸⁷:

- a) cestou agenturních možností rozvědky
- b) pomocí agentury čs. kontrarozvědky, která pracuje v RSE, nebo která se vrátila zpět do ČSSR po úspěšném splnění svého poslání
- c) vyhodnocováním emigrantského tisku, ideodiverzních materiálů a vysílání RSE
- d) analýzou nepřátelských akcí RSE
- e) vytěžováním navrátilců, vyjíždějících osob a reemigrantů
- f) výsledky odhalených spolupracovníků RSE
- g) sledováním činnosti emigrantských seskupení a jejich exponentů v návaznosti na RSE, včetně kontroly jejich spojení a styků do ČSSR

Vyhodnocování takto získaných informací mělo mít za cíl otupit působení RSE na obyvatelstvo Československa, zároveň mělo vést k naplánování vlastních protiopatření k narušení vysílání.⁸⁸

Možnosti StB, jak proniknout do Rádia Svobodná Evropa, pak byly velice omezené. Buď mohla naverbovat zaměstnance, což neslo riziko v podobě dvojitého agenta, který zároveň spolupracoval i se západními tajnými službami. Další možností bylo proniknutí agenta žijícího v zahraničí do instituce, nebo vyslání agenta z Československa. Obě tyto varianty ale byly velice nejisté a vyžadovaly velké úsilí a delší čas.

Začátkem roku 1967 se začala Státní bezpečnost poohlížet po mladých lidech, které by do Rádia Svobodná Evropa vyslala. Jako vhodný kandidát se ukázal tehdejší hlasatel brněnského rozhlasu Pavel Minařík.

⁸⁷ Paulus, 1982, str. 86

⁸⁸ Paulus, 1982, str. 86-87

5. Pavel Minařík

5.1 Období před vysazením do zahraničí

Pro spolupráci ho „vytypoval“⁸⁹ a získal jeho přítel a současně příslušník Oblastního sboru I. správy MV v Brně Jan Berman-BERNÝ⁹⁰.

Ten se s Minaříkem znal od roku 1962. Podle BERNÉHO postupně začal Minařík projevovat zájem o politiku a jeho názory na politiku KSČ byly „správné“. Zároveň souhlasil s možností spolupracovat s ministerstvem vnitra i s případným vysazením do zahraničí.⁹¹

13. prosince 1966 se v Brně uskutečnila schůzka, na které byl kromě Minaříka (tehdy krycí jméno HEREC, později veden jako spolupracovník ULYXES) a BERNÉHO také pozdější Minaříkův řídicí orgán, příslušník I. správy MV kapitán Jaroslav Lis-NEČÁSEK⁹². V té době bylo Minaříkovi 21 let. NEČÁSEK ho v záznamu ze schůzky popisuje jako mladého, inteligentního člověka se zálibou ve „zpravodajštině“.⁹³

Pavel Minařík pocházel z neúplné rodiny. Když mu byly dva roky, jeho rodiče se rozvedli. Společně s bratrem Bohumilem byl svěřen otci, který se o ně ale nestaral. Sestru Alžbětu si do výchovy vzala jejich matka.

Po ukončení střední školy nastoupil podle záznamů v osobním svazku do učení na klempíře, podle osobního svazku tajného spolupracovníka č. 44947 jako učeň u komunálních služeb města – obor instalatér. Poté působil jako ochotník v několika brněnských divadlech, v roce 1963 na rok nastoupil do loutkového divadla v Hradci Králové. Jeho angažmá ukončila vojenská služba, ze které byl ale ze zdravotních důvodů (když předstíral psychickou poruchu a sebevraždu) předčasně propuštěn do zálohy. Půl roku se živil jako dělník ve slévárně, až v roce 1965 nastoupil do brněnské

⁸⁹ Ve smyslu „vyhledal agenturní typ“.

⁹⁰ V práci je velkými písmeny označeno krycí jméno příslušníka StB nebo agenta a zároveň názvů aktivních opatření (takováto úprava je užívána v odborných publikacích).

⁹¹ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *A-typ ULYXES - záznam*, 19. 9. 1967

⁹² RSE se na ministerstvu vnitra věnoval 35 let, od roku 1969 řídil referát emigrace a zpracovával problematiku RSE.

⁹³ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky s typem HEREC*, 17. 12. 1966

redakce Československého rozhlasu. V téže roce se oženil, jeho manželka Jiřina byla o dva roky starší, povoláním učitelka. Pokoušel se studovat FAMU, JAMU a Fakultu novinářství v Bratislavě.

Podle ustanovky vypracované BERNÝM byl Minařík do nástupu na vojnu nevyrovnaným mladým člověkem, který si rád potrpěl na různé výstřelky, což mělo být způsobeno zanedbanou výchovou ze strany otce. Po vojenské službě se jeho charakterové vlastnosti změnily.⁹⁴

Minařík se během roku 1967 začal připravovat na vysazení do zahraničí. Intenzivně se učil německý jazyk, pracoval na reportážích a zajišťoval si předpoklady a kvalifikaci, aby se mohl ucházet o proniknutí do Rádia Svobodná Evropa. Seznámil se dokonce s jistou Hanou Nehamerovou, která měla sestřenicí v Mnichově. Společně s manželem uvažovala o emigraci do Německa. Minařík se s ní stýkal, protože po jejím odchodu do zahraničí mohla poskytnout legendu k odchodu jeho samotného.

V srpnu 1967 předložil kapitán NEČÁSEK náčelníkovi I. správy ministerstva vnitra návrh na vysazení Minaříka do zahraničí:

„6. odbor I. správy MV rozpracovává jako objekt americkou rozvědku v NSR a v rámci toho také objekt Rádia Svobodná Evropa v Mnichově, který není v současné době dostatečně agenturně pokryt. Z agenturních zpráv získaných ke Svobodné Evropě vyplývá, že vedení SE dále hledá mladé čs. emigranty se znalostí problémů kultury a současného života v ČSSR a dále pak vhodné osoby pro hlasatelskou a reportérskou činnost v SE. Z uvedeného důvodu předkládám návrh na trvalé vysazení spolupracovníka ULYXESE do zahraničí, neboť má předpoklady, aby se v NSR postupně dostal do objektu našeho zájmu – konkrétně vysílače SE a vybudoval si takové postavení, aby nás mohl informovat. ULYXES byl vyhlédnut I. odborem KS Brno jako vhodný typ a po rozpracování a kladném prověření jeho osoby získán ke spolupráci s orgány MV s cílem pozdějšího trvalého vysazení do zahraničí. ULYXES má předpoklady potřebné k proniknutí do objektu SE, t.j. hlasatelské činnosti v čs. rozhlase a znalost problematiky čs. rozhlasu, dále literární a herecká činnost a přehled o

⁹⁴ ABS, personální spis vedený na jméno Pavel Minařík, arch. č. 2523/1945, *Ustanovka*, 21. 2. 1967, č.j.SI-069/02-U-67

bázi kulturní a styky s kulturními představiteli v Brně. ULYXES souhlasí s trvalým vysazením do zahraničí.⁹⁵

Hlavními Minaříkovými úkoly po vysazení do zahraničí bylo proniknout do Rádia Svobodná Evropa a emigrantských spolků. V případě, že by se mu to nepodařilo, měl za úkol uchytit se v některém objektu v SRN, který měl vztah ke Spojeným státům, zejména pak ve Frankfurtu, kde byly centrály amerických rozvědek.

Počítalo se se dvěma variantami vysazení. První bylo vyslání Minaříka na krátkodobý pobyt v Německu nebo Rakousku přes cestovní kancelář Čedok za příbuznými jeho manželky, kteří žili ve Vídni. Následně by emigroval.

Druhá varianta měla využít Hanu Nehamerovou, která měla emigrovat spolu se svým manželem na konci roku 1967. Minařík by k nim vyjel na základě pozvání. Tuto variantu označovala rozvědka jako výhodnější.

Za službu v zahraničí měl Minařík dostávat pravidelnou odměnu 400 Kčs měsíčně ukládanou na jeho vlastní konto (od listopadu 1970 se částka zvýšila na 1 000 korun). K tomu mu měla být před odjezdem vyplacena částka 3 000 Kčs na pokrytí nákladů spojených s emigrací. Finanční odměnu měl dostávat také na pravidelných vytěžovacích schůzkách.

Motivy Minaříkova souhlasu s vysazením do zahraničí byly podle rozvědky nespokojenost s prací, problémy v manželství a obava z toho, že bude muset znovu nastoupit na vojnu. Tyto tři body měl uvést také v zahraničí jako oficiální důvody své emigrace a přidat dva další – jako mladý reportér chce poznat svět a získat zkušenosti, zároveň nesouhlasí s politickými poměry v Československu.

V říjnu 1967 byl zvolen termín Minaříkova vysazení - červen až červenec 1968. Krátce na to byl schválen „Plán přípravy a školení spolupracovníka ULYXESE pro jeho plánované vysazení do zahraničí“.⁹⁶ Školení mělo probíhat od začátku prosince 1967 do konce května 1968. Nejprve měl Minařík projít agenturně operativní přípravou skládající se z metody, způsobu a rozpracování objektu, typování osob, prováděním schůzek apod. Další fáze ho měla naučit zacházet se zpravodajskou technikou – fotografií, tajnopisem atd. Poslední část školení byla věnována technikám zahraničních rozvědek a způsobům, jak se jim bránit.

⁹⁵ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *Spolupracovník ULYXES – návrh na trvalé vysazení do zahraničí*, 18. 8. 1967, č.j. A-002603/621-67

⁹⁶ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *Plán přípravy a školení spolupracovníka „ULYXESE“ pro jeho plánované vysazení do zahraničí*, 14. 11. 1967

Situace se mírně zkomplikovala tím, že byl Minařík ke konci srpna propuštěn z rozhlasu, ovšem nadále působil jako externí hlasatel. Ke konci roku ale v oddělení hlasatelů skončil a chystal se přejít do kulturní redakce, která připravovala pořady pro Jihomoravský kraj a kde měl domluvené místo stálého zaměstnance. Na poslední chvíli byl ale odmítnut a s Československým rozhlasem spolupracoval „na volné noze“. Neměl tak stálý příjem a natáčení reportáží mu zabralo daleko více času. Zároveň psal články pro brněnské noviny a spolupracovat začal také s Československou televizí. Najít vhodný termín pro školení u rozvědky tak bylo velice složité.

Jeho první fáze (školení ve fotografii) proběhla až 25. – 27. ledna 1968. Minařík později dostal fotoaparát značky Pentacon, se kterým měl plnit cvičné úkoly. V druhé fázi školení 11. – 15. března se učil například vyrábět mikrofilm, fotografovat za jízdy nebo s teleobjektivem. Minařík podle závěrečné zprávy plnil uložené úkoly velmi dobře a byl předpoklad, že „...po zdokonalení se budou mít jeho snímky dobrou kvalitu“.⁹⁷

V polovině dubna následovalo školení v psaní zpráv tajnopisem. V rámci důkladného procvičení měl Minařík posílat jednou týdně na krycí adresu šifrovanou zprávu.

Třetí fázi školení vedl na třech schůzkách na konci dubna a v průběhu května sám kapitán NEČÁSEK. Minaříka zasvětil do metod a způsobů rozpracování objektu, typování a rozpracování osob apod.

Začátkem května se definitivně rozhodlo o vysazení spolupracovníka ULYXE do zahraničí⁹⁸. NEČÁSEK na schůzce v polovině června Minaříkovi oznámil, že s jeho vysazením se počítá v létě téhož roku (později upřesněno na konec srpna). Přes Nehamerovou si měl sám opatřit vstupní víza do Německa. Zároveň NEČÁSEK provedl poslední část školení, které se skládalo ze dvou bodů – problematika Rádia Svobodná Evropa v Mnichově a poměry v SRN obecně. V závěru schůzky Minařík projevil přání vstoupit ještě před vysazením do KSČ.⁹⁹ Stejnou prosbu zopakoval

⁹⁷ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Spol. ULYXES - záznam ze školení*, 15. 3. 1968

⁹⁸ V průběhu května 1968 se objevila komplikace, která ale podle Minaříka nepředstavovala problém, který by mu zabránil odejít do zahraničí – jeho manželka otěhotněla. Vše se ale vyřešilo poměrně rychle. Kapitán NEČÁSEK celou situaci ve zprávě ze schůzky s Minaříkem z 24. června 1968 popisuje následovně: „Před měsícem byla se školou v Krkonoších, kde se namohla, začala krvácet a v Brně jí musel být udělán potrat. Tím se vyřešila i tato otázka a nebudou zde žádné komplikace.“ (ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky se spolupracovníkem ULYXESEM*, 24. 6. 1968, str. 2)

⁹⁹ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky se spolupracovníkem ULYXESEM*, 24. 6. 1968

několikrát i během svého vysazení. Rozvědka rozhodnutí stále oddalovala. Nakonec mu sdělila, že z důvodu zachování konspirace vše vyřeší až po jeho návratu do Československa. Přihláška by totiž musela být podána na jeho pravé jméno, což by mohlo vést k prozrazení. Proto byl nakonec přijat až po svém návratu z Německa v druhé polovině 70. let.

S pokračujícím demokratizačním procesem v Československu bylo stále více nejisté, jestli Minařík do zahraničí odjede. S rozvědkou byl ale připravený nadále spolupracovat a přišel proto se dvěma variantami, které přicházely v úvahu – první stále počítala s jeho vysazením do zahraničí, přičemž vůbec nepochyboval o tom, že by se v Rádiu Svobodná Evropa neprosadil. Druhá varianta brala v úvahu to, že se jeho vysazení nakonec ukáže jako nevhodné. V tom případě měl v plánu nastoupit ke studiu na AMU v Praze, kam byl přijat. S rozvědkou by byl ovšem nadále v kontaktu a plnil by úkoly, které by vyplývaly z jeho styků se zahraničními studenty, s nimiž by bydlel na kolejích.¹⁰⁰

V polovině srpna ovšem dostal pokyn zažádat o vstupní vízum do SRN. Jeho návštěva byla legalizována přes příbuzné Hany Nehamerové v Mnichově, která mu pomohla s vyřízením formulářů. Ihned po obdržení víz měl Minařík opustit republiku. Celý proces se ale protahoval, až přišel 21. srpen¹⁰¹ a příhodná doba pro vysazení skončila. Ve skutečnosti ale znamenala okupace pro Minaříka ještě lepší podmínky pro emigraci, a především pro spolupráci s RSE (viz dále). Na schůzce s NEČÁSKEM 30. srpna se dozvěděl, že se má připravit na odchod do zahraničí během několika dnů.

5.1.1 Vysazení do zahraničí

Jeho odjezd do Rakouska byl naplánován na 4. září v 8 hodin ráno. Odjet měl z Brna autobusem do Vídně a o rakouské vízum zažádat na hranicích. V předvečer odjezdu se ještě sešel s NEČÁSKEM a dalším pracovníkem ministerstva vnitra, který ho u

¹⁰⁰ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Spol. ULYXES - záznam*, 24. 7. 1968

¹⁰¹ Ten večer měl v rozhlase Minařík noční službu, na kterou si vzal tajnopis a šifru, aby mohl vypracovat cvičný text. Při obsazení redakce okupačními jednotkami byl z pracoviště vykázán a veškeré osobní věci musel nechat na místě. Všechny se mu je po uvolnění budovy i přes nepořádek, který vojáci zanechali, podařilo najít.

brněnské přehrady přezkoušel z ovládnání tajnopisu. Na cestu dostal 500 rakouských šilinků a 3 000 korun. Ráno autobusem odjel na rakouské hranice.

V 11 hodin se ale vrátil zpátky do Brna, protože možnost vyzvedávání víz na hranicích skončila o uplynulé noci. Mezitím přišlo krajské správě MV upozornění, že se Minařík pokoušel jako žurnalista bez víza odjet do Rakouska. NEČÁSEK ho proto odvezl autem do Bratislavy, kde si Minařík ráno vyřídil vízum a vlakem znovu odjel do Vídně. Vybaven byl dvěma magnetofonovými pásky s nahrávkami relací, které vysílal brněnský rozhlas po 21. srpnu, a projevem Josefa Smrkovského. Zároveň vezl několik fotografií připravených pro ČTK, které ale ještě nebyly zveřejněny. Od NEČÁSKA měl pokyn nezdržovat se v Rakousku a co nejrychleji přejít do SRN. Přes Vídeň měl odjet do Lince k příbuzným manželky, kteří mu měli s přechodem do Německa pomoci.¹⁰²

5.2 Působení v SRN

Na vídeňském nádraží se Minařík náhodou potkal se svým otcem, se kterým se delší dobu nestýkal. Ten mu domluvil ubytování u bratra své druhé manželky, Zdeňka Kinzela.

Čtyři fotografie ze srpnových dní prodal Minařík vídeňským novinám Kronen Zeitung - dostal za ně 250 šilinků. 9. září ho Kinzel zavedl do vídeňské redakce RSE, kde se setkal s ředitelem pobočky Oswaldem Kostrbou. Nabídl mu fotografie a magnetofonové pásky, za které mu Kostrba zaplatil 4 000 šilinků a o několik dní později ho představil bývalému řediteli československého oddělení RSE Juliu Firtovi a jeho nástupci Jaroslavu Pecháčkovi.

Pecháček Minaříkovi doporučil, aby nezůstával v Rakousku, ale aby odjel do Mnichova (přesně tak zněly i pokyny rozvědky). 15. září se Minařík vydal stopem s českou rodinou na rakousko-německé hranice. Celníci ho ovšem odmítli pustit na německé území, protože neměl vstupní vízum. Minařík se proto domluvil s řidičem, že přejde hranice pěšky a počká v další vesnici u cesty. Odtud pokračoval autem do Mnichova. Následně putoval do lágru Zindorf, kam dorazil 17. září. O den později přišel pokyn Julia Firta, aby mu byly urychleně vyřízeny dokumenty a poslali ho zpět do Mnichova. 19. září už se Pavel Minařík hlásil v Rádiu Svobodná Evropa u zástupce

¹⁰² ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky a průběhu vysazení spol. ULYXESE*, 17. 9. 1968

amerického oddělení a den na to byl oficiálně přivítán Jaroslavem Pecháčkem. 23. září, tři týdny po vysazení do zahraničí, začal v RSE pracovat. Nejprve jako externí spolupracovník, od konce roku jako stálý zaměstnanec.¹⁰³

To, že se mu podařilo proniknout do Rádia Svobodná Evropa, sdělil pomocí šifry na krycí adresu. Rozvědka si splnění úkolu zároveň ověřila poslechem rozhlasových relací RSE a z několika agenturních pramenů.

Po vysazení Minaříka informovala brněnskou Krajskou správu StB o jeho činnosti v zahraničí spolupracovnice s krycím jménem JANA. Podle její zprávy z 5. října 1968 bydlel v té době ve Schwabingu nedaleko Mnichova. Jeho měsíční příjem byl 1 200 marek, z toho 400 marek platil za ubytování. V rámci práce v Rádiu Svobodná Evropa navštěvoval československé uprchlíky, se kterými natáčel rozhovory o dění v Československu. Některé relace občas také ohlašoval. V té době na něho podle zprávy JANY doléhala touha po domově i po jeho bývalé ženě Jiřině, kterou lákal, aby za ním do SRN přijela (viz dále).¹⁰⁴

Ze svazků vyplývá, že spolupracovnicí JANA byla Hana Nehamerová, která podávala zprávy na základě osobní korespondence s Pavlem Minaříkem a s StB spolupracovala už před jeho vysazením. Na brněnské krajské správě podle dokumentů o Minaříkově spolupráci s rozvědkou nevěděli.

20. listopadu na brněnské krajské správě kapitán NEČÁSEK požadoval, aby v souvislosti s Minaříkem nepodnikali žádné kroky, protože spadá do jejich kompetence. To, že Minařík s rozvědkou spolupracuje, jim zatajil. Zároveň si vyžádal, aby krajská správa rozvědce předávala všechny zprávy od spolupracovnice JANA (její pravou totožnost v té době už znal).¹⁰⁵

Minařík ve zprávách rozvědce hlásil, že vše probíhá podle plánu, jen v lednu 1969 byl vedením RSE prověřován. Jeho spolupráce s československou rozvědkou ale odhalena nebyla.

Zároveň se začala pohřešovat jeho manželka, která 29. listopadu 1968 odcestovala na čtyři dny do Rakouska a už se nevrátila. Později se ukázalo, že v listopadu jel Minařík společně s dvěma zaměstnanci RSE do Vídně na výlet. Odtud zavolal manželce, aby přijela do Rakouska za ním. Minaříková si vyzvedla povolení

¹⁰³ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky se spoluprac. „ULYXESEM“*, 28.4.1969

¹⁰⁴ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *MINAŘÍK Pavel, hlasatel Čs. rozhlasu v Brně - zpráva*, 5.10.1968

¹⁰⁵ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *Spol. ULYXES - záznam*, 22.11.1968

k cestě a o pár dní později přešla hranice, kde na ní Minařík čekal. Zpátky do Československa už neodjela.¹⁰⁶

Rozvědce se to samozřejmě nelíbilo, protože bylo domluveno, že manželka zůstane v Československu. Minařík se ovšem hájil tím, že měl v RSE problémy se získáním potřebných dokumentů. Vedení se údajně obávalo, že by mohla být Jiřina Minaříková v Československu vyslýchána i přesto, že se s ní chtěl Minařík rozejít.

5.2.1 První schůzka

První osobní schůzka s agentem ULYXEM se uskutečnila 19. dubna 1969 ve Vídni pod sochou Marie Terezie u Uměleckohistorického muzea. Na schůzku vyrazili kapitán NEČÁSEK a major STELIPSKÝ. Na diplomatické pasy odjeli z Československa přes Rakousko do Jugoslávie. Cestou se na jeden den zastavili ve Vídni, kde zkontrolovali místo schůzky, připravili potřebné trasy pro zajištění a pro schůzku samotnou¹⁰⁷. Pak odjeli do Jugoslávie, kde se zdrželi dva dny, aby nebyl podchycen jejich pobyt v Rakousku. Do něho se vrátili až v den schůzky. NEČÁSEK kontaktoval u sochy Minaříka, zatímco STELIPSKÝ dohlížel na to, jestli nejsou sledováni. Po předem dohodnutém znamení, že je vše v pořádku, zašli NEČÁSEK s Minaříkem do kavárny¹⁰⁸.

Vzhledem k tomu, že schůzka proběhla po osmi měsících od Minaříkova vysazení, nestačil na jeho celkové vytěžení pouze jeden den, takže ke kontaktu došlo i v den následující.¹⁰⁹

Na prvním setkání agent ULYXES uvedl, že pracuje jako hlasatel a zároveň i v redakci. Jeho čistý měsíční plat byl 1 277 marek. K tomu dostával 8 marek za minutu vysílacího času u pořadů, které napsal kromě svého normálního zařazení.

¹⁰⁶ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky se spoluprac. ULYXESEM*, 28.4.1969

¹⁰⁷ Při podobných schůzkách jeden z dvojice pracovníků MV navázal kontakt s agentem, druhý během jejich cesty zajišťovací trasou kontroloval z bezpečné vzdálenosti, jestli není schůzka sledována jinou rozvědkou. Pak teprve došlo k schůzce samotné na bezpečném místě.

¹⁰⁸ Schůzky se zprvu podle pokynů konaly zhruba třikrát ročně, vždy k nim mělo dojít v jiné zemi než v Německu (v praxi se uskutečnily všechny v Rakousku). Zároveň bylo potřeba vymyslet legendu pro nepřítomnost Minaříka v Mnichově. Schůzky se tak často konaly během jeho dovolené nebo při služební cestě.

¹⁰⁹ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky se spoluprac. ULYXESEM*, 28.4.1969

Co se týče osobních vztahů, podařilo se mu vybudovat si dobrou pozici. Získal si přízeň Julia Firta, zástupce ředitele Samuela Belluše a dalších.

Minařík dále potvrdil, že v českém oddělení dochází k častým sporům. Jednou z příčin byly sváry mezi zaměstnanci, kteří působili v RSE delší dobu, a posrpnovými emigranty.

„Strukturou se posrpnový exil od toho poúnorového poměrně lišil. Po únoru odcházely většinou nekomunistické elity pronásledované režimem, z nichž pro mnohé to byl v krátké době už druhý exil (ten první si prodělaly během nacistické okupace českých zemí). Posrpnovou exilovou vlnu lze rámcově rozdělit do několika základních skupin:

- lidé přímo perzekuovaní komunistickým režimem
- odborníci, kteří v normalizujícím se Československu ztratili možnost plné realizace
- reformní komunisté, bývalí funkcionáři KSČ a aktivní účastníci pražského jara – politici, publicisté, spisovatelé, univerzitní akademici

Posledně jmenovaná část exulantů byla sice početně nejmenší, politickým vlivem však nejvýznamnější. Tito lidé odcházeli do exilu jako populární, na Západě často již velmi dobře známé osobnosti, jejichž pozice byla ve srovnání s poúnorovým exilem mnohem snazší.¹¹⁰ Tyto lidi navíc akceptovala i Kanada a USA. Obě země na rozdíl od minulosti u uprchlíků tolerovaly členství v KSČ. „A členů strany nebylo málo: z celé ČSSR jich uprchlo 1727. To byl asi také nejvýraznější rozdíl mezi poúnorovou a posrpnovou exilovou vlnou.“¹¹¹

Dalším důvodem neshod byly podle Minaříka rozpory mezi Čechy a Slováky, které byly podporovány ustavením federace¹¹². Podle Minaříka byla většina zaměstnanců RSE „...ne příliš schopných a v rádiu se drželi především z finančních důvodů, které pro ně byly velice výhodné.“¹¹³

Zároveň informoval o nedostatečných bezpečnostních opatřeních v budově RSE, ze které se podle něho stal „průchodící dům“. Celá řada lidí se uvnitř měla pohybovat bez jakékoli kontroly, zatímco dříve se musel každý na vrátnici hlásit a bez doprovodu nemohl nikdo do budovy vstoupit. Jako příklad uváděl vyjádření Samuela Belluše, se kterým procházel přes vrátnici při společné cestě z budovy: „Vidíte, dnes je budova SE

¹¹⁰ Orság, 2008, str. 2

¹¹¹ Hanzlík, 2002, str. 280

¹¹² Rozvědka už od 50. let aktivními opatřeními neshody mezi Čechy a Slováky podporovala, například rozesláním dopisů vyvolávajících dojem existence ilegální skupiny slovenských separatistů v rámci RSE.

¹¹³ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky se spoluprac. ULYXESEM*, 28.4.1969, str.16

průchodícím domem bez jakékoliv kontroly. Kdyby sem někdo donesl a postavil kufřík s trhavinou, tak všichni vyletíme a nikdo nezjistí, kdo to udělal.“¹¹⁴

O rok později začal teroristický útok na budovu RSE plánovat sám Minařík (viz dále). K výbuchu skutečně došlo, ovšem až v roce 1981, po Minaříkově návratu do Československa.¹¹⁵

Minaříkova zpráva pokračuje osobními charakteristikami 34 osob - zaměstnanců RSE, ale i emigrantů, které poznal mimo rádio. Například o Bellušovi se píše, že „když se opije, moc mluví“¹¹⁶. Tato informace je společně s další „zajímavostí“, že Bellušovi redaktor Sláva Volný „občas dohodí nějaké děvče“, podtržena červenou tužkou.¹¹⁷ Podobné informace rozvědku zajímaly, protože mohly posloužit k přípravě aktivního opatření, popřípadě k diskreditaci a pozdějšímu naverbování zájmové osoby.

NEČÁSEK Minaříkovi na schůzce vysvětlil, o jaké informace má rozvědka zájem. Především měl opatřit seznam všech československých zaměstnanců RSE, posílat informace o osobách z ČSSR, které jsou s RSE ve spojení, hlásit auta s poznávací značkou ČSSR, která parkují před RSE a v neposlední řadě upozorňovat na akce podnikané RSE proti Československu.

Další schůzka byla naplánována na 21. června 1969 buď v Salcburku nebo ve Vídni – podle možností Minaříka, především pak v souvislosti s legalizací jeho cesty na schůzku. 10 dní před jejím konáním měl určit místo zaslání dopisu na krycí adresu. Dopis s pozdravem měl znamenat konání schůzky ve Vídni, zmínka o nějaké hře pak znamenala Salcburk.¹¹⁸

Informace, které Minařík na schůzce uvedl, si rozvědka ověřila - především přes agenta EGONA¹¹⁹ a spolupracovníka VELANA¹²⁰.

¹¹⁴ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky se spoluprac. ULYXESEM*, 28.4.1969, str. 17

¹¹⁵ U výše uvedené citace Belluše je ve zprávě o schůzce s Minaříkem ručně dopsaná poznámka: „tato verze byla kdysi zvažována“. Pravděpodobně šlo o plán bombového útoku z roku 1957 s krycím názvem BOROVICE, který měl uskutečnit agent JÁCHYM. Ten ovšem nakonec odmítl akci splnit. Stejně dopadla i akce KULIČKA, kterou měl realizovat v roce 1959 spolupracovník BRADA. Do rezervoárů na WC v budově RSE měl vhodit malé nálože. Ze strachu ale úkol nesplnil. (Tomek, 2006)

¹¹⁶ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky se spoluprac. ULYXESEM*, 28.4.1969, str. 18

¹¹⁷ tamtéž

¹¹⁸ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky se spoluprac. ULYXESEM*, 28.4.1969, str.43

¹¹⁹ EGON – vlastním jménem Ivo Šafář, byl v roce 1965 vysazen se zpravodajskými úkoly do Rakouska, v roce 1967 byl přijat do redakce RSE ve Vídni. (Tomek, 2006, str. 80-81)

¹²⁰ VELAN – vlastním jménem Oldřich Skotal – sportovní redaktor, který legálně vyjížděl na Západ. Byl ve styku s Adolfem Kypěnou z RSE, od kterého získával informace. (Tomek, 2006, str. 93-94)

Všechny další instruktážní schůzky probíhaly obdobně. Nejprve se na nich probrala osobní situace agenta, který následně uvedl, jak schůzku zlegalizoval u svých kolegů a manželky. Pak předal NEČÁSKOVI, který byl osobně na všech instruktážních schůzkách, poznatky o dění v Rádiu Svobodná Evropa, v emigrantských spolcích, jednotlivých osobách a dohodla se schůzka následující. Na závěr setkání přebral 1 000 – 2 000 marek na úhradu výloh (cesty na schůzky a úhrady výloh v rámci „udržování styků“). Část z této částky byla odměna za spolupráci. Minařík víc ani nechtěl s tím, že by vyšší částku nezlegalizoval.

Na Vánoce 1971 dostal navíc 250 marek na koupi dárku. Původně mu chtěla rozvědka koupit hodinky v této cenové relaci, pak se ale rozhodlo, že dostane hotovost, aby si koupil dárek podle svých potřeb.

5.2.2 Počátek 70. let

Na přelomu 60. a 70. let Minařík hlásil, že situace ve Svobodné Evropě je špatná. Všichni se údajně pomlouvali navzájem, navíc se začalo šetřit. Po srpnových událostech podporovalo RSE řadu osob a uprchlíků - tím se ale vyčerpaly finanční prostředky, a tak se muselo zastavit přijímání nových zaměstnanců a dokonce se musely propustit i uklízečky.

Kvůli úsporám nakonec neodešel do New Yorku syn ředitele Pecháčka, Pavel Pecháček. Vedení stanice ho tam chtělo poslat z toho důvodu, že nepokládalo za vhodné, aby syn pracoval pod vedením otce.

Informovanost vedení o dění v Československu byla také velice špatná, protože vyschly prameny, které byly do té doby velice silné – ustala vlna emigrací, takže jedním z mála kontaktů, které byly k dispozici, zůstaly osobní styky některých zaměstnanců s lidmi v Československu. ULYXES ale tyto osoby neznal. Rozvědce navrhoval vyřazování všech zásilek, které lidé posílali z Československa do RSE nebo na adresy, které RSE uvádělo jako kontaktní. Tím by rádio přišlo o zbytek informací z Československa. Na druhé straně dopisy představovaly hodnocení práce redakce. Vzhledem k tomu, že drtivá většina obsahovala pozitivní ohlasy, sloužily jako argument pro vedení, že má vysílání smysl.

Naproti tomu osobní situace Minaříka se zlepšila, protože dostal azyl a německý pas pro cizince. Mohl tak svobodně cestovat do všech západních zemí. Od rozvědky obdržel příkaz, aby začal cestovat alespoň do okolních států. Pak by nebyly podezřelé jeho cesty na vytěžovací schůzky.

I kvůli tomu se rozhodl pořídit si auto. Dalším z důvodů bylo to, že jeho manželka neměla zaměstnání a byla neustále doma. To mu znemožňovalo psát tajnopisné zprávy¹²¹, které ovšem mohl později psát v autě mimo Mnichov¹²².

Minařík měl původně v plánu koupit ojetý volkswagen za 1 000 marek, protože chtěl působit skromným dojmem a zbytečně na sebe neupozorňovat. Nakonec si koncem června pořídil nový Fiat 850 Special. Vůz mu ale dlouho nesloužil. 1. července 1969 byl na večírku u Slávy Volného.¹²³ Večírku se zúčastnila také 27letá redaktorka Rádia Svoboda, původem z Ukrajiny. V půl třetí v noci ji Minařík vezl autem domů. Cestou se zastavili v baru, kde už ale Minařík údajně nepil. Kolem páté hodiny z baru odešli a jeli do bytu redaktorky. U budovy RSE dostali na poštěrkované silnici smyk a narazili do stromu. Minařík i ukrajinská redaktorka skončili v nemocnici, Minařík s pohmožděnými kyčlemi, jeho spolujezdkyně s natřikrát zlomenou stehenní kostí. Auto s najetými 350 kilometry bylo na odpis. Minaříkovi nebyla po nehodě odebrána krev, takže se nezjistilo, jestli byl pod vlivem alkoholu, nebo ne. Auto měl sice pojištěné, za vyřizování pojistky a s tím spojené výlohy ovšem zaplatil 500 marek. Po sedmi dnech, které strávil v nemocnici, si koupil za 2 000 marek opět stejné auto.¹²⁴

S ním ale nakonec delší dobu nejezdil, protože při soudním líčení mu byl na tři měsíce odebrán řidičský průkaz. Jeho spolujezdkyně po něm navíc požadovala 2 000 marek jako bolestné, což Minařík odmítl. Žena nakonec odjela do Turecka a tím se situace vyřešila.

¹²¹ Rozvědka upřednostňovala tento způsob komunikace a osobní styk chtěla zredukovat na minimum. V prvních dvou letech instruktážní schůzky probíhaly zhruba třikrát ročně, což zvyšovalo nebezpečí odhalení agenta. Pak se jejich počet snížil na dvě za rok, každý měsíc ale probíhaly předávací schůzky přímo v Mnichově, kde Minařík předal pracovníkovi rezidentury v SRN (nejprve rezidentury ve Frankfurtu, později rezidentury v Bonnu) shromážděné materiály a souhrnnou zprávu o dění v RSE a emigrantských spolicích.

¹²² Později si Jiřina Minaříková našla práci u společnosti Siemens, takže mohl zprávy psát doma.

¹²³ Na stejném večírku byla také Hana Helánová, krycím jménem HANA – spolupracovnice brněnské krajské správy StB. Vystudovala přírodovědeckou fakultu UJEP v Brně, od roku 1968 byla na praxi v Technische Hochschule v Mnichově jako asistentka. Po svém návratu do Československa krátce po zmíněném večírku u Volného podala StB zprávu, ve které mimo jiné průběh večírku popisuje.

¹²⁴ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 020, *Záznam ze schůzky se spoluprac. ULYXESEM*, 27.8.1969

O dva roky později měl opět nehodu. Ve 4 hodiny ráno jel autem od „Pecháčka“ (ze svazků není zřejmé, jestli Jaroslava nebo Pavla), převrátil se a narazil do dalších dvou aut. Z nehody vyvázl bez zranění, ovšem vůz musel dát do šrotu. Auto neměl pojištěné, navíc, vzhledem k tomu, že ho měl na splátky, musel ještě rok splácet přes tisíc marek. V září mu rozvědka přispěla dvěma a půl tisíci marek na nový vůz. NEČÁSEK ale po předchozích zkušenostech trval na tom, aby si Minařík vyřídil havarijní pojištění, na které mu rozvědka také přispěla.

5.2.3 Pravidelné schůzky

Systém pravidelných kontaktů s Minaříkem se už podle dřívějšího plánu změnil. Každý měsíc probíhaly v Mnichově předávací schůzky. ULYXES prošel čtyři kilometry dlouhou trasu s krycím názvem KAISER. Ve stanovený den vyrazil v 19 hodin od kina Royal a zhruba po tři čtvrtě hodině došel k obchodu Triebenbach. Cestou už ho sledovali dva rozvědčíci, kteří kontrolovali, jestli je kolem něj vše v pořádku. U obchodu s ním jeden z mužů navázal kontakt a dovedl ho na místo předání materiálů. Minařík předal dokumenty a poznatky, které získal za uplynulý měsíc, od rozvědčíka dostal seznam úkolů, případně připomínky k předchozím zprávám.

Instruktažní schůzky s NEČÁSKEM se měly podle plánu konat zhruba dvakrát ročně. K tomu Minařík posílal tajnopisné zprávy na krycí adresy.

Pro psaní tajnopisných zpráv používal metodu, kdy nanesl na papír speciální látku, tzv. tajný inkoust. Vlastní tajnopis vznikl tak, že se na sebe položil čistý papír, papír s inkoustem a připravený dopis. Zpráva se psala tužkou na tvrdé podložce, přičemž se neviditelné stopy tajného inkoustu otiskly do dopisu.¹²⁵ Stránky pak vypadaly jako skutečný dopis se skutečným textem, tajnopis byl vepsán mezi řádky.

První takovou zprávu zaslal Minařík v prosinci 1969. Pracovník ministerstva vnitra, který tajnopis vyvolal pomocí speciálních roztoků, ovšem zjistil, že je zcela nečitelný.¹²⁶ Pro tento případ bylo dohodnutý signál – pokud bylo písmo moc slabé, zaslala rozvědka Minaříkovi dopis podepsaný ženou jménem Jarka se sdělením, že

¹²⁵ Povolný, 2005

¹²⁶ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 021, Akce ULYXES – hodnocení zprávy ze dne 30.12.1969

z návštěvy Vídně pro lehkou chřipku nic neměla. Pokud bylo písmo naopak moc silné, zmiňovala se žena o nějaké jiné nemoci.

Do začátku února poslal Minařík dalších deset tajnopisných zpráv, ani jednu se ovšem nepodařilo vyvolat. Příčiny se měly najít na březnové schůzce během agentovy dovolené v Tunisku. Nakonec se s NEČÁSKEM sešel opět ve Vídni, opět u sochy Marie Terezie, což náčelník odboru v záznamu o schůzce okomentoval poznámkou: „Toto místo je ke kontaktům používáno od roku 1955!!!“¹²⁷

Na schůzce Minařík uváděl, že má v Rádiu Svobodná Evropa dobrou pozici. Byl totiž jedním z prvních, kteří do RSE po srpnových událostech přišli, navíc nebyl členem KSČ (jak je uvedeno výše, vedení RSE, resp. Američané členství v KSČ po srpnu 1968 tolerovali, opačně tomu ovšem bylo u ostatních zaměstnanců československého oddělení, kteří ve straně nebyli – členství v KSČ vytýkali například Slávovi Volnému).

Ačkoli nebyl Minaříkův výdělek ve Svobodné Evropě nijak malý (v roce 1970 měl plat 1 300 marek, jeho manžela v Siemensu dostávala 700 marek, o dva roky později se jeho mzda vyšplhala na 2 050 marek měsíčně), stěžoval si na nedostatek finančních prostředků. Přestal proto kouřit, navíc si opatřil doklad od doktora, kde mu zakazoval pít alkohol. Na různých sezeních a večírcích tak neutrácel tolik peněz, vyhnul se také tomu, že by se v opilosti prozradil nebo nebyl schopen zapamatovat si důležité informace. V roce 1972, když se rozváděl s manželkou Jiřinou, dokonce požádal rozvědku o finanční pomoc. Ta to ale s ohledem na možnou dekonspiraci odmítla.

5.2.4 Zprávy a návrhy na „aktivní opatření“

Ve svých zprávách se Minařík v prvních letech zaměřoval především na Slávu Volného. S ním se znal už z brněnského rozhlasu a v Německu spolu trávili mnoho času. „Byla to jediná duše, kterou jsem znal ještě z Československa. Setkávali jsme se ve vinárníčkách a barech ve Schwabingu a já se mu u sklenky vína nebo whisky svěřoval se svými pochybnostmi“, vzpomíná na Minaříka Sláva Volný ve své knize Kvadratura času.¹²⁸

¹²⁷ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 021, *Záznam ze schůzky se spoluprac. ULYXESEM*, 6.5.1970, str.1

¹²⁸ Volný, 2008, str. 285

Minařík ho ovšem nelichotivě popisoval jako alkoholika, který si bez zábran užívá života. Do Prahy Minařík posílal korespondenci, která do RSE přišla od posluchačů. Většina z dopisů tehdy byla adresována právě Slávovi Volnému. Minařík se také infiltroval do jeho exilového měsíčníku Text, který delší dobu připravoval. V polovině roku 1969 vyšlo první číslo časopisu, který měl být podle Minaříka obdobou Literárních novin v exilu. V redakci Textu byli kromě Volného např. Karel Jezdinský, Ivan Diviš, Josef Jedlička nebo Jaroslav Kučera. „Časopis chtěl být diskusní tribunou, která bude otevřena exilům všech generací a názorových proudů, nakonec však zůstal titulem, v němž publikovali převážně příslušníci posrpnového exilu.“¹²⁹ Maximální náklad měsíčníku se pohyboval kolem tří tisíc výtisků. Přestože o něj byl podle Minaříka mezi emigranty velký zájem, jeho vydávání naráželo na finanční potíže a po třech letech zanikl.

Minařík, který byl krátce tajemníkem redakce, kromě předávání informací o dění v redakci časopisu okopíroval seznam, ve kterém byla jména předplatitelů i s jejich adresami. Stejně tak poslal do Prahy telefonní seznam zaměstnanců československého oddělení RSE, čímž poskytl rozvědce seznam jejich zaměstnanců.

Dokumenty chtěl Minařík odcizit také z kanceláře ředitele Jaroslava Pecháčka. Své československé kolegy z ministerstva vnitra upozorňoval na dvě plechové skříně v jeho kanceláři, ve kterých byly důležité dokumenty uloženy. Minařík podle svých slov mohl opatřit klíče od dveří kanceláře, stejně tak jako od kanceláře vedoucího zpráv Hůlky, kde byly taktéž dvě skříně s dokumenty. V nich měly být „všechny hříchy zaměstnanců, výše mezd apod.“ Podle Minaříka to byla „pro dva šikovné hochy práce na dvě hodiny.“¹³⁰

Dále požadoval v rámci zkvalitnění své práce štěnice a malý nahrávací aparát. Chtěl totiž umístit odposlech do konferenční místnosti, ve které se konaly každý den půlhodinové schůze redakce. Diktafon by zase upotřebil při schůzích exilových organizací, kterých se často účastnil. Ve zprávách si stěžoval na to, že není v jeho silách pamatovat si, kdo co říká, když schůze trvá tři hodiny.

Podchytit se podle něho mělo také dění v nově otevřené hospodě U Švejka, která svým charakterem typické české hospody lákala téměř všechny mnichovské emigranty. V hospodě se podle hlášení Minaříka bylo možné dozvědět celou řadu

¹²⁹ Orság, 2008, str. 9

¹³⁰ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 021, *Záznam ze schůzky se spoluprac. ULYXESEM*, 6.5.1970, str.48

informací z emigrace. Rozvědka později uvažovala o vyslání agenta, který by v hospodě informace shromažďoval.

Minařík si chtěl neustále upevňovat svoji pozici v RSE a více se zviditelnit. NEČÁSKOVI navrhoval, aby byl v československém tisku nějakým způsobem napaden. Podobná událost podle něho vždy v Rádiu Svobodná Evropa posilovala pozici takové osoby. Kromě toho uvažoval také o tom, že by mohl mít v Československu fiktivního informátora. To by zase zlepšilo jeho pozici u amerického vedení. Inspiroval se u Pavla Pecháčka, který získával informace od svého zdroje z KSČ¹³¹. Minařík se po celou dobu jeho působení v RSE snažil zjistit, o koho se jedná. V roce 1972 navrhoval únos Pecháčka do Vídně, kde by z něho násilím jméno informátora „dostali“. Dokonce upozorňoval i na možnost únosu jeho syna. „Jeho děti si hrají přímo před domem. Syn Pavel je velice přítulný, když slyší, že ho někdo volá česky. I když dotyčného nezná, rozběhne se k němu a povídá.“¹³²

Pavel Pecháček byl Minaříkovi trnem v oku dlouhodobě. Když se blížily Letní Olympijské hry v Mnichově v roce 1972, upozorňoval na to, že pokud novinář ztratí akreditační kartičku, novou už mu nevystaví a nedostane se tak na stadion. Z něho měl po celou dobu her vysílat právě Pavel Pecháček.

Dokumenty, které ULYXES z Mnichova posílal, většinou okopíroval – například telefonní seznam zaměstnanců RSE, vyhlášky z nástěnky nebo seznam volných pracovních míst. Většinou šlo o německé pozice, o které nebyl zájem. Rozvědka ale tyto informace požadovala, protože měla přehled o tom, jaké lidi RSE potřebuje, mohla vyškolit své vlastní a vyslat je k proniknutí do instituce.

Pak ale přišlo opatření, kdy byla každá kopírka v budově vybavena speciálním zařízením, které zaměstnancům počítalo vytvořené kopie. Minařík se proto pokoušel u rozvědky prosadit, aby mu koupila do bytu jeho vlastní kopírku. Rozvědka ale návrh zamítla. Proto si pořídil alespoň fotoaparát, dokumenty nosil domů, kde je přes noc vyfotil, a ráno zase vrátil.

¹³¹ Tímto zdrojem byl ing. Josef Tichý, v letech 1968 – 1969 tiskový konzultant ÚV KSČ. Pavla Pecháčka sám vyhledal s nabídkou prodeje informací. Ten mu za ně platil po 100 DM. Tichý byl zároveň veden jako spolupracovník StB, kdy měl mimo jiné za úkol při svých cestách do zahraničí získávat informace o pracovnících RSE. (Tomek, 2008, str. 8)

¹³² ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 024, *Opis vlastnoruční zprávy agenta PLEYE*, 16.6.1972

Jeho angažovanost a počet návrhů na „aktivní opatření“ se stále stupňovaly. Zhotovil otisky klíčů od bytu Jiřího Pelikána, Slávy Volného nebo Karla Jezdinského. Navrhoval zalomit zápalky do zámků aut prominentních emigrantů nebo jim poškodit pneumatiky.

V roce 1972 mělo České slovo uveřejnit pasáž z knihy uprchlého rozvědčíka Ladislava Bittmana. Minařík se nabídl, pokud by se zjistilo, kde se Bittman zdržuje, že ho „oddělá“. Stejně tak se chtěl přiblížit ke generálu Šejnovi¹³³, který se měl podle emigrantů v té době často vyskytovat ve Španělsku.

5.2.5 Akce PANEL

Od roku 1970 se věnoval především pumovému útoku v budově RSE. Exploze se měla zaměřit na tzv. Master Control, což bylo vysílací pracoviště pro pět rádií. Jeho vyřazením by bylo postiženo vysílání do všech socialistických zemí. Akci PANEL, jak byla oficiálně označována, navrhoval uskutečnit před Olympijskými hrami v Mnichově.

Podle jeho prvních plánů se měl před Master Control dovézt vozíček s náloží. Ve své zprávě z 22. 7. 1972 ovšem našel lepší řešení (nebyl by ohrožen ani on, ani lidské životy):

„Před časem jakási protipožární ochrana města Mnichova nebo nějaký podobný úřad nařídil, že musí být předěláno elektrické vedení na hlavních chodbách. Nyní jsou vedeny kabely elektrického vedení asi 30-40 cm pod stropem hlavních chodeb. Tyto kabely jen tak přišroubované na stěně vypadaly ošklivě. Proto byly nyní přes ně přidělány okrasné-ochranné kryty. Je to snad lepenkový materiál či něco podobného, to natřeno barvou jako chodba. [...] ULYX¹³⁴ chodí do podniku ve 3 hodiny ráno – může jít také ve dvě. V té době téměř nikdo v podniku není. Respektive na chodbě, kde by měla být uložena nálož, není vůbec nikdo. Technik v Contr. Room spí. Strážní sedí dole a nahoře v descích [anglický výraz „desk“ označuje oddělení, např. Czechoslovakian Desk – československé oddělení] není nikdo. Je zde asi 99,5% jistota, že by mne nikdo při mém vystoupení na židli a uložení balíčku – nálože – neměl vidět. To je skutečně

¹³³ Generál Jan Šejna byl v roce 1968 podezřelý z rozsáhlých podvodů, před vyšetřováním utekl do USA, kde požádal o politický azyl.

¹³⁴ Ve svých zprávách označoval Minařík sám sebe výrazem ULYX – pokud je jeho krycí jméno ULYXES odvozeno od postavy novináře v románu Planeta opic, pak ULYX představuje francouzskou výslovnost tohoto jména.

úkon velice snadný. Nesu si židli z jednoho studia do druhého, přitom udělám malou pauzu před C.R. [Control Room], vystoupím na židli, balíček položím do ochranného krytu a pokračuji v chůzi. Akce snad na 5-7 vteřin. Další důvod, který mluví pro tuto akci. Nejlépe bude, když to bude časovaná nálož, v tom případě odchází ULYX z podniku v 7:30 hod. Nastane-li výbuch v 19 hodin či ještě později – ULYX nebyl celý den v podniku. Nejlépe by bylo, kdyby výbuch mohl nastat až za 24 hodin. Jakékoliv podezření na ULYXe by nebylo tedy žádné. Protože celý den bylo v podniku celé osazenstvo – ULYX by po tom ránu mohl dokonce odjet na dva dny pryč. Pakliže by byla nálož časovaná – nebyl by žádný problém zatelefonovat 10-15 minut před výbuchem, aby osazenstvo Master Control Roomu, přilehlých studií, kanceláří atd. opustilo okamžitě svá pracoviště, opustili budovu. Jak z přiloženého dokumentu vysvětlují, už se na toto téma konala cvičení – pro všechny případy. Neměl by tedy být nikdo ohrožen. Možná by nebylo špatné naplánovat výbuch na 16-17 hodin. Zavolat Security přímo Mr. [nečitelné] a oznámit mu, že za 10-15 minut dojde k výbuchu. V tom případě by byl nařízen poplach, lidé by opustili budovu. Jsem přesvědčen, že by to velmi RFE v době Olymp. her uškodilo. Nikdo by nemohl ukazovat na Prahu.“¹³⁵

Výbuch měl podle Minaříka odstavit Master Control, což by znemožnilo vysílání nejméně na několik dnů, spíše týdnů. Zároveň by v už tak složité finanční situaci (viz dále) musela vynaložit RSE další prostředky na koupi nového zařízení.

Na závěr Minařík píše: „Přimlouvám se velice za tuto akci, znáte mne, víte, že bych to provedl nanejvýš opatrně. Zapřemýšlejte nad tím. Olympijské hry jsou téměř nejlepším termínem pro takovou akci.“¹³⁶

O rok později navrhoval umístit až 8 bomb v celé budově. Zároveň se podle něho měly rozmístit v RSE antisemitistické letáky, které by odvedly pozornost k palestinským teroristickým organizacím.¹³⁷

Rozvědka se k akci PANEL stavěla nerozhodně. V té době procházelo Rádio Svobodná Evropa obdobím, kdy z důvodu nedostatku financí docházelo k propouštění a nebylo jasné, jestli se vysílání úplně neukončí. Pumový útok by za takové situace mohl být kontraproduktivní.

¹³⁵ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 024, *Opis zprávy od spolupracovníka PLEYE*, 22.7.1972, str.4-6

¹³⁶ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 024, *Opis zprávy od spolupracovníka PLEYE*, 22.7.1972, str.6

¹³⁷ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 026, *Opis vlastnoruční zprávy spolupracovníka PLEYE ze dne 20.10.1973*, str.1

V kontrastu s pumovým útokem a „odděláním“ Bittmana působí návrh, který Minařík do Prahy poslal v září 1973. Do další schůzky (tedy jeden měsíc) chtěl shromážďovat veškeré podklady k vysílání, které by pak předal do Prahy. Rozvědka by tyto dokumenty vyhodnotila a na jejich základě vytvořila studii, posuzující kvalitu informací a pořadů vysílaných RSE. Minařík byl přesvědčen, že by se na základě studie ukázalo, „jací amatéři v rádiu pracují“.¹³⁸

5.2.6 Rozvod

V září 1971 se Minařík rozvedl s manželkou Jiřinou. O necelý rok později se začal stýkat se sekretářkou bavorského rozhlasu, o pět let starší Gertraud Leitl, se kterou se začátkem roku 1973 oženil. Jeho vztah k ní dokládá dopis BERNÉMU, ve kterém ji Minařík nazývá „odreagovačem“.¹³⁹ NEČÁSKOVI pak na schůzce v listopadu 1973 sdělil, že i přes manželství s Němkou nadále počítá s návratem do Československa. „Řekl, že je přesvědčen, že tato by do ČSSR jet nechtěla. On s tím ovšem počítá. Rozhodně trvá na svém pozdějším návratu do ČSSR. Vyřeší jej prostě tím, že až pojede nebo musel-li by narychlo odjet domů, sebere prostě děti, bude-li je mít, a přijede domů, aniž by o tom s manželkou diskutoval“.¹⁴⁰

Podle Slávy Volného byl Minaříkův sňatek s Němkou ideální: „I kdyby se prohrabovala v jeho papírech, musela se spokojit s vysvětlením, kterého se jí od Pavla dostalo. „Píši novou knihu,“ říkával jí s medovým úsměvem. [...] Jeho manželka se domnívala, že pracuje na nové knize, já zase, že se pokouší o svou prvotinu, a on, filuta, zatím smolil nové a nové zprávy pro své kamarády v Praze. Proto se potřeboval rozvést se ženou, která za ním přijela z Brna.“¹⁴¹

¹³⁸ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 026, *Opis zprávy z magnetofonových pásků od spolupracovníka PLEYE ze dne 15.8.1973*, str.24

¹³⁹ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 025, *Opis magnetofonového pásku se zprávou spolupracovníka PLEYE ze dne 7.5.1973*, str.21

¹⁴⁰ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 026, *Záznam ze schůzky se spolupracovníkem PLEYEM*, 5.11.1973, str.3

¹⁴¹ Volný, 2008, str. 287

5.2.7 Exilové organizace

Zprávy pro rozvědku psal Minařík o dění v Rádiu Svobodná Evropa, ale také v celé řadě exilových organizací. Angažoval se v již zmíněném časopisu Text, stal se členem Československého poradního sboru v západní Evropě, což bylo volné sdružení aktivních, demokraticky smýšlejících exilových a krajanských pracovníků. Poradní sbor měl mimo jiné propagovat na mezinárodním fóru snahy Čechů a Slováků o znovuzískání osobních a politických svobod a spolupracovat s ostatními demokratickými exilovými organizacemi podmaněných národů.

Mimoto byl Minařík členem PEN Klubu, Společnosti pro vědy a umění nebo Spolku pro česko-německé přátelství. Dostal se tak do blízkosti osobností, jako byl Pavel Tigrid, Luděk Pachman, Jožka Pejskar nebo Jiří Pelikán.

Právě Pelikánovi se zalíbila myšlenka Pavla Minaříka, který chtěl snížit náklady na tisk emigrantských časopisů tím, že by pořídily a provozovaly vlastní tiskárnu (na kterou by sehnal většinu financí Minařík – ve skutečnosti by peníze pocházely od rozvědky). Pelikán ovšem nevěděl, že Minařík tím chtěl časopisy pouze dostat pod kontrolu československých orgánů. Ministerstvo vnitra bylo ale toho názoru, že emigranti měli s tisknutím problémy a koupí tiskárny by jim pomohlo na nohy.

Ještě před tímto plánem ULYXES navrhoval aktivní opatření v tiskárně LOGOS. Ta tehdy tiskla téměř všechny emigrantské časopisy – jako jediná totiž měla české tiskařské typy. Podle Minaříka by tak stačilo tyto typy zničit, čímž by se tisk českých textů ochromil, protože obstarat nové typy by bylo velice složité.

5.2.8 Krátkodobá stažení do Československa

V polovině prosince 1970 byl Minařík krátkodobě stažen do Československa. Před jeho odjezdem se nejprve uskutečnily dvě schůzky ve Vídni, na kterých se především projednala jeho legenda pro jeho krátké „zmizení“. 14. prosince se ráno sešel s NEČÁSKEM před hotelem Bristol. Při procházení zajišťovací trasy mu NEČÁSEK předal diplomatický pas (vedený na fiktivní jméno Adolf Kučera) a tzv. kontejner, tedy předmět obsahující tajnou schránku, do kterého Minařík schoval všechny své osobní

doklady. Ty zanechal ve Vídni pro případ, že by byl cestou důkladněji kontrolován. V 9 hodin ho vyzvedl pracovník vídeňské rezidentury, který ho autem dovezl do Bratislavy. Celou cestu je NEČÁSEK jistil ze svého vozu. V Bratislavě si k němu Minařík přesedl a pokračovali dál do Prahy.

Minařík byl po celou dobu ubytován v konspirační vile v Ládví u Prahy. Tam také proběhlo jeho vytěženi, byl znovu proškolen v psaní tajnopisu, který velice často nebylo možné přečíst, ale také prošel speciálním školením, které ho mělo naučit obelstít detektor lži.

Rozvědka mu udělila pro nadcházející období několik úkolů. Tím zásadním bylo, aby se snažil získat v Rádiu Svobodná Evropa vyšší pozici¹⁴².

Po celou dobu svého pobytu v Československu byl Minařík v konspirační vile, pouze jeden večer ho řidič zavezl do centra města, kde se dvě hodiny procházel.

Podruhé byl stažen do Československa na přelomu června a července 1974. Ubytován byl v konspirační vile ve Čtyřkolech nedaleko Prahy. Opět byl znovu proškolen v tajnopise a šifře, ale také v radiospojení. 1. července večer se pak s BERNÝM projel v Praze metrem a prohlédl si starou Prahu. Další den dokonce v Brně navštívil hrob svého otce, který v průběhu jeho pobytu v Mnichově zemřel.

Třetí stažení Minaříka do Prahy proběhlo v říjnu 1975, kdy se především rozhodovalo o dalším postupu v souvislosti s novou vlnou propouštění.

5.2.9 Hodnocení agentovy práce

V březnu 1972 bylo změněno Minaříkovo krycí jméno na PLEY. „Krycí jméno agenta se měnilo, když byl případ ohrožen, došlo k „provalu“ – například některý z příslušníků rozvědky utekl na Západ apod.“¹⁴³

Tentýž rok si Minařík pořídil magnetofon. Do té doby psal zprávy těsně před předávací schůzkou na psacím stroji. Pak začal zprávy nahrávat na magnetofon (autem

¹⁴² Agenturní pronikání na určitou pozici neznamená, že je tento proces ukončen, ale naopak, agent se má snažit pronikat stále na výhodnější pozice, proto pronikání v tomto smyslu pokračuje až do té doby, kdy bude mít nejvýhodnější možnosti pro získávání informací o protivníkovi, aby mohl co nejúčinněji ovlivňovat jeho rozhodování a jednání. (Paulus, 1982, str. 75)

¹⁴³ Rozhovor autora s Ladislavem Bittmanem, 15. 12. 2010

vyjel za Mnichov a v lese nebo na poli zprávu nahrál). Rozvědka ale po čase začala tento způsob kritizovat. Minařík totiž pravidelně nahrál dvě hodiny nesouvislého záznamu, který pak v Praze přepisovala sekretářka. Přepsaná zpráva měla kolem 30 stránek.

„Z jeho práce přímo číší snaha nashromáždit a zaslat nám poznatků a materiálů co nejvíce. Je to vidět například při namlouvání vyhlášek, umístěných na chodbě Svobodné Evropy, na magnetofonový pásek /při čemž je zpocený jako myš, jak sám říká/, v návrzích na nahrávání schůzí a porad, v zasílání nejrůznějších materiálů ze Svobodné Evropy i jiných organizací, ve fotokopiích různých dopisů atd. Toto on považuje za svůj velký úkol. Naším úkolem tedy nyní musí být vysvětlit mu v soudružském kvalifikovaném pohovoru a plným porozuměním pro jeho situaci i citové rozpoložení, co vlastně od něho potřebujeme, na co má zaměřit svoji práci, jak musí on sám rozlišovat podstatné problémy od otázek druhořadých a co odstranit, aby výslednost jeho práce měla stále stoupající tendenci.“¹⁴⁴

Když začal používat magnetofon i k nahrávání zpráv, bylo hodnocení jeho práce ještě kritičtější: „Porovnáme-li dnešní magnetofonové nahrávky jeho zpráv s dřívějšími, ručně psanými záznamy, dojdeme k závěru, že PLEY je v postavení filmového herce, kterého zabil přechod na zvukový film.“¹⁴⁵

Minaříkovy psané zprávy měly jednotnou grafickou úpravu, každému problému věnoval odstavec s podtrženým nadpisem a byl popsán jasně a stručně. Náčelník 6. odboru Formánek si pouze stěžoval na to, že jsou ve zprávách nejasné formulace, slangové výrazy z RSE a chybí prameny¹⁴⁶ – nešlo tak zjistit, odkud informace jsou a především - jestli je lze použít, aniž by ohrozili agentovu bezpečnost.

U záznamu na magnetofonu nahrával vše dohromady, přeskakoval od jednoho problému k druhému a snažil se pásek naplnit za každou cenu.

„Rozhodně je zbytečné, aby např. – jako je tomu tentokrát – rozpitvával mzdové spory ve Svobodné Evropě na třech stránkách, nebo nic neříkající záznam o přednášce Netíka na celé jedné stránce.“¹⁴⁷ Navíc se mnohdy omezil pouze na to, kdo se s kým opil, kdo s kým má poměr apod. To samozřejmě mohla rozvědka využít při plánování aktivních opatření, ovšem Minaříkův úkol byl v RSE jiný.

¹⁴⁴ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *PLEY – hodnocení činnosti*, 25.6.1974, str.1-2

¹⁴⁵ tamtéž

¹⁴⁶ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 021, *K ULYXESOVI*, 7.7.1970, str.2

¹⁴⁷ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 027, *Hodnocení zásilky PLEYE z 1.4.1974*, 22.5.1974, str.1

„...půjde o to PLEYOVI vysvětlit, že problém nespočívá v tom, že by neměl předávat vůbec žádné drby, ale že by měl předávat drby převážně využitelné a věnovat jim ve svém zpravodajství jen takový rozsah, jaký si zaslouhují.“¹⁴⁸

Jeho aktivita byla mnohdy až přílišná. V rámci RSE toho je dokladem vtíp, který se o něm údajně povídal po chodbách a který sám Minařík uvádí ve zprávě z března 1974: „Víte, proč je Minařík tak bledý stále? Ne nevím. No to proto, že leze neustále šéfům do prdele a nemá čas se dostat na čerstvý vzduch.“¹⁴⁹

Pro většinu prominentů ovšem nebyl opravdu „politickým partnerem“. Sám dokonce udával jako jeden z velmi důležitých zdrojů svých informací závodní kantýnu.“¹⁵⁰

Přehnanou aktivitu vyvíjel Minařík také v emigrantských spolcích. Např. spolupracovník BRODECKÝ¹⁵¹ ve své zprávě hlásil, že se Minařík v podobných organizacích angažuje příliš vehementně, jeho vztah k emigraci a politické činnosti byl podle něho nenormální a nelogický. „Dost pádluje od člověka k člověku, jen aby dosáhl nějakých výhod.“¹⁵²

V hodnotící zprávě agenta PLEYE¹⁵³ je pak BRODECKÝ citován: „PLEY je osoba, která, i když není nijak vysoce postavená, je prakticky všude a u každého dění. Je to člověk, který jistě asi pro někoho dělá“¹⁵⁴.

Pozoruhodné je to, že na základě poznatků BRODECKÉHO rozvědka až po více než roce konstatovala následující: „Na základě výše uvedených výpisů [...] je nutno konstatovat, že spolupracovník je bezprostředně ohrožen.“¹⁵⁵

Pro svou přehnanou aktivitu byl Minařík podezřelý i některým svým kolegům. Bývalý redaktor RSE Jaroslav Strnad dokonce v knize Panoptikum píše, že ho

¹⁴⁸ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *PLEY – hodnocení činnosti*, 25.6.1974, str.4

¹⁴⁹ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 026, *Spolupracovník PLEY – záznam ze schůzky ze dne 13.3.74*, 26.3.1974, str.14

¹⁵⁰ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *PLEY – vyhodnocení spolupráce*, 13.12.1974, str.7

¹⁵¹ Spolupracovník BRODECKÝ, vlastním jménem Jaroslav Prášek. Rozvědkou byl v roce 1969 vysazen do SRN, jako externí spolupracovník pracoval pro RSE, pak se ale po vlně nařčení ze spolupráce s StB stáhl, nadále si ale udržoval styky s posrpnovými emigranty. V září 1974 byl odhalen jako agent rakouskou státní policií. (Tomek, 2006, str. 118)

¹⁵² ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 025, *BRODECKÝ – 24.5.1973*, 30.5.1973

¹⁵³ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *Vyhodnocení spolupráce*, 5.7.1973, str.3

¹⁵⁴ BRODECKÝ o spolupráci Minaříka s rozvědkou nevěděl. Spolupracovníci v zahraničí obecně neměli informace o dalších spolupracovnících StB.

¹⁵⁵ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 027, *Výpis ze svazku 45268/022*, 30.9.1974

hlasatelka Rozina Jadrná-Pokorná viděla ochomýtat se v kanceláři, do které neměl mít přístup. Nahlásila to bezpečnostnímu oddělení, nic se ale nestalo.¹⁵⁶

I přes všechny výtky byl celkově Minařík hodnocen pozitivně. „PLEYE je možno počítat patrně i v rámci celého 31. odboru k nejplodnějším spolupracovníkům. Jeho význam pro naši zpravodajskou produkci je dán v první řadě jeho umístěním ve Svobodné Evropě, která se stává – již proto, že je v Mnichově a že NSR pozvolna vyrůstá v nejdůležitější bázi emigrace pro práci proti ČSSR – sběrným sítem všech závažnějších informací. [...] Svým širokým záběrem a vysokým procentem využitelnosti zpráv však zaujímá postavení, v němž bychom ho jiným spolupracovníkem těžko nahrazovali.“¹⁵⁷

Po „provalu“ spolupracovníka BRODECKÉHO se rozvědka z bezpečnostních důvodů rozhodla změnit systém schůzek a více veškeré akce kolem Minaříka zabezpečit. On sám se měl více kontrolovat proti sledování, zejména před schůzkami. Upustit měl od nahrávání zpráv na magnetofon, místo toho je měl opět psát ručně těsně před schůzkou. Musel také počítat s novou vlnou prověrek a domovní prohlídkou, proto mu byl dán pokyn, aby doma nenechával žádné kompromitující materiály.

Předávací schůzky v Mnichově se měly omezit. Každý kontakt s agentem byl sám o sobě nebezpečný, o to víc v době, kdy došlo k odhalení spolupracovníka rozvědky. Dalším nebezpečným prvkem bylo to, že předávací schůzky zajišťovala rezidentura ve Frankfurtu, která byla pod kontrolou německé kontrarozvědky. Minařík proto obdržel další čtyři krycí adresy, celkem jich tak měl k dispozici šest. Společně s tím dostal instrukce, které informace má na kterou adresu posílat a jak je vhodně kombinovat. Více měl využívat také tajnopis.

Do možností kontaktu s centrálou bylo přidáno radiospojení. Rozvědka vysílala šifrované instrukce každé pondělí od 8:05 a opakovala je v pátek od 16:40. Pokud v relaci byla šifrovaná zpráva, byl volací znak 123, při relaci bez zprávy byl pak volací znak 105. Minařík kvůli tomu koupil rádio Grundig, na které dostal od rozvědky 500 marek. Zprávy měl podle pokynů poslouchat zásadně se sluchátky.

¹⁵⁶ Strnad, 1999, str. 130

¹⁵⁷ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *PLEY – hodnocení spolupráce za rok 1974*, 24.10.1974, str.1

5.2.10 Propouštění v RSE

Od září 1970 se prakticky ve všech zprávách Minaříka objevuje téma finančních potíží RSE a plány na propouštění. Nejprve se hovořilo o možném přestěhování sídla Rádia Svobodná Evropa do jiné země, pak se objevily zprávy o úplném konci RSE. V roce 1972 už to vypadalo, že na tento scénář skutečně dojde.

„Na přelomu 60. a 70. let byla otevřeně odhalena role CIA v Rádiu Svobodná Evropa. Bylo zveřejněno, že činnost RSE a RS byla od počátku financována zejména z vládních prostředků USA prostřednictvím fondů CIA. Tento neprůhledný a zranitelný mechanismus se stal vděčným terčem komunistických propagandistů. Našel odezvu i v USA, kde mezi kritiky zaujímal významné postavení předseda výboru pro zahraniční vztahy Senátu USA J. William Fullbright. Označil RSE a RS za pozůstatek „studené války“.“¹⁵⁸

Rádiu Svobodná Evropa i Rádiu Svoboda hrozilo zrušení, protože nebylo jasné, jestli americký Kongres poskytne finance na další vysílání. V dubnu 1972 bylo dokonce rozhodnuto, že se obě instituce ruší pro nedostatek financí, pak ale zasáhl americký prezident Nixon a peníze na další, alespoň dočasný provoz dorazily na účet¹⁵⁹.

Minařík ve svých zprávách odhadoval pravděpodobnost svého propuštění v poměru 55:45. Začalo se tedy řešit, co s ním v případě, že v RSE skončí. V úvahu připadaly dvě varianty – buď by odjel do USA, kde by se snažil napojit na Peroutku a československou emigraci, nebo by se snažil uchytit u některé americké organizace v SRN, čímž by nepřišel o možnost získat americké státní občanství a mohl by v budoucnu do USA vycestovat¹⁶⁰. Mezi takové organizace patřily například americké vojenské síly, kde by učil český jazyk.

Rozvědka brala v úvahu i tu možnost, že zpráva byla falešná a bezpečnostní oddělení RSE chtělo sledovat své zaměstnance – agenti by totiž jeli okamžitě předat informaci o ukončení vysílání a zároveň si vyžádat nové úkoly.

¹⁵⁸ Tomek, 2006, str. 107

¹⁵⁹ V té době se konaly Letní olympijské hry v Mnichově, Rádio Svobodná Evropa a Rádio Svoboda měly na stadionu k dispozici několik komentátorských kabiněk. Vzhledem k situaci jim je pořadatelé ale vzali, takže se muselo vysílat po telefonu.

¹⁶⁰ Jelikož pracoval v americké instituci, měl možnost, stejně jako ostatní, zažádat o americké občanství. V lednu 1972 odjel na 14 dní do New Yorku, kde si vyřídil potřebné dokumenty. Obdržel prozatímní pas pro emigranty a byl evidován jako čekatel. Občanství by dostal po pěti letech. V New Yorku se zároveň setkal s tamními zaměstnanci Rádia Svobodná Evropa, mimo jiné s Ferdinandem Peroutkou.

I přes Fullbrightovy námitky byl nakonec zřízen Výbor pro mezinárodní vysílání, který byl pověřen dohledem nad RSE a RS (nad jejich činností, ale také financováním). Kongres sice uvolnil požadované peníze na provoz RSE, v druhé polovině roku 1973 ale propadl kurz dolaru, což představovalo pro RSE v Německu, kde se platilo v markách, podstatný problém. Peníze opět chyběly, a tak se znovu chystalo propouštění.

Nálada ve Svobodné Evropě byla čím dál horší, nikdo nevěděl, co bude dál. Při propouštění, na které nakonec v závěru roku 1973 opravdu došlo, se přihlíželo k následujícím hlediskům¹⁶¹:

- 1) seniorita – jak dlouho byl člověk v podniku zaměstnán
- 2) sociální podmínky – počet dětí apod.
- 3) pracovní vytížení, pracovní morálka
- 4) kvalifikace

Jen z československého oddělení mělo odejít až 25 lidí. Číslo ale bylo nakonec nižší kvůli tomu, že 5 pozic po zemřelých pracovnících zůstalo neobsazených. Celá řada lidí navíc odešla sama a dobrovolně (mj. Pavel Pecháček do Hlasu Ameriky), takže propuštěných bylo pouze 14. K tomu se ale podstatně zredukovala newyorská redakce. Přípravovalo se také sloučení RSE a Rádía Svoboda (k němu došlo v roce 1976), což způsobilo další neklid u zaměstnanců, protože nikdo nevěděl, jestli to nepovede k dalšímu propouštění.

Minařík se po reorganizaci přesunul ze zrušeného ranního bloku do poledního, který mu vyhovoval více. Na rozvědku pak měl požadavek, který měl upevnit jeho pozici v rádiu. Do RSE měla poslat několik dopisů podepsaných fiktivními posluchači. „Je zapotřebí, aby na jeho jméno začaly chodit dopisy posluchačů do podniku pochvalné a chvalitebné, aby se ptali, proč není ranní blok, proč už právě ULYX nedělá ranní blok, vždyť to bylo právě to, co chtěli ráno slyšet, to byla jejich radost [...] Já

¹⁶¹ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 026, *Opis zprávy z magnetofonového pásku od spolupracovníka PLEYE ze dne 17.12.1973, 22.12.1973, str.5*

bych to moc doporučoval, abyste to udělali, aspoň takových deset pohlednic a deset dopisů napsaných na ULYXOVO jméno a napsaných přímo ULYXOVI do podniku o tom, jak je dobrej, o tom, jak ho mají rádi, jak si ho pamatují atd. Prosím vás, to je hrozně nutný. Až přejde ULYX na ten polední blok, bylo by dobré, abyste mu psali další dopisy, resp. zůstali u těch deseti lidí, kteří by mu potom psali dál...“¹⁶²

5.2.11 Návrat do Československa

V roce 1975 se kvůli nedostatku financí plánovalo další propouštění. Vzhledem k tomu, že nechybělo mnoho a mohl být Pavel Minařík propuštěn už v poslední vlně rozdávání výpovědí, snažil se udělat vše pro to, aby vyhozen nebyl. Zúčastnil se dokonce voleb do závodní rady. Už jen samotná kandidatura mu zajišťovala, že nesmí následující půlrok dostat výpověď. Své propuštění ovšem označoval za téměř jisté a po rozvědce požadoval, aby se v tom případě mohl na konci roku 1975 vrátit domů.

Jeho stažení proběhlo podle návrhu z 22. října 1975, který schválil ministr vnitra Jaromír Obzina. Propuštění Minaříka se zdálo být hotovou záležitostí, a proto dal sám 4. listopadu výpověď. Na začátku roku 1976 odjel do Ameriky pod záminkou hledání zaměstnání.

16. ledna ale přiletěl z USA do Vídně, hranice do Československa překročil na hraničním přechodu v Hatích - opět v diplomatickém autě s pasem na jméno Adolf Kučera (pas byl krátce po jeho návratu skartován). Na tiskové konferenci v Praze vystoupil 29. ledna 1976.

Po svém návratu poslal manželce dopis, ve kterém jí vysvětluje celou situaci. Dopis byl upraven právním oddělením ministerstva vnitra tak, aby z něho jednoznačně vyplývalo, že o aktivitách svého muže nic nevěděla a neměla tak problémy s německými bezpečnostními orgány. „Musíš být připravena, že tě navštíví „různí lidé“. Buď opatrná v jednání s těmito „zájemci“. Opakuji: Moje práce neměla nic společného

¹⁶² ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, podsv. 026, *Opis zprávy z magnetofonového pásku od spolupracovníka PLEYE ze dne 17.12.1973, 22.12.1973*, str.12

s naším společným životem. Nikdy jsem nepracoval proti tvé vlasti. Nemáš se čeho obávat.“¹⁶³

Zároveň manželce sdělil, aby si nechala výplatu za poslední dva měsíce jeho působení v RSE – kolem 4 000 marek. RSE ale po vystoupení Minaříka v československých médiích odmítlo peníze vyplatit. Do Minaříkova bytu záhy dorazili čtyři příslušníci západoněmecké policie a provedli domovní prohlídku. Nic ale nenašli, protože Minařík před odletem do USA všechny tajné dokumenty zničil.

5.3 Období po návratu do ČSSR

5.3.1 Akce INFEKCE

Rozvědka preventivně zařadila Gertraud Minaříkovou na seznam nežádoucích osob. Odůvodňovala to tím, že by její vstup do republiky mohl výrazně narušit průběh důležité akce. Tou byla akce INFEKCE. Toto aktivní opatření bylo zaměřeno především na veřejné vystoupení Pavla Minaříka v médiích, ale také na besedy ve školách a podnicích. „Hlavním poselstvím akce INFEKCE mělo být „odhalení“ Rádia Svobodná Evropa jako nástroje CIA, a to nejen jako zpravodajského, ale především tzv. ideodiverzního prostředku, který má negativní vliv na proces uvolňování napětí. Šlo tedy o to vytvořit z činnosti RSE problém mezinárodní, který ovlivňuje zájmy nejen režimů zemí sovětského bloku. Další částí operace INFEKCE byla snaha bagatelizovat činnost Rádia Svobodná Evropa, podsunovat lidem myšlenky o jeho zbytečnosti a o údajném podvodu páchaném na daňových poplatnících USA financováním rozhlasové stanice ze státního rozpočtu USA.“¹⁶⁴

Rudé právo uveřejnilo 28. ledna 1976 krátkou zprávu o návratu rozvědčíka, kterému se podařilo „...proniknout do mnichovského vysílače a do vedení některých emigrantských organizací. [...] S jeho poznatky odhalujícími protimírovou a podvratnou činnost těchto institucí, řízených americkou zpravodajskou službou CIA, bude

¹⁶³ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *Překlad dopisu na rozloučenou Pavla Minaříka, který odeslal manželce do Mnichova*, str.3

¹⁶⁴ Tomek, 2006, str. 145-146

československá veřejnost seznámena prostřednictvím tisku, televize a rozhlasu.“¹⁶⁵ Jméno rozvědčíka se ovšem v článku neuvádí, špion je označován za důstojníka československé rozvědky.

Z dokumentů ve svazcích je ovšem zřejmé, že v době svého působení v Rádiu Svobodná Evropa nebyl Minařík důstojníkem rozvědky, ani příslušníkem SNB. Na tiskové konferenci pak byl osločován jako kapitán Pavel Minařík, ani v té době ovšem ještě kapitán nebyl. Tím se stal až 1. února.

Podrobnosti k jeho návratu otisklo Rudé právo dva dny po vydání první zprávy, tedy 30. ledna¹⁶⁶. Článek nazvaný „Významné prohlášení kapitána Pavla Minaříka: Fakta usvědčující protivníky politiky mírového soužití“ v úvodu popisuje údajnou rozhodující pozici CIA v Rádiu Svobodná Evropa a Rádiu Svoboda. Dále se věnuje emigrantským organizacím v západním Německu. Následuje přepis části tiskové konference, která se uskutečnila v budově Klubu novinářů v Praze.

Minařík na ní označil některé zaměstnance RSE za „více než pochybné“¹⁶⁷. Tyto lidi podle něj spojuje „...touha po penězích, které dostávají od Američanů i ztráta všech iluzí. Jsou to kariéristé, lidé, kteří ztratili vlast. A právě proto těmto lidem vyhovovalo období studené války, to byla jejich doba.“¹⁶⁸

Dále uvedl, že měl možnost se seznámit s autory materiálů, které přicházely do RSE z Československa, a se jmény informátorů. Minařík ve skutečnosti jméno žádného informátora neznal, rozvědka chtěla jeho prohlášením pouze zastrašit lidi, kteří se Svobodnou Evropou jakkoli spolupracovali, ale také posluchače, kteří do RSE posílali dopisy¹⁶⁹.

Vedle přepisu tiskové konference otisklo Rudé právo také „Prohlášení kapitána Pavla Minaříka“. V čistě propagandistickém textu popisuje svoje působení na Západě a obhájí ho posláním, které mělo za cíl odhalit „skryté imperialistické záměry“, obranu vlasti, světového socialismu, zájmů evropského míru a bezpečnosti. „Byl jsem vyslán,

¹⁶⁵ ČTK. Návrat rozvědčíka. *Rudé právo*. 28. 1. 1976.

¹⁶⁶ Od zvláštního zpravodaje. Významné prohlášení kapitána Pavla Minaříka : Fakta usvědčující protivníky politiky mírového soužití. *Rudé právo*. 30. 1. 1976.

¹⁶⁷ tamtéž, str. 2

¹⁶⁸ tamtéž

¹⁶⁹ Časopis Mladý svět z konce února 1976 (Kolektiv redakce. Rozvědčík. *Mladý svět*. 24. 2. 1976.) několik takových dopisů uveřejnil. Otázkou je, jestli tento krok neměl zcela opačný účinek, protože dopisy pouze dokazují oblibu RSE u mladé generace – například dopis 24letého posluchače Jirky: „Milí přátelé! Předem vás všechny v rozhlase pozdravuji. I když vás osobně nikoho neznám, jsou vaše hlasy již delší dobu součástí mého života. A jsou to hlasy pravdivé, otevřené, které se nebojí odsuzovat nešvary, které se u nás dějí. Mám rád hlavně pořady ze světa práce a odborů, rozhlasový deník, rád si poslechnu i „Historický kalendář“ a ovšem pořad k událostem doma a ve světě. Čtení západního tisku je též zajímavé, už proto, že kromě západních komunistických novin nejsou zde západní noviny k dostání.“ (tamtéž)

abych svým podílem napomáhal věci obrany své vlasti. Jsem šťasten, že jsem mohl svůj úkol úspěšně splnit. Sloužil jsem všeobecnému dobru, své vlasti, celému socialistickému společenství a věci míru v Evropě a na celém světě.¹⁷⁰

Julius Firt je v prohlášení označován za agenta CIA, který měl zachycovat, vytypovávat a získávat československé emigranty pro potřeby americké špionážní služby. Agenty CIA bylo podle Minaříka dalších 60 procent personálu RSE.¹⁷¹

6. února otisklo Rudé právo článek s názvem „Další svědectví kapitána Pavla Minaříka: Masky jsou strženy“. Text byl doplněn kresbou R. Puchýře, která zobrazovala ruku s baterkou osvětlující pytel s nápisem Svobodná Evropa a symbolem amerického dolaru. Stín pytle pak nesl nápis CIA. Článek odkazuje na televizní debatu ze 4. února, ve které Pavel Minařík vystoupil a popisoval dění v RSE a československém exilu. Rádio Svobodná Evropa je pak pravidelně označováno jako „studenoválečníci z Mnichova“ nebo „štvavá vysílačka“. Pavel Tigrid nebo Jiří Pelikán jsou v textu, stejně jako Julius Firt, označováni za agenty CIA.¹⁷²

Od 7. února přinášelo Rudé právo ve své sobotní příloze Haló sobota seriál nazvaný „Rozvědčkův příběh“. Celkem 8 dílů, z nichž poslední vyšel 27. března, napsal sám Minařík. Seriál popisuje jeho působení na Západě, přičemž se o Minaříkovi mluví familiárně jako o Pavlovi. V textu jsou velice časté odbočky, kdy se od příběhu odklání k pomlouvačnému popisu emigrantů.¹⁷³

Vedle článků a rozhovorů s Pavlem Minaříkem vznikla také oslavná píseň „Dopis Svobodné Evropě“. Autory byli Josef Laufer a Bohuslav Myslík. „Píseň často a pravidelně vysílaly obě stanice Československého rozhlasu (Hvězda a Praha) , Laufer s ní „zaujal“ na Festivalu politické písně v Sokolově a MV ji vydalo na jedné z gramofonových desek cyklu „Písničky pro Hvězdu“. [...] Toto Lauferovo „dílo“ vyvolalo velmi rozporuplné reakce. Dostupné archivní materiály svědčí o tom, že píseň s názvem „Dopis Svobodné Evropě“ nebyla součástí operace INFEKCE, tedy

¹⁷⁰ Rozvědčikovo svědectví : Prohlášení kapitána Pavla Minaříka na tiskové konferenci 29. ledna 1976. *Rudé právo*. 30. 1. 1976.

¹⁷¹ tamtéž

¹⁷² (zr). Další svědectví kapitána Pavla Minaříka : Masky jsou strženy. *Rudé právo*. 6. 2. 1976.

¹⁷³ MINAŘÍK, P. Rozvědčkův příběh. *Haló sobota : Příloha Rudého práva*. 7. 2. 1976, 14. 2. 1976, 21. 2. 1976, 28. 2. 1976, 6. 3. 1976, 13. 3. 1976, 20. 3. 1976, 27. 3. 1976.

že šlo o vlastní zpěvákovu iniciativu¹⁷⁴, která nicméně byla režimem vděčně využita.“¹⁷⁵

Rozvědka Minaříkova vystoupení v médiích hodnotila pozitivně. „Jeho vystoupení mají vysokou profesionální úroveň, jsou rozvážná a úderná a všechno je podloženo doklady a dokumenty. Zvláště jeho vystoupení směrem k disidentům, k odhalení činnosti CIA ve SE a porušování helsinských dohod byla přijata širokou veřejností velmi příznivě, na druhé straně způsobila zmatek v řadách nepřítele, který se dosud neodvážil polemizovat s uváděnými fakty.“¹⁷⁶

V rámci akce INFEKCE vyšla v dubnu 1976 publikace Kapitán Pavel Minařík – Návrat rozvědčíka, kterou vydalo nakladatelství Naše vojsko v nákladu 50 000 výtisků. Na přelomu května a června pak Minařík navštívil Polsko (na pozvání tamní rozvědky). „Vystoupení před posluchači Vyšší důstojnické školy F. E. Dzeržinského ve Varšavě se Minařík zúčastnil spolu se svým „předchůdcem“, polským agentem v Rádiu Svobodná Evropa, kpt. Andrzejem Czechowiczem. Podle původního záměru měli spolu dokonce natočit pro polskou televizi film, k čemuž asi nakonec nedošlo.“¹⁷⁷

5.3.2 Ilegální opuštění republiky

Po svém návratu bydlel Minařík do konce ledna v konspirační vile ve Čtyřkolech, pak se přesunul do bytu ministerstva vnitra v Praze. Na jeho ochraně se podílelo 10 příslušníků V. správy Federálního ministerstva vnitra (Správy ochrany stranických a ústavních činitelů).

Vyřešit se musely především dvě věci - rozvod s Gertraud Minaříkovou a rozsudek za opuštění republiky, který nad Minaříkem v roce 1971 vynesl Městský soud v Brně.

¹⁷⁴ Sám Josef Laufer v roce 2003 v časopisu Týden vysvětloval, že píseň složil kvůli své budoucí kariéře: „Podívejte se, bylo to takhle: ocitl jsem se v situaci, kdy jsem nic nesměl. Opravdu nic - mohl jsem maximálně do NDR a do Polska. A nebyly mi nic platné mé jazykové znalosti a má kosmopolitní přítomnost. Pak jsem potkal jednoho z vrcholných představitelů tehdejší kontroly nad uměním. Oznámil mi, že mi ujela loď s angažovanou písní. Tak jsem si řekl: Já mu ukážu angažovanou píseň! Takhle to vzniklo, nic víc za tím opravdu není.“ (KLUSÁK, P. Písníčky pro (rudou) hvězdu. *Týden*. 25. 8. 2003.)

¹⁷⁵ Tomek, 2006, str. 146-147

¹⁷⁶ ABS, personální spis vedený na jméno Pavel Minařík, arch. č. 2523/1945, *Návrh na vyznamenání – Řád Rudé hvězdy*, 10.3.1976, str.1

¹⁷⁷ Tomek, 2006, str. 144

Žádost o rozvod sepsal pracovník právního oddělení federálního ministerstva vnitra, nikoli jako zaměstnanec ministerstva, ale jako soukromá osoba. Minařík musel najít takové důvody rozvodu, které by uznal i západoněmecký soud. Návrh byl podán Obvodnímu soudu pro Prahu 3 na konci března 1976.

Obnovu procesu, ve kterém byl Minařík odsouzen ke třem letům vězení za opuštění republiky, měl na starosti JUDr. Milan Fišer z generální prokuratury. V Brně měl zjistit složení soudního senátu a zároveň se postarat o to, aby zveřejnění procesu bylo na vývěsce jen na minimální dobu – jednu hodinu před procesem. Zajistit měl také termín - aby projednání o obnově procesu a samotné hlavní líčení proběhlo v jeden den, běžně byla lhůta mezi těmito procesy minimálně pět dní.

Minařík u soudu osobně být nemusel. Podle stanoviska právníků ale musela být dodržena lhůta 5 dnů mezi jednáním o obnově procesu a hlavním líčením. Zajistit „dobrou sestavu senátu“¹⁷⁸ do Brna nakonec odjel JUDr. Grulich z federálního ministerstva spravedlnosti. JUDr. Fišer mezitím vypracoval žádost o obnovení procesu.

Jednání u soudu proběhlo 9. března 1976. Senátu předsedal sám předseda Městského soudu Brno JUDr. Jan Žižlavský, který vybíral i členy senátu. Předem přislíbil, že jako přísedící dva soudce z lidu vybere „dobré soudruhy“.¹⁷⁹

Na základě dohody mezi ministerstvem vnitra, ministerstvem spravedlnosti, generální prokuraturou a brněnským soudem bylo domluveno, že soud vynese rozsudek, ve kterém vrací věc k došetření prokurátorovi. Pak proběhne hlavní líčení, u kterého se předloží potvrzení ze Správy pasů a víz Praha, na základě kterého bude původní rozsudek zrušen.

Obě líčení byla veřejná, udělalo se ovšem všechno pro to, aby byla maximálně utajena. Dopředu byly připravené i takové detaily jako text Minaříkovy odpovědi soudu, kterou za něj ovšem odeslal „soudruh z ministerstva“ s podpisem, které místo Minaříka vytvořili taktéž na ministerstvu.

Soud nakonec původní rozsudek zrušil s argumentem, že Minařík byl v zahraničí s vědomím československých úřadů, konkrétně ministerstva vnitra. Minařík tak nemusel na 3 roky do ve vězení, zrušeno bylo i propadnutí jeho majetku (v praxi ale žádný majetek nepropadl, protože žádný majetek v době svého vysazení do zahraničí neměl).

¹⁷⁸ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *PLEY – obnovení procesu - záznam*, 9. 3. 1976

¹⁷⁹ tamtéž

V prosinci 1977 byl osobní svazek tajného spolupracovníka č. 44947 vedený na krycí jméno PLEY uložen. S PLEYEM za dobu jeho vysazení bylo provedeno 53 předávacích a 10 instruktážních schůzek.¹⁸⁰ Do poloviny roku 1974 obdržel 46 250 marek na odměnách, operativní výdaje jen v zahraničí činily 3 563 marek a 14 261 šilinků.

Předány mu byly dvě vkladní knížky, na které mu rozvědka ukládala odměnu za službu v zahraničí - na jedné bylo 57 000 korun, na druhé 15 400 korun. Ještě před odchodem z Německa navíc Minařík do Československa poslal 50 000 marek, které mu byly uloženy na tuzexové konto v Živnostenské bance.

5.3.3 KSC a SNB

Po návratu do Československa se vyřešila Minaříkova žádost o vstup do KSC - byl přijat se zpětnou platností od listopadu 1973. Se zpětnou platností byl přijat také do Sboru národní bezpečnosti v hodnosti nadporučíka od 1. září 1968, zároveň byl zařazen do činných neplacených záloh I. správy Federálního ministerstva vnitra.

„Tímto bude pokryta doba spolupráce s MV pro účely důchodového zabezpečení. Dnem 31. ledna 1976 bude jmenovaný vyjmut z činných neplacených záloh a dnem 1. února 1976 mimořádně povýšen do hodnosti kapitána [...] a zařazen na 31. odbor I. správy FMV, ustanoven do funkce staršího referenta s funkčním platem 3 200 Kčs /rozpětí 2 800 – 3 600/ a diferenc. příspěvkem 400 Kčs /I. kategorie/. Současně bude jmenovanému započtena dvojnásobně doba strávená v zahraničí pro nárok na výměru důchodu.“¹⁸¹

Bezpečnostní složky obsazovaly zvláště klíčové posty v některých institucích přímo svými pracovníky. Činné zálohy byly specifickou skupinou, jejíž příslušníci sice byli ve výkonu služby, ale aktuálně nepracovali v rámci resortu. Na pracovištích pak plnili různorodé úkoly podle toho, jestli byli do podniku vysláni v utajení, nebo obsadili tabulkové místo, které bylo pro příslušníky bezpečnostních složek určeno. V utajení kontrolovali především zaměstnance podniků, poštu ze zahraničí nebo instalovali odposlechy.

¹⁸⁰ ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, *Memorandum*, 13. 10. 1975, str.7

¹⁸¹ ABS, personální spis vedený na jméno Pavel Minařík, arch. č. 2523/1945, *Závěr zvláštní prověrky*, č.j. A-0068/27-Jin-76

Ti příslušníci, kteří byli do organizací vyslaní s vědomím vedení podniku, „... podléhali svým nadřízeným v resortu obrany nebo vnitra. Pokud měl civilní nadřízený v podniku jakékoliv návrhy či připomínky týkající se jejich personálních záležitostí, musely být předem schváleny ministrem obrany nebo vnitra, který samotné přidělení prováděl. Počet přidělovaných příslušníků schvalovala Rada obrany státu, která také rozhodovala, zda se započítávají do počtů zaměstnanců civilní organizace.“¹⁸²

Činné zálohy se rozdělovaly na placené a neplacené. V placených činných zálohách byli zařazeni především ti příslušníci ministerstva vnitra, kteří vykonávali službu v zahraničí. „Do skupiny neplacené činné zálohy pak byli zařazováni ti příslušníci MV, kteří odcházeli pracovat do stranického aparátu nebo byli zvoleni do vedoucích funkcí v národních výborech, JZD, ČSM a jiných společenských organizací.“¹⁸³

Přijetím Minaříka do SNB k roku 1968 mohl režim tvrdit, že se mu podařilo do RSE dostat svého agenta - ve smyslu kádrového příslušníka. Ve skutečnosti se do RSE dostal „pouhý“ spolupracovník.

„Když ho propustili z Rádia Svobodná Evropa, ztratil pro ně důležitost. Důstojníka z něj udělali až zpětně. Kdyby byl vyslán jako profesionální špión, musel by být kádrovým příslušníkem ministerstva vnitra, což obnášelo studium školy, které v padesátých letech trvalo minimálně 6 měsíců, později jeden rok. Se střední školou, kterou měl, nemohl kádrovým příslušníkem být.“¹⁸⁴

Proto byl po svém návratu vyslán ke studiu na Fakultu žurnalistiky Kyjevské státní univerzity¹⁸⁵. Do prvního ročníku nastoupil v září 1976, o rok později přešel na fakultu mezinárodních vztahů a práva. V červnu 1979 studium dokončil a pokračoval v dálkovém studiu, které v roce 1982 zakončil titulem kandidát historických věd.

„Studiem si dále prohloubil své předpoklady pro výkon služby v SNB a pro ustanovení do řídicí funkce.“¹⁸⁶

¹⁸² Šťastný, 2003, str. 203

¹⁸³ Šťastný, 2003, str. 204

¹⁸⁴ Rozhovor autora s Ladislavem Bittmanem, 15. 12. 2010

¹⁸⁵ Během pobytu na Ukrajině se v roce 1979 oženil s Ruskou Nonnou Evgentěvnou Lazňou. Za svědka mu šel pracovník kyjevské I. správy KGB. Po seznámení s budoucí manželkou požádal ministerstvo vnitra o vyjádření. „Odpověď byla naprosto kladná s dodatkem, že pochází z dobré, socialismu oddané rodiny.“ (ABS, personální spis vedený na jméno Pavel Minařík, arch. č. 2523/1945, *kpt. Pavel Minařík - záznam*, 16.10.1979, str.1)

¹⁸⁶ ABS, personální spis vedený na jméno Pavel Minařík, arch. č. 2523/1945, *Komplexní služební hodnocení příslušníka Sboru národní bezpečnosti*, 3.8.1981, str.2

V roce 1980 byl Minařík povýšen do hodnosti majora. Zároveň došlo k jeho přemístění z I. správy k IX. správě FMV (Správa pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost) do funkce staršího referenta specialisty III. odboru (sdělovací prostředky) s funkčním platem 3 300 korun. Přemístěním ale přišel o jazykový příplatek, na který měl nárok po složení jazykových zkoušek z ruštiny a němčiny. Za každý jazyk dostával příplatek 200 korun. Na vlastní žádosti mu byl ale opět přidělen.

V březnu 1986 byl povýšen do hodnosti podplukovníka. Po svém návratu z Německa byl oceněn Řádem Rudé hvězdy „za mimořádné zásluhy o vlast“, v 80. letech pak obdržel medaili Za službu vlasti a medaili Za zásluhy o obranu vlasti. Medaili Za upevňování přátelství ve zbrani III. stupně už ale Minaříkovi předsednictvo Ústředního výboru KSČ neodsouhlasilo.

5.3.4 Časopis Signál

Po dokončení studií v roce 1981 byl přiřazen k Hlavní redakci armády, bezpečnosti a brannosti Československé televize jako zástupce šéfredaktora. Ústřední ředitel televize Jan Zelenka IX. správě ovšem odepsal: „Váš návrh na tuto osobu akceptuji, avšak je nyní v televizi zvykem, že do těchto funkcí soudruhy, kteří dosud v takové funkci v oblasti televize nebo rozhlasu nepracovali, doporučujeme k pověření, a to nejméně na půl roku, a teprve po zhodnocení určitého období navrhuje jmenování. Budu podle toho postupovat i u s. Pavla Minaříka.“¹⁸⁷

Minařík nakonec v televizi pracovat nezačal, ke konci listopadu byl vyňat z činných záloh a k 1. prosinci 1981 nastoupil do funkce „staršího inspekčního důstojníka inspekce náčelníka IX. správy FMV“.¹⁸⁸

V říjnu 1982 byl do činných záloh opět zařazen a nastoupil jako zástupce šéfredaktora časopisu Signál s platem 3 700 Kčs a diferenčním příplatkem 500 Kčs.

V redakci „obrázkového časopisu“ měl získávat zkušenosti s řídicí funkcí a organizační práce v redakci. Navíc: „...ve své práci se přímo podílí na zabezpečování úkolů stanovených dopisem předsednictva ÚV KSČ k prohlubování

¹⁸⁷ ABS, personální spis vedený na jméno Pavel Minařík, arch. č. 2523/1945, *Dopis ředitele ČST Jana Zelenky náčelníkovi IX. správy FMV Miloslavu Šantovi*, 14.8.1981

¹⁸⁸ ABS, personální spis vedený na jméno Pavel Minařík, arch. č. 2523/1945, *Výpis z kádrového rozkazu náčelníka IX. správy FMV*, 10.11.1981

boje proti narušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny.“¹⁸⁹ Dále bylo jeho úkolem „...podílet se na zveřejňování problematiky bezpečnostní politiky KSČ a socialistického státu v časopise.“¹⁹⁰

Od října 1985 nahradil ve funkci šéfredaktora Signálu Stanislava Staňka. Podle služebního hodnocení Minaříka z roku 1986 byla pod jeho vedením inovována struktura a částečně i obsah časopisu, „...zvýšila se informativní a ideově výchovná funkce a působivost časopisu, zlepšila se jeho grafická úprava.“¹⁹¹ Zároveň se rozšířila textová část. Zlepšit se ovšem měla branně bezpečnostní rubrika - řešením mohlo být „přehodnocení jejího celkového pojetí a kádrové zpevnění příslušníků redakčního oddělení.“¹⁹² V hodnocení se dále píše o chybách a nepřesnostech, které se občas vyskytovaly v materiálech, přesto časopis podle komise, která hodnocení vypracovala, plnil své poslání a udržoval si trvale zájem čtenářů různých věkových a sociálních skupin. Na základě usnesení ÚV KSČ se také Minařík osobně podílel na realizaci vydávání slovenské mutace Signálu.¹⁹³

5.3.5 Atentát na budovu RSE¹⁹⁴

Před desátou hodinou večer 21. února 1981 došlo k pumovému útoku na budovu Rádia Svobodná Evropa. Nálož byla umístěna v československém oddělení, kde zranila tři zaměstnance – redaktora Rudolfa Skukálka, hlasatele Alana Antalise a sekretářku Marii Puldovou¹⁹⁵, která byla zraněna nejvážněji. Celá československá redakce se musela přestěhovat do jedné velké konferenční místnosti, ve které několik měsíců pracovala. Atentát ovlivnil také zabezpečení celé budovy. Vedení RSE nechalo postavit vysokou zeď s bezpečnostními kamerami, kterou obehnilo celý komplex v Anglické zahradě.¹⁹⁶

¹⁸⁹ ABS, personální spis vedený na jméno Pavel Minařík, arch. č. 2523/1945, *Průběžné hodnocení příslušníka SNB*, 2.9.1983

¹⁹⁰ ABS, personální spis vedený na jméno Pavel Minařík, arch. č. 2523/1945, *Záznam o průběžném hodnocení ke kontrole plnění závěrů posledního komplexního služebního hodnocení ze dne 30.6.1983*, 2.9.1983

¹⁹¹ ABS, personální spis vedený na jméno Pavel Minařík, arch. č. 2523/1945, *Pplk. Ing. Pavel Minařík, CSc. - průběžné služební hodnocení*, 22.9.1986, str.1

¹⁹² tamtéž

¹⁹³ tamtéž

¹⁹⁴ Fotografie budovy po výbuchu jsou součástí přílohy.

¹⁹⁵ viz fotografie v příloze

¹⁹⁶ Janovský-Drážďanský, 1995, str. 41

Vzhledem k tomu, že k výbuchu došlo v sobotu večer, bylo v budově pouze 41 zaměstnanců. Například v pondělí ráno se uvnitř pohybovalo až 400 lidí.¹⁹⁷

Rudé právo o události informovalo až po dvou dnech (v neděli noviny nevycházely, zprávu tak otisklo až v pondělí). V krátké zprávě se uvádí pouze základní informace (opět je RSE označováno jako štvavá vysílačka). Čtenáři se tak dozvěděli jen to, že bylo zraněno celkem osm lidí a že desetakilová puma zničila část budovy a poškodila domy v okolí.¹⁹⁸

„Po otevření archivu východoněmecké státní bezpečnosti v devadesátých letech se zjistilo, že atentát provedla skupina mezinárodních teroristů, pod vedením smutně proslulého Carlose, na objednávku státní bezpečnosti z několika zemí komunistického bloku.“¹⁹⁹

Venezuelan Carlos, vlastním jménem Ilijč Ramiréz Sánchez, byl nejhledanějším teroristou studené války. Dopaden byl až v roce 1994 v Súdánu a předán francouzské tajné službě. V roce 1997 by odsouzen na doživotí. Dodnes není jasné, jestli v atentátu sehrály nějakou úlohu plány Pavla Minaříka na bombový útok, které od roku 1970 posílal do Prahy.²⁰⁰

5.4 Soudní procesy v 90. letech

S politickým převratem v roce 1989 přišel také konec Státní bezpečnosti. Formálně zanikla 15. února 1990 na základě rozkazu nového federálního ministra vnitra JUDr. Richarda Sachera č. 16 z 31. ledna 1990.

Pavel Minařík z ministerstva vnitra odešel na konci března 1990 na vlastní žádost s odchodným ve výši šesti měsíčních platů. Později založil soukromou bezpečnostní agenturu Mink.

¹⁹⁷ Michelson, 1983, str. 5

¹⁹⁸ (Zpravodaj ČTK). Další pumový atentát v Mnichově. *Rudé právo*, 23. 2. 1981.

¹⁹⁹ Kopecká, 2006, str. 735

²⁰⁰ Podle tehdejší redaktorky RSE Olgy Kopecké-Valeské pravděpodobně nějaká spojitost mezi výbuchem a plány Pavla Minaříka je. Bomba totiž explodovala u tehdejšího československého oddělení, kde ovšem v době Minaříkova působení v RSE byla vysílací centrála. Československé oddělení se tam přemístilo po spojení RSE s Rádiem Svoboda. (Rozhovor autora s Olgou Kopeckou-Valeskou, 10.1.2011)

V dubnu 1991 byl vzat do vazby kvůli plánům na teroristický útok v budově RSE. Ve vazbě strávil 5 měsíců, pak byl propuštěn na kauci 400 000 korun. O dva roky později ho pražský městský soud „uznal vinným z přípravy trestného činu obecného ohrožení. Dopustil se ho podle názoru soudu tím, že jako tajný agent první správy federálního ministerstva vnitra vypracoval v letech 1970 až 1975 nejméně tři alternativní návrhy, jak výbuchem vyřadit z činnosti vysílací stanici Svobodná Evropa. Tohoto činu se dopustil jako člen organizované skupiny, tedy StB, když byl "vysazen" do vysílacího centra Svobodné Evropy v Mnichově. P. Minaříkovi hrozil trest odnětí svobody ve výši od osmi až do patnácti let. Soud však vzal v úvahu polehčující okolnosti, zejména skutečnost, že k dokonání činu nedošlo, od příprav mezitím uplynulo již dvacet let apod. Snížil proto trest pod dolní hranici sazby, což zákon umožňuje. P. Minařík trval a trvá na tom, že je nevinný, proti rozsudku se na místě odvolal. Podle něj šlo o politický a zástupný proces. Tvrdí mj., že jeho hlavní aktivita spočívala ve zpravodajské práci, o možnosti výbuchu pouze informoval a nešel nad rámec své zpravodajské aktivity.“²⁰¹

V prosinci 1994 ale odvolací soud rozsudek zrušil s tím, že Minaříkovo jednání nedosáhlo stadia přípravy trestného činu.

Státní zastupitelství vypracovalo novou žalobu, kterou předalo Obvodnímu soudu pro Prahu 4 začátkem roku 1998. Soud ovšem musel požádat o odtajnění Minaříkova spisu. „Vzhledem k tomu, že některé dokumenty ze spisu odtajněny nebyly, museli soudci přísedící podstoupit prověrky Národního bezpečnostního úřadu. Ani potom ale případ nemohl být uzavřen. Největší překážkou bylo stanovení škody, která mohla při útoku vzniknout.“²⁰²

Právě to byl jeden z důvodů, proč brněnský městský soud Minaříkovo stíhání v květnu 2003 zastavil. Nepodařilo se zjistit, jakou nálož a v jakém množství chtěl Minařík použít, kam přesně ji chtěl umístit a tedy jaké škody by výbuch způsobil. Rozhodnutí sice potvrdil brněnský krajský soud, nejvyšší státní zástupkyně ale podala dovolání k Nejvyššímu soudu, který v roce 2004 oba osvobozující rozsudky zrušil. Na začátku května 2007 ale ten samý soud celý případ definitivně uzavřel s tím, že se Minaříkovo protiprávní jednání nepodařilo prokázat.

²⁰¹ (ev). Minařík dostal čtyři roky. *Rudé právo*. 15. 9. 1993.

²⁰² ČTK. Soud zastavil stíhání agenta Minaříka. *Lidové noviny*. 23. 5. 2003.

Do vězení se Pavel Minařík nakonec dostal za pojistný podvod z roku 1996. V září 2009 mu Vrchní soud v Olomouci udělil trest šesti let nepodmíněně. Propuštěn byl ale už o rok později.

V médiích byl Minařík po roce 1989 často nazýván teroristou. Kvůli tomu zažaloval několik periodik, například týdeník Respekt za článek Jaroslava Spurného „Terorista s řádem Rudé hvězdy“ z května 1991²⁰³. Autor se musel Minaříkovi omluvit.

²⁰³ Spurný, Jaroslav. Terorista s řádem Rudé hvězdy. *Respekt*. 6.5.1991.

Závěr

Řada lidí byla přesvědčena, že Pavel Minařík nebyl agentem už od svého příchodu do Rádia Svobodná Evropa, ale že ho StB naverbovala až později.

„Minařík rád navštěvoval různé večírky, aby se ledacos dozvěděl, ale taky snad proto, aby se seznámil s příjemnými ženami. Při návratu z jednoho takového mejdanu měl pod vlivem alkoholu vážnou dopravní nehodu a své přítelkyni přivodil úraz s trvalými následky. K soudu však nedošlo, někdo zaplatil odškodné. Kdo? Mnoho lidí bylo dosud skálopevně přesvědčeno, že až v tomto okamžiku byl získán StB.“²⁰⁴

Minaříkova autonehoda by jistě byla pro rozvědku dobrou příležitostí, jak ho získat do svých služeb. Spolujezdce po něm chtěla odškodné, navíc neměl peníze na nové auto. Právě otázka financí byla častým důvodem, proč se lidé stávali spolupracovníky StB. Emigranti z východního bloku se museli na Západě navíc potýkat s celou řadou problémů, které vyplývaly z odlišného způsobu života.

„Prvních několik let v otevřené západní společnosti procházel uprchlík z komunistických zemí hlubokým kulturním a politickým šokem. Musel se přizpůsobit novému prostředí, najít nové životní jistoty, pochopit a akceptovat nová pravidla životní hry. A starat se sám o sebe. To bylo možná ze všeho nejtěžší. Většina z nich to dokázala, někteří rezignovali. V té druhé kategorii nacházely komunistické rozvědky své oběti.“²⁰⁵

Ze svazků StB ovšem jednoznačně vyplývá, že Minařík do západního Německa odjížděl už jako spolupracovník československé rozvědky. Naverbován byl v roce 1967. Příslušníkem rozvědky se stal až po svém návratu, kdy byl zpětně přijat do Sboru národní bezpečnosti v hodnosti nadporučíka a na kapitána povýšen před tiskovou konferencí, aby se vyrovnal polskému rozvědčíkovi Andrzejowi Czechowiczovi, který ve Svobodné Evropě působil šest let a před polskými novináři, tak jako později Minařík, vystoupil v roce 1971.

Teoreticky by bylo možné, že rozvědky část svazků doplnila a zfalšovala a Minaříka získala ke spolupráci až později. Bývalý rozvědčík Ladislav Bittman to ale

²⁰⁴ Sedláček, 1993, str. 108

²⁰⁵ Bittman, 1992, str. 181

odmítá: „Dokumenty do svazků by nedoplňovali, to by bylo až příliš práce a na to nebyl čas.“²⁰⁶

Minařík v průběhu svého působení v RSE posílal československé rozvědce zprávy o dění v redakci, ale také v emigrantských spolcích. Ke zprávám přikládal celou řadu materiálů, které shromáždil ať už v rádiu nebo v okolí československých emigrantů. V závěru jeho působení v Německu bylo jeho snažení tak vehementní, že kvůli množství dokumentů dokonce nestačila aktovka, kterou na schůzkách s rozvědky předával.

Stejně tak jako byl Ulyxes Mérou v Planetě opic při honu na lidi chycen a zavřen do klece, byl Pavel Minařík „chycen“ Státní bezpečností. Jeho úkolem, stejně jako úkolem celé StB bylo udržet v Československu „status quo“ a komunistickou stranu u moci. Rádio Svobodná Evropa a československý exil v zahraničí přitom výrazně k narušování tohoto stavu přispívaly. Na tiskové konferenci v Praze po svém návratu Minařík prohlásil, že se mu podařilo splnit úkol, který v RSE měl. Co oním úkolem mělo být, není ale jasné. Pavel Minařík plnil pouze roli informátora, díky kterému měla rozvědka přehled o dění uvnitř RSE. Neprovedl ale žádnou významnou akci, která by měla vliv na vysílání nebo znamenala pro rozvědku zásadní posun v akcích namířených proti RSE.

²⁰⁶ Rozhovor autora s Ladislavem Bittmanem, 15. 12. 2010

Summary

The subject of this dissertation is the life of Pavel Minarik, a journalist but also secret police agent, who worked at Radio Free Europe in Munich. Before having been sent abroad by Intelligence Service, he had worked as a radio announcer in Brno and had also collaborated with the Czechoslovak Television. In Munich, his mission was to inform Czechoslovak Intelligence Service about activities of Radio Free Europe, but also the Czechoslovak exile. After his return to Czechoslovakia, the regime used him in a propaganda campaign. In 1980's, he became an editor in chief of the Signal magazine. After the fall of the communist regime, he was accused of the preparation of a bomb attack on the building of Radio Free Europe in Munich, but the courts didn't find him guilty.

Použitá literatura

- BĚLINA, P. a kol. 1992. *Dějiny zemí Koruny české II*. Praha: Paseka, 1992. 308 s. ISBN 80-85192-28-4.
- BITTMAN, L. 1992. *Špionážní oprátky : Pohledy do zákulisí československé zpravodajské služby*. 1.vyd. (rozš.). Praha: Mladá fronta, 1992. 212 s. ISBN 80-204-0266-7.
- BITTMAN, L. 2000. *Mezinárodní dezinformace : Černá propaganda, aktivní opatření a tajné akce*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2000. 358 s. ISBN 80-204-0843-6.
- HOLT, R. 1958. *Radio Free Europe*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1958. 249 s.
- HUDEC, V. a kol. 1987. *Z historie naší novinářské organizace (1877-1987)*. Praha: Novinář, 1987. 190 s.
- JANOVSKÝ-DRÁŽDANSKÝ, K. 1995. *Svobodná Evropa, Slobodná Európa : ... a nyní se už hlásí o slovo Karel Janovský-Drážďanský*. Vimperk: Papyrus, 1995. 222 s. ISBN 80-85776-48-0.
- KAPLAN, K. 1991. *Československo v letech 1948 – 1953*. Praha: SPN, 1991. 148 s. ISBN 80-04-25700-3.
- KAPLAN, K.: 1992. *Československo v letech 1953 – 1966*. Praha: SPN, 1992. 148 s. ISBN 80-04-25745-3.
- KAPLAN, K. 1999. *Nebezpečná bezpečnost : Státní bezpečnost 1948-1956*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1999. 289 s. ISBN 80-7239-024-4

KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. 2010. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

MICHELSON, S. 1983. *America's Other Voice*. New York: Praeger, 1983. 269 s. ISBN 00-30-63224-2.

SEDLÁČEK, K. 1993. *Volá Svobodná Evropa*. Praha: Archa 90, 1993. 164 s. ISBN 80-901117-5-0.

STRNAD, J. 1999. *Panoptikum : Rozhovor F. Strmisky s J. Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1999. 223 s. ISBN 80-7215-084-7.

TOMÁŠ, F. 1991. *Je sedm hodin středověkého času*. druhé vydání. Praha: Kanzelsberger, 1991. 212 s.

VOLNÝ, S. 2008. *Kvadratura času aneb Jak jsem doklopýtal do srpna 68*. Vyd. 1. Praha: Práh, 2008. 294 s. ISBN 978-80-7252-215-6

Odborné studie:

BARNOVSKÝ, M. 2006. Nástup a rozvoj reformního hnutí 1963-1967. In *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989* [online]. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006 [cit. 2011-01-09]. s. 17-22. Dostupné z WWW: <<http://www.usd.cas.cz/slovnikova-prirucka-k-ceskoslovenskym-dejinam-1948-1989>>.

BEDNAŘÍK, P., CEBE, J. 2008. Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950. In *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*. Praha: Národní muzeum, 2008. s. 53–56. ISSN 0036-5351.

CAJTHAML, P. 2006. Profesionální lháři : Aktivní opatření čs. rozvědky do srpna 1968. In *Sborník Archivu ministerstva vnitra*. č. 4. Praha: MV ČR, 2006. s. 9-42. ISSN 1214-4274.

FROLÍK, J. 1991. Nástin organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948 – 1989. In *Sborník archivních prací 1991*. č.2, s. 447-508.

HANZLÍK, J. 2002. Československá emigrace očima tajných materiálů. In *Securitas Imperii 9*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2002. s. 269-306. ISBN 80-902885-5-3.

KAPLAN, K. 2006. Zakladatelské období komunistického režimu 1948-1953. In *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989* [online]. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006 [cit. 2011-01-09]. s. 3-9. Dostupné z WWW: <<http://www.usd.cas.cz/slovnikova-prirucka-k-ceskoslovenskym-dejinam-1948-1989>>.

KONČELÍK, J. 2006. Cenzura. In *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989* [online]. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006 [cit. 2011-01-09]. s. 562-565. Dostupné z WWW: <<http://www.usd.cas.cz/slovnikova-prirucka-k-ceskoslovenskym-dejinam-1948-1989>>.

KOPECKÁ, O. 2006. Československé vysílání RFE. In *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989* [online]. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006 [cit. 2011-01-09]. s. 734-736. Dostupné z WWW: <<http://www.usd.cas.cz/slovnikova-prirucka-k-ceskoslovenskym-dejinam-1948-1989>>.

KVAPILOVÁ, I. 2006. Vývoj organizace bezpečnostního aparátu po roce 1945. In *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989* [online]. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006 [cit. 2011-01-09]. s. 111-119. Dostupné z WWW: <<http://www.usd.cas.cz/slovnikova-prirucka-k-ceskoslovenskym-dejinam-1948-1989>>.

ORSÁG, P. 2008. Média československého exilu v čase „obnovení pořádku“ : K některým aspektům vývoje exilových periodik po srpnu 1968. In FORET, M., LAPČÍK, M., ORSÁG, P. *Média dnes: reflexe mediality, médií a mediálních obsahů*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. s. 313-326. ISBN 978-80-244-2023-3

PEŠEK, J. 2006a. Ministerstvo vnitra. In *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989* [online]. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006 [cit. 2011-01-09]. s. 120-121. Dostupné z WWW: <<http://www.usd.cas.cz/slovnikova-prirucka-k-ceskoslovenskym-dejinam-1948-1989>>.

PEŠEK, J. 2006b. Sbor národní bezpečnosti (SNB). In *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989* [online]. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006 [cit. 2011-01-09]. s. 122-123. Dostupné z WWW: <<http://www.usd.cas.cz/slovnikova-prirucka-k-ceskoslovenskym-dejinam-1948-1989>>.

PEŠEK, J. 2006c. Státní bezpečnost. In *Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989* [online]. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006 [cit. 2011-01-09]. s. 124-128. Dostupné z WWW: <<http://www.usd.cas.cz/slovnikova-prirucka-k-ceskoslovenskym-dejinam-1948-1989>>.

ŠŤASTNÝ, J. 2003. Činné zálohy. In *Securitas Imperii 10*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003. s. 195-234. ISBN 80-86621-01-4.

TOMEK, P. 2002. Rušení zahraničního rozhlasového vysílání pro Československo. In *Securitas Imperii 9*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2002. s. 334-367. ISBN 80-902885-5-3.

TOMEK, P. 2006. *Československé bezpečnostní složky proti Rádiu Svobodná Evropa : "Objekt ALFA"*. Vydání 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2006. s. 400. ISBN 80-86621-27-8.

TOMEK, P. 2008. Na vlnách Rádia Svobodná Evropa : Příběh Jaroslava a Pavla Pecháčkových. *Paměť a dějiny*. 2008, roč. 2, č. 3, s. 106-117. Dostupný také z WWW: <<http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/0803-106-117.pdf>>. ISSN 1802-8241.

Diplomové práce:

PAULUS, J. 1982. *Zaměření a cíle „Radio Svobodná Evropa“ v ideodiverzním nepřátelském působení proti ČSSR a ostatním socialistickým zemím*. Praha, 1982. 95 s. Diplomová práce. VŠ SNB. Vedoucí práce pplk. Bohuslav Čížek.

Internetové zdroje:

POVOLNÝ, D. 2005. Operativní technika v rukou StB. *Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu* [online]. C2005, [cit. 2011-01-09]. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/udv/vystavy/vystava1/6odp.html>>.

Směrnice pro agenturně operativní práci v zahraničí vydaná Rozkazem ministra vnitra ČSSR. 1964, Čj. A/1-00211/010-64. Dostupná z WWW:<<http://odboj.jicinsko.cz/zdroje/smernice/a1-211.htm>>.

Články v periodikách:

ČTK. Návrat rozvědčíka. *Rudé právo*. 28. 1. 1976, roč. 56, č. 23, s. 1.

(Od zvláštního zpravodaje). Významné prohlášení kapitána Pavla Minaříka : Fakta usvědčující protivníky politiky mírového soužití. *Rudé právo*. 30. 1. 1976, roč. 56, č. 25, s. 1-2.

Rozvědčikovo svědectví : Prohlášení kapitána Pavla Minaříka na tiskové konferenci 29. ledna 1976. *Rudé právo*. 30. 1. 1976, roč. 56, č. 25, s. 3.

(zr). Další svědectví kapitána Pavla Minaříka : Masky jsou strženy. *Rudé právo*. 6. 2. 1976, roč. 56, č. 31, s. 2.

MINAŘÍK, P. Rozvědčikův příběh. *Haló sobota : Příloha Rudého práva*. 7. 2. 1976, roč. 56, s. 1,3.

MINAŘÍK, P. Rozvědčikův příběh. *Haló sobota : Příloha Rudého práva*. 14. 2. 1976, roč. 56, s. 2,4.

MINAŘÍK, P. Rozvědčikův příběh. *Haló sobota : Příloha Rudého práva*. 21. 2. 1976, roč. 56, s. 2,4.

MINAŘÍK, P. Rozvědčikův příběh. *Haló sobota : Příloha Rudého práva*. 28. 2. 1976, roč. 56, s. 2,4.

MINAŘÍK, P. Rozvědčikův příběh. *Haló sobota : Příloha Rudého práva*. 6. 3. 1976, roč. 56, s. 2,4.

MINAŘÍK, P. Rozvědčikův příběh. *Haló sobota : Příloha Rudého práva*. 13. 3. 1976, roč. 56, s. 2,4.

Kolektiv redakce. Rozvědčík. *Mladý svět*. 24. 2. 1976, roč. 18, č. 9, s. 7-9.

MINAŘÍK, P. Rozvědčikův příběh. *Haló sobota : Příloha Rudého práva*. 20. 3. 1976, roč. 56, s. 2,4.

MINAŘÍK, P. Rozvědčikův příběh. *Haló sobota : Příloha Rudého práva*. 27. 3. 1976, roč. 56, s. 2,4.

(Zpravodaj ČTK). Další pumový atentát v Mnichově. *Rudé právo*. 23. 2. 1981, roč. 61, č. 45, s. 7.

SPURNÝ, J. Terorista s řádem Rudé hvězdy. *Respekt*. 6.5.1991, č. 18, s. 4. ISSN 1801-1446.

(ev). Minařík dostal čtyři roky. *Rudé právo*. 15. 9. 1993, roč. 73, s. 1. ISSN 0032-6569.

ČTK. Soud zastavil stíhání agenta Minaříka. *Lidové noviny*. 23.5.2003, roč. 16, s. 2. ISSN 1213-1385.

KLUSÁK, P. Písničky pro (rudou) hvězdu. *Týden*. 25. 8. 2003, č. 34, s. 30. ISSN 1210-9940.

Archivy:

Archiv bezpečnostních složek

- ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, vedený na krycí jméno ULYXES (1967-1971).
- ABS, svazek I. správy SNB, reg. č. 44947, vedený na krycí jméno PLEY (1972-1977).
- ABS, personální spis vedený na jméno Pavel Minařík, arch. č. 2523/1945.

Archivní materiály Olgy Kopecké-Valeské

Seznam zkratek

- ČSR – Československá republika
- ČSSR – Československá socialistická republika
- ČTK – Československá tisková kancelář
- FMV – Federální ministerstvo vnitra
- HSTD – Hlavní správa tiskového dohledu
- KS – Krajská správa
- KSČ – Komunistická strana Československa
- MNB – Ministerstvo národní bezpečnosti
- MV – Ministerstvo vnitra
- NSR – Německá spolková republika
- RFE – Radio Free Europe
- RS – Rádio Svoboda
- RSE – Rádio Svobodná Evropa
- SE – Svobodná Evropa
- SNB – Sbor národní bezpečnosti
- SRN – Spolková republika Německo
- SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
- StB – Státní bezpečnost
- ZST – Země socialistického tábora

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vstup do budovy Rádia Svobodná Evropa/Rádia Svoboda v Mnichově (fotografie)

Příloha č. 2: Poničená budova RSE/RS po výbuchu v roce 1981 (fotografie)

Příloha č. 3: Poničená budova RSE/RS po výbuchu v roce 1981 (fotografie)

Příloha č. 4: Poničená československá redakce RSE po výbuchu v roce 1981 (fotografie)

Příloha č. 5: Poničená československá redakce RSE po výbuchu v roce 1981 (fotografie)

Příloha č. 6: Sekretářka Marie Puldová (fotografie)

Fotografie v příloze pocházejí z archivu Olgy Kopecké-Valeské.

Přílohy

Příloha č. 1: Vstup do budovy Rádia Svobodná Evropa/Rádia Svoboda v Mnichově (fotografie)

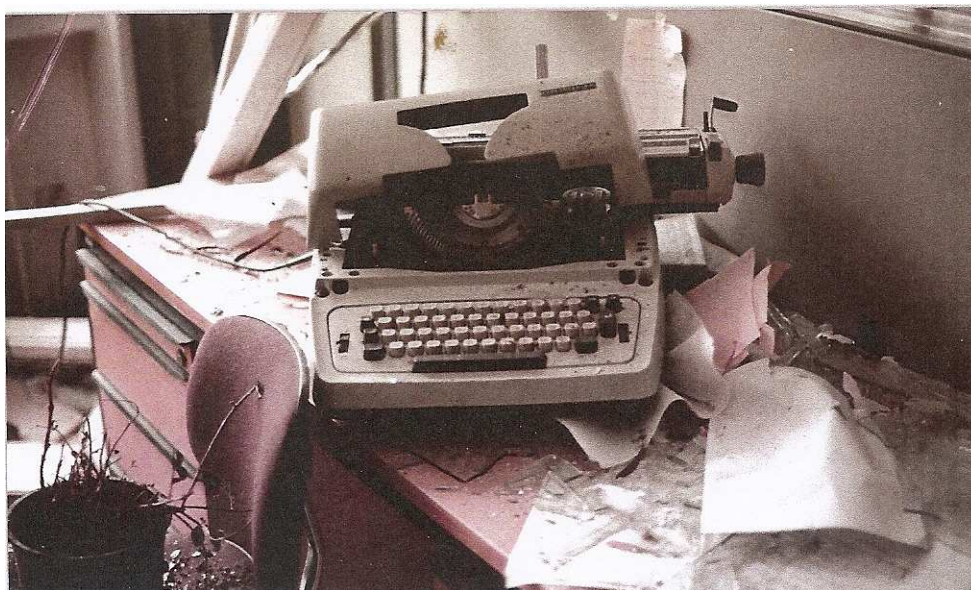
Příloha č. 2: Poničená budova RSE/RS po výbuchu v roce 1981 (fotografie)

Příloha č. 3: Poničená budova RSE/RS po výbuchu v roce 1981 (fotografie)

**Příloha č. 4: Poničená československá redakce RSE po výbuchu v roce 1981
(fotografie)**

**Příloha č. 5: Poničená československá redakce RSE po výbuchu v roce 1981
(fotografie)**

Příloha č. 6: Sekretářka Marie Puldová (fotografie)

